

b149948

การศึกษาวิธีการอบรมสั่งสอนเด็กวัยรุ่นของบิดามารดาไทย

รัชฎา จีนเสียง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม)

คณะพัฒนาสังคม

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

พ.ศ. 2547

การศึกษาวิธีการอบรมสั่งสอนเด็กวัยรุ่นของบิดามารดาไทย
รัชฎา ชั้นสี่ง
คณะพัฒนาสังคม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาแล้วเห็นสมควรอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาคามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม)

รองศาสตราจารย์.....ประธานกรรมการ
(ดร. สุพรรณิ ไชยอำพร)

ศาสตราจารย์.....กรรมการ
(ดร. สมิต สมักรการ)

อาจารย์.....กรรมการ
(ดร. คมพล สุวรรณฤฎ)

อาจารย์.....คณาบดี
(วิชัย รูปจำลี)

วันที่.....เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2547

บทคัดย่อ

ชื่อวิทยานิพนธ์ : การศึกษาวิธีการอบรมสั่งสอนเด็กวัยรุ่นของบิดามารดาไทย
ชื่อผู้เขียน : นางสาวรัชฎา ชื่นเสียง
ชื่อปริญญา : ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม)
ปีการศึกษา : 2547

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาวิธีการอบรมสั่งสอนของพ่อ แม่ ในเรื่องของการใช้ชีวิตของวัยรุ่น 2) เพื่อศึกษาวิธีการต่อรองในความต้องการที่ไม่ตรงกันของวัยรุ่นกับพ่อ แม่ 3) เพื่อศึกษาวิธีการอบรมสั่งสอนที่พึงปรารถนาในทัศนะของวัยรุ่น รวมทั้งศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการอบรมสั่งสอนของพ่อ แม่ กลุ่มเป้าหมายในครั้งนี คือ เด็กนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น อายุระหว่าง 13-15 ปี จำนวน 12 คน วิธีการศึกษาเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้การรวบรวมจากเอกสาร การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสังเกตจากบริบทแวดล้อมโรงเรียน และที่อยู่อาศัยของเด็กนักเรียน ข้อมูลที่ได้มา ทำการวิเคราะห์ควบคู่กับบริบทประกอบกับการใช้สถิติพรรณนาช่วยในการวิเคราะห์ด้วย

ผลการศึกษา พอสรุปได้ดังนี้

1. วิธีการอบรมสั่งสอน พ่อ แม่ทุกคนดูแลเอาใจใส่เด็กวัยรุ่น มีการส่งเสริม/แนะนำ ลงโทษ โดยวิธีว่ากล่าวตักเตือน มีการตามใจบ้างโดยเฉพาะเรื่องการเลือกเรียนในวิชาที่เด็กถนัด และสนใจ มีการตั้งกฎเกณฑ์บ้าง แต่ไม่เข้มงวดมาก โดยรูปแบบการอบรมสั่งสอน เป็นแบบรักสนับสนุน คือให้การดูแลเอาใจใส่ มีการสนับสนุน ส่งเสริมในเรื่องที่เหมาะสม

2. วิธีการต่อรอง เด็กใช้เหตุผลและอารมณ์ในปริมาณที่เท่า ๆ กัน โดยรูปแบบที่ใช้อารมณ์ เด็กจะแสดงอาการก้าวร้าวออกมาทางสีหน้า ท่าทางไม่พอใจ ส่วนรูปแบบการต่อรองที่เด็กใช้เหตุผล คือการคิดทบทวน หลังจากพ่อ แม่อธิบายเหตุผล เด็กจะคิดทบทวนถึงความเหมาะสม แล้วจึงตัดสินใจยอมรับการตัดสินใจของพ่อแม่

3. วิธีการอบรมสั่งสอนที่พึงปรารถนา พบว่า เด็กวัยรุ่นต้องการให้พ่อ แม่เข้มงวดน้อยลง โดยเฉพาะเรื่องการไปเที่ยวกับเพื่อน ต้องการให้พ่อ แม่ใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ในการอบรมสั่งสอน เขาใจใส่เรื่องการเรียน ฝึกให้เด็กรู้จักรับผิดชอบ และต้องการให้พ่อ แม่มีเวลาให้กับเด็กมากขึ้น

4. ปัญหา และอุปสรรคในการอบรมสั่งสอน พบว่าส่วนใหญ่เด็กมักคิดว่าไม่มีปัญหา และอุปสรรคในการอบรมสั่งสอนของพ่อ แม่ ส่วนปัญหา และอุปสรรคที่มีบ้าง ส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่ทั้งเด็ก และพ่อ แม่มีความคิดเห็น ไม่ตรงกัน รองลงมาคือเด็ก ไม่กล้าเข้าไปพูดคุยกับพ่อ แม่ เพราะกลัวจะโดนว่ากล่าว หรือตำหนิ พ่อ แม่มักเน้นย้ำสอนแต่เรื่องซ้ำเดิม ทำให้เด็กไม่ค่อยใส่ใจฟัง และการสั่งสอนของผู้ใหญ่ในบ้านในเรื่องเดียวกัน เกิดขัดแย้งกันเอง ทำให้เด็กเกิดความสับสนว่าควรเชื่อฟังใคร

5. ข้อเสนอแนะในการอบรมสั่งสอน พบว่าพ่อ แม่ส่วนมากเห็นว่าควรปล่อยให้เด็กได้มีอิสระทั้งในด้านการกระทำ และความคิดเพื่อให้เด็ก ได้รู้จักการคิดเป็น ทำเป็นเพื่อหัดให้เด็กสามารถเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีต่อไป รองลงมาคือพ่อ แม่ควรอบรมสั่งสอน โดยใช้เหตุผลมากกว่าการใช้อารมณ์ เพราะการใช้แต่อารมณ์ยิ่งทำให้เด็กไม่เข้าใจในความคิดของผู้ใหญ่มากขึ้น และจะเกิดการต่อต้านในที่สุด ข้อเสนอแนะอื่น ๆ คือพ่อ แม่ไม่ควรคาดหวังในตัวเด็กมาก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเรียน หรือพฤติกรรม ควรปล่อยให้เป็นตามธรรมชาติของเด็ก

ABSTRACT

Title of Thesis : A Study of Thai Parents' Socialization of Their Teen Children.
Author : Miss Ratchada Chungsiang
Degree : Master of Arts (Social Development)
Year : 2004

This research comprises the following objectives, i.e., 1) to study parent's teaching and training in proper living to their teen ; 2) to study ways of compromising their differing needs; 3) to study desirable teaching and training methods perceived by teen-aged children, including problems, obstacles and recommendations for proper teaching of the parents.

The target group for this study is students in early secondary schools, aged 13-15 years of which 12 of them have been selected as key-informants for the in-depth interviews, in addition to observation of school environment and students' housing conditions. Data collected were analyzed with logical context description and descriptive statistics.

Finding of the study can be summarized as follows:

1. Teaching and training methods : Parents pay closed attention to their teen; they advise, encourage, discourage according to the situations ; as a rule, the parents are not very strict in disciplinary training. The form of teaching and training can be called " loving and encouraging " type, i.e., loving-care, and supporting in appropriate methods.

2. The need compromise is shown by expressing reasons and emotion equally. Teen children show their aggressive behavior in their facial expression and gestures; reasoning expression are re-thinking after parents giving reason after making decision to follow parents' suggestion.

3. Desirable teaching and training methods perceived by the teen agers are less strict rules by parents, particularly when they want to go out with friends; parents use more reasons than emotion, paying more attention in their teens' education, training to have responsibility and giving more time to their teen children.

4. No major problems and obstacles found in the teaching and training teen-aged children; only conflict of opinion, children's not dare to talk freely with their parents were mentioned.

5. Among recommendations emerged are parents shown allow more freedom to their teen in thinking and acting in order to paving ways to be adults gradually. Parents should be more reasoning in teaching and training their teens and not expecting too high in their children's future, among other.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยความอนุเคราะห์ของ รศ.ดร. ศุภวรรณ ไชยอำพร ประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้เสนอแนวคิด และซักถามหัวข้อในการศึกษาค้นคว้านี้ ให้มีความเหมาะสม น่าสนใจมากขึ้น รวมทั้งได้ให้คำอธิบาย แนะนำ ตรวจสอบ และแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความละเอียด และเอาใจใส่เป็นอย่างดียิ่ง ขอขอบพระคุณ ศ.ดร. สนิท สมัยครุการ และ ดร. คมพล สุวรรณภู กรรมการที่ปรึกษาที่ให้ความช่วยเหลือ แนะนำ ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะ เพื่อให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณ อาจารย์สุวรรณ ผลมาศย์ ที่อำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลของโรงเรียน ตลอดจนการสัมภาษณ์กับกลุ่มเด็กนักเรียน รวมทั้งอาจารย์ฝ่ายปกครองของโรงเรียนที่ช่วยเหลือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ปกครอง

ขอขอบคุณผู้ปกครอง และเด็กนักเรียนทุก ๆ คนที่ให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์ เพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอขอบคุณเพื่อน ๆ ร่วมรุ่นทุกคนที่ให้ความช่วยเหลือในทุก ๆ เรื่อง ตลอดจนให้คำแนะนำในการทำวิจัยครั้งนี้ จนออกมาเป็นฉบับที่สมบูรณ์

สุดท้ายนี้ ขอขอบพระคุณคุณพ่อ และคุณแม่ ที่ให้การอบรมเลี้ยงดู ให้คำแนะนำในทุก ๆ เรื่องด้วยดีเสมอมา ตลอดจนให้การสนับสนุนด้านการศึกษาอย่างเต็มที่ รวมทั้งขอบคุณที่สาวที่คอยเป็นกำลังใจอยู่ตลอด ทำให้ผู้ศึกษามีความพยายามในการจัดทำวิทยานิพนธ์

รัชฎา ชื่นเสียง

ตุลาคม 2547

	หน้า
<u>บทคัดย่อ</u>	(3)
ABSTRACT	(5)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญ	(8)
สารบัญตาราง	(10)
สารบัญแผนภูมิ	(11)
<u>บทที่ 1</u> บทนำ	1
1.1 ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	5
1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
1.4 ขอบเขตของการศึกษา	6
1.5 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา	6
<u>บทที่ 2</u> แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับเด็ก และวัยรุ่น	7
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว และเครือข่าย	18
2.3 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม	21
2.4 การอบรมเลี้ยงดู / สังเกตเด็ก	26
2.5 ทฤษฎีการกระทำทางสังคม	35
2.6 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	46

บทที่ 3	วิธีการศึกษา และรวบรวมข้อมูล	53
3.1	กลุ่มเป้าหมาย และผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ	53
3.2	แนวการสัมภาษณ์	54
3.3	การเก็บรวบรวมข้อมูล	56
3.4	การวิเคราะห์ข้อมูล	56
บทที่ 4	ผลการศึกษา	57
4.1	บริบทแวดล้อม	57
4.2	ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ	64
4.3	กรณีตัวอย่างจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก	68
4.4	ข้อมูลเกี่ยวกับการอบรมสั่งสอน	74
4.5	ข้อมูลเกี่ยวกับการค้ำครอง	78
4.6	วิธีการอบรมสั่งสอนที่พึงปรารถนา	80
4.7	ปัญหา และอุปสรรคในการอบรมสั่งสอน	82
4.8	ข้อเสนอแนะในการอบรมสั่งสอน	83
บทที่ 5	สรุปผลการศึกษา	85
5.1	สรุปผลการศึกษา	85
5.2	ข้อเสนอแนะ	88
บรรณานุกรม		91
ภาคผนวก		95
	ภาคผนวก ก: แนวการสัมภาษณ์เจาะลึก	96
	ภาคผนวก ข: ข้อมูลจากการสัมภาษณ์	98
ประวัติผู้เขียน		107

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า	
2.1	รูปแบบการอบรมสั่งสอนเด็กแยกตามการใช้เหตุผล	33
2.2	วิธีการต่อรองแยกตามการใช้เหตุผล และอารมณ์	45
2.3	วิธีการอบรมสั่งสอนเด็ก	51
4.1	ข้อมูลพื้นฐานของครอบครัว	62
4.2	ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ	65
4.3	ข้อมูลความเห็นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัย และกิจกรรมที่ทำของครอบครัว	67
4.4	การอบรมสั่งสอนของพ่อ แม่	77
4.5	เนื้อหาที่เน้นย้ำเป็นพิเศษในการอบรมสั่งสอน	78
4.6	การต่อรองระหว่างเด็กกับพ่อ แม่	80
4.7	วิธีการอบรมสั่งสอนที่พึงปรารถนา	81
4.8	ปัญหา และอุปสรรคในการอบรมสั่งสอน	82
4.9	ข้อเสนอแนะในการอบรมสั่งสอน	84

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
4.1 แสดงลักษณะโรงเรียน และบริเวณใกล้เคียง	58
4.2 แสดงพื้นที่ทางกายภาพของโรงเรียน	60

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วัยรุ่น เป็นวัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งใน 2 สถานะ กล่าวคือในสถานะแรกวัยรุ่นเป็นวัยของการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ และเป็นช่วงอายุที่นับได้ว่าสำคัญที่สุดช่วงหนึ่งของชีวิต เพราะชีวิตของเด็กอาจหักเหขึ้นหรือลงได้อย่างมากในช่วงนี้ ส่วนในสถานะที่สองเด็กวัยรุ่นเป็นกลุ่มประชากรกลุ่มใหญ่กลุ่มหนึ่งของประเทศ ที่เริ่มมีบทบาทภาระหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคม และเป็นกำลังสำคัญสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมของชาติต่อไป ช่วงของวัยรุ่นจะอยู่ที่อายุประมาณ 13-18 ปี จะเป็นช่วงของหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต เพราะจะเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ ปัญญา อารมณ์ และสังคม เด็กวัยรุ่นต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับตัวเองในด้านร่างกาย เช่นรูปร่างลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไป เป็นเสียงแตก และเป็นวัยที่ก้าวเข้าสู่ภาวะเจริญพันธุ์ เด็กวัยรุ่นจำนวนมาก จะเกิดความวิตกกังวลต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายเหล่านี้ และในขณะเดียวกันจะเกิดความวิตกกังวลอันเนื่องจากการต้องเผชิญกับความคาดหวังใหม่ ๆ ของสังคม หรือแม้แต่จากพ่อ แม่ และจากความต้องการของเด็กวัยรุ่นเองในการที่จะมีกิจกรรมทางสังคมมากขึ้นด้วย ตามหลักจิตวิทยาพัฒนาการ วัยรุ่นเป็นวัยที่มีความอยากรู้ อยากรูเห็น อยากรูเล่น อยากรูลอง มีความต้องการค้นหาเอกลักษณ์ของตนเอง และสร้างความนับถือในตนเอง มีความต้องการที่จะตัดสินใจเลือกทำกิจกรรมต่าง ๆ และมีพลังที่จะทำกิจกรรม ต่าง ๆ ที่เป็นไปในทางสร้างสรรค์ได้มาก หากได้รับการส่งเสริมและพัฒนาในทางที่ถูกต้องและเหมาะสม นอกจากนี้ วัยรุ่นยังเป็นวัยที่เริ่มค้นหาเหตุผลและต้องการคำอธิบายสำหรับปรากฏการณ์ต่าง ๆ การแนะนำและกระตุ้นให้เด็กคิดเป็นในช่วงนี้ จึงมีความสำคัญอย่างมากต่อพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กที่จะต้องเติบโตขึ้นเป็นกำลังของสังคมต่อไป

ลักษณะที่เด่นชัดอีกประการหนึ่งของเด็กวัยรุ่น คือการมีพฤติกรรมทางสังคมมากขึ้น และกว้างขึ้นกว่าในวัยเด็ก (อันเป็นช่วงที่เด็กค่อนข้างจะใกล้ชิดกับครอบครัวมากกว่า) วัยรุ่นจะเริ่ม

แยกตัวเป็นอิสระจากครอบครัว และให้ความสำคัญกับเพื่อนมากขึ้น มีการคบเพื่อนเป็นหมู่คณะ เป็นเพื่อนสนิทหรือเพื่อนคู่หู ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงความต้องการเรียนรู้และมีบทบาทในสังคม

การยอมรับและการให้ความสำคัญต่อการรวมกลุ่มของเด็กวัยรุ่นให้มีโอกาสได้แสดงออก ถึงพลังในการสร้างสรรค์ จึงมีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาเด็กวัยรุ่นให้รู้จักรับผิดชอบ รู้จัก สร้างสรรค์ และรู้จักบทบาท และหน้าที่ในฐานะสมาชิกของกลุ่ม และของสังคม

ความละเอียดอ่อนทางด้านจิตใจของเด็กวัยรุ่น นับเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้วัยรุ่นเป็นวัยที่มีความเสี่ยงสูงต่อการเกิดปัญหาทางจิตใจ ซึ่งอาจนำไปสู่ปัญหาอื่น ๆ ที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของเด็ก วัยรุ่นได้ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการคิดสารเสพติด ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ หรือปัญหาการตั้งครรภ์ใน วัยรุ่น รวมทั้งปัญหาการมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ เนื่องจากเด็กวัยรุ่นเป็นวัยที่มีอารมณ์ ก่อนข้างอ่อนไหว ดังนั้น เด็กวัยรุ่นจึงเป็นกลุ่มที่ทุกฝ่ายตั้งแต่ ครอบครัว โรงเรียน สถาบันศาสนา สื่อมวลชน หน่วยธุรกิจสถานประกอบการ ตลอดจนหน่วยงานทั้งของรัฐ และเอกชน จะต้องให้ความสำคัญ และเอาใจใส่ต่อการพัฒนา ป้องกัน และแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นอย่างจริงจังและ จริงจัง เพื่อให้วัยรุ่นได้เจริญเติบโตสมเพศสมวัย และมีความสุข อันจะส่งผลต่อความสุขต่อ ครอบครัว สังคม และประเทศชาติต่อไป แต่จากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของประเทศทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้ขาดความสมดุลระหว่าง มนุษย์กับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไป ตั้งแต่ในระดับบุคคล ไปจนถึงองค์กรขนาดใหญ่ โดยเฉพาะกับ กลุ่มเด็กวัยรุ่น ที่มีผลต่อการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จึงมีการกำหนดทิศ-ทาง ของการเป็นสังคม และวัยรุ่นที่พึงประสงค์ โดยวิเคราะห์จากพื้นฐานความคิด ความเชื่อ และความ คาดหวังของคนส่วนใหญ่ที่มองเห็นปัญหาสังคมที่มีอยู่ในปัจจุบัน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนา และส่งเสริมการเติบโตของวัยรุ่นได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม ซึ่งลักษณะของสังคมไทย และเด็ก วัยรุ่นไทยที่พึงประสงค์มีดังนี้ (คณะกรรมการพัฒนาการศึกษาอบรม และดูแลเด็กวัยรุ่น, 2535)

1. สังคมเสริมคุณภาพชีวิต วัยรุ่นคุณภาพดี สภาพแวดล้อมของสังคมปัจจุบันมีมลพิษอยู่ มากที่ส่งผลทางลบต่อสุขภาพของประชากรทั้งทางร่างกายและจิตใจ เด็กวัยรุ่นจำนวนมากขาด โอกาสที่จะมีคุณภาพชีวิตที่ดี และขาดการปกป้องคุ้มครองสิทธิเพื่อให้สามารถเติบโตได้สมเพศ สมวัย ดังนั้น สังคมไทยควรเป็นสังคมที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน เป็นสังคมที่มี การปกป้องคุ้มครองสิทธิเด็ก เพื่อให้เด็กมี โอกาสเจริญเติบโตได้อย่างสอดคล้องกับความต้องการ พื้นฐานตามวัย และเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญกับการสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการ ดำรงชีวิตของบุคคลให้ปราศจากมลพิษและพิษภัยหรืออุบัติเหตุที่จะเป็นอันตรายต่อสุขภาพและ ชีวิตของคน

2. **สังคมแห่งการเรียนรู้ วัยรุ่นไม่รู้ไม่เรียน** สังคมไทยไม่อาจหยุดนิ่งได้ในโลกของการเปลี่ยนแปลง สังคมไทยจะต้องมีการแสวงหาความรู้และสร้างสรรค์องค์ความรู้เพื่อความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการยิ่งขึ้นไปเรื่อย ๆ ดังนั้น สังคมไทยควรเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ที่เปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถแสวงหาความรู้และความจริง ได้อย่างกว้างขวาง เป็นสังคมที่มีการริเริ่มสร้างสรรค์องค์ความรู้เพื่อก้าวไปข้างหน้า และเปิดกว้างให้มากที่สุดสำหรับการแลกเปลี่ยนถ่ายทอด และกระจายความรู้ข้อมูลข่าวสารทั้งในระดับชุมชน ท้องถิ่น ภูมิภาค ประเทศชาติ เพื่อช่วยให้เด็กและ ผู้ใหญ่ในสังคมมีความรู้ เข้าใจการเปลี่ยนแปลง และในระดับโลก เพื่อควบคุมและปรับตัวตามสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม วัยรุ่นจึงควรมีสติสัมเสถียรภาพที่จะแสดงออกถึงพลังและจินตนาการสร้างสรรค์ และได้รับการส่งเสริมให้มีความรู้ ไม่เฉพาะในด้านพื้นฐานทั่วไปและความรู้เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ แต่ควรมีความรู้เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีและวิทยาการสมัยใหม่เพื่อสามารถก้าวทันโลก มีโอกาสเปิดกว้างในการรับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ ต้องเป็นวัยรุ่นที่รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ มีเหตุผล รักความจริง ไม่รู้ ไม่เรียน มีโลกทัศน์กว้างปรับตัวได้อย่างเหมาะสม รู้จักคิด วิเคราะห์คามกระบวนการณ์ทางวิทยาศาสตร์ และแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ และสามารถนำความรู้ ความคิดไปสู่การปฏิบัติได้

3. **สังคมเอื้ออาทร วัยรุ่นมีคุณธรรมและน้ำใจ** จากปัจจุบันสังคมมีความเสื่อมทางด้านศีลธรรมและคุณธรรม คนให้ความสำคัญกับเงิน และวัตถุมากเกินไป ขาดความละเอียดอ่อนในจิตใจ ด้วยเหตุนี้ สังคมไทยที่ควรจะเป็นสังคมที่มีความเอื้ออาทร ให้แก่เด็กและให้แก่กัน อันเป็นลักษณะดั้งเดิมของสังคมไทยที่กำลังจะจางหายไป เป็นสังคมที่ส่งเสริมพัฒนาทางด้านวัตถุและด้านจิตใจอย่างสมดุล วัยรุ่นก็ควรเป็นผู้รู้จักคิดชอบ ทำชอบ สามารถแยกแยะถูกผิดชั่วได้ มีความกล้าหาญทางจริยธรรม เป็นคนมีคุณธรรมและน้ำใจ มีความอ่อนน้อมถ่อมตน มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความกตัญญู มีความเมตตา และมีความเสียสละเพื่อส่วนรวม มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นคือเด็ก คอผู้สูงอายุ รวมทั้งผู้อยู่ในภาวะยากลำบากกว่า เด็กวัยรุ่นควรได้รับการขัดเกลาและส่งเสริมให้มีความเจริญงอกงามทางคุณธรรมและน้ำใจ มีความละเอียดอ่อนในความคิด จิตใจ และพฤติกรรม

4. **สังคมประชาธิปไตย วัยรุ่นมีความรับผิดชอบ** สังคมไทยควรเป็นสังคมที่มีความเป็นประชาธิปไตยหล่อหลอมอยู่ในสำนึก และวิถีชีวิต เป็นสังคมที่เปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนและแสดงความคิด ได้อย่างเสรีภาพภายใต้กติกาของกฎหมาย มีการยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคลและกลุ่ม และสามารถ ประนีประนอมความขัดแย้งกันได้ด้วยสันติวิธี โดยไม่แตกแยก เป็นสังคมที่มีความเป็นธรรมและให้ความเสมอภาคในโอกาสแก่คนทุกคน รวมทั้งเป็นสังคมที่มีสมาชิกเคารพกติกาของสังคม วัยรุ่นก็ควรจะเป็นผู้มีจิตสำนึกและพฤติกรรมที่เป็นประชาธิปไตย มีการเคารพในสิทธิและเสรีภาพ และยอมรับในความคิดเห็นของผู้อื่นที่อาจแตกต่างไปจากตน เคารพกฎหมาย

รู้จักใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา มีความรับผิดชอบหน้าที่ ทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม กล้าแสดงออกในทางที่ถูกต้อง มีระเบียบวินัย รู้จักควบคุมตนเอง รู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม มีความสามัคคี และมีจิตสำนึกในการศรัทธาความเป็นธรรมในสังคม คุณลักษณะเหล่านี้ หากปลูกฝังให้มีขึ้นในตัวเอง และเยาวชนของชาติได้แล้ว ย่อมจะทำให้ในสังคมมีความเป็นประชาธิปไตยที่แพร่อยู่ในวิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคมได้อย่างแท้จริง

5. สังคมมีเอกลักษณ์ วัฒนธรรมไทย รักถิ่น สังคมไทยควรเป็นสังคมที่สามารถดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ไทยและวัฒนธรรมไทยที่ดีงาม เป็นสังคมที่ยอมรับความหลากหลายของวัฒนธรรมท้องถิ่นและส่งเสริมการอนุรักษ์มรดกของ วัฒนธรรมท้องถิ่นและของชาติ วัยรุ่นก็ควรเป็นคนที่มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย ซาบซึ้งในความงามของมรดกและวัฒนธรรมไทยและพื้นบ้าน มีความเข้าใจและรู้จักเลือกรับวัฒนธรรมใหม่ ๆ ที่แพร่กระจายเข้ามาในสังคมท้องถิ่นหรือสังคมไทยได้อย่างเหมาะสม และเป็นประโยชน์

6. สังคมมีการพัฒนาที่ยั่งยืน วัยรุ่นรู้จักพึ่งตนเอง สังคมไทยควรเป็นสังคมที่มีการพัฒนาที่ยั่งยืน มีความสมดุลระหว่างการพึ่งพาอาศัยกันกับพึ่งตนเอง มีการพัฒนาเศรษฐกิจในลักษณะกิจกรรมกรรมกิจอุตสาหกรรมและบริการที่เจริญเติบโตได้อย่างรวดเร็วและก้าวหน้าโดยไม่ทำลายธรรมชาติและสภาพแวดล้อม ส่วนวัยรุ่นก็ควรมีความรู้ ความสามารถและทักษะที่จะช่วยให้สามารถพึ่งตนเองได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสามารถในการริเริ่มประดิษฐ์คิดค้นสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่ ๆ ในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รู้จักเลือกประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพและศักยภาพของตนเอง มีนิสัยรักการทำงาน มีความขยันอดทน ประณีต ประหยัด รู้จักค่าของเงินและเวลา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กล้าทดลอง และเป็นผู้นำ รวมทั้งรู้จักการใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม

การที่วัยรุ่นจะมีลักษณะที่พึงประสงค์ดังกล่าวข้างต้นได้ สิ่งสำคัญคือ กระบวนการปลูกฝังหล่อหลอม ซึ่งต้องอาศัยหลายส่วน หลายสถาบันในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งครอบครัว โรงเรียน และกลุ่มเพื่อน ผู้วิจัยเห็นว่า การให้ความสำคัญกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กมีความสำคัญเป็นลำดับขั้นของการที่จะทำให้เด็กเติบโตกลายเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในสังคมต่อไป ยิ่งในเด็กที่อยู่ในช่วงของการเป็นวัยรุ่น วัยแห่งการเปลี่ยนแปลงตามที่กล่าวมาข้างต้น จึงต้องให้ความสำคัญและสนใจเป็นพิเศษจากผู้ใหญ่ที่ใกล้ชิด ในการศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งประเด็นการอบรมเลี้ยงดูไปที่ ครอบครัวเป็นหลัก เพราะครอบครัวเป็นหน่วยแรกของสังคมที่ให้การอบรมเลี้ยงดูแก่เด็ก และเด็กก็มักใช้เวลาส่วนมากอยู่กับครอบครัว โดยผู้ที่ให้การอบรมเลี้ยงดูมักจะเป็นแม่ เป็นส่วนใหญ่ รองลงมาคือ พ่อ และญาติผู้ใหญ่ เมื่อเติบโตมากพอ ก็จะมีโรงเรียนเข้ามามีบทบาทในการอบรมเลี้ยงดูควบคู่กับการให้ความรู้และกลุ่มเพื่อนที่เรียนด้วยกัน เข้ามามีบทบาทมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามแม้จะมีโรงเรียนทำหน้าที่

และกลุ่มเพื่อนที่เรียนด้วยกัน เข้ามามีบทบาทมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามแม้จะมีโรงเรียนทำหน้าที่เพิ่มเติมแล้ว แต่พ่อ แม่ก็ไม่ได้มีบทบาทน้อยลง แต่อาจจะปรับเปลี่ยนวิธีการอบรมเลี้ยงดูให้เหมาะสมกับวัยของลูก ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาถึงวิธีการ กระบวนการในการอบรมเลี้ยงดูของพ่อ แม่ ที่มีต่อเด็กวัยรุ่น ที่มีภูมิ โลกส่วนตัวอยู่กับกลุ่มเพื่อนเป็นหลัก เมื่ออยู่นอกสายตาของพ่อ แม่ ก็อาจจะทำให้เกิดการตัดสินใจที่ไม่เหมาะสม ดังนั้น พ่อแม่ จึงต้องใช้วิธีในการให้การอบรมเลี้ยงดูที่แตกต่างจากเมื่อก่อนเป็นเด็ก นอกจากนั้นยังศึกษาถึงวิธีการต่อรองที่วัยรุ่นใช้กับพ่อ แม่ เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมหรือแก้ไขต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1.2.1 เพื่อศึกษาวิธีการอบรมสั่งสอนของพ่อ แม่ ในเรื่องของการใช้ชีวิตของวัยรุ่น
- 1.2.2 เพื่อศึกษาวิธีการต่อรองในความต้องการที่ไม่ตรงกันของวัยรุ่นกับพ่อ แม่
- 1.2.3 เพื่อศึกษาวิธีการอบรมสั่งสอนที่พึงปรารถนาในทัศนะของวัยรุ่น

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.3.1 ทราบถึงวิธีการอบรมสั่งสอนที่พ่อ แม่ใช้กับวัยรุ่นในปัจจุบัน
- 1.3.2 ทราบถึงวิธีการที่วัยรุ่นใช้ในการต่อรองกับพ่อ แม่
- 1.3.3 ทราบถึงวิธีการอบรมสั่งสอนที่พึงปรารถนาของวัยรุ่น
- 1.3.4 เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้มาเป็นแนวทางในการแก้ไข หรือส่งเสริมให้กระบวนการอบรม สั่งสอนส่งผลต่อการเสริมสร้างเยาวชนที่มีคุณภาพพึงประสงค์ รวมทั้งข้อมูล ข้อค้นพบจากการศึกษา สามารถใช้เป็นประโยชน์ในการศึกษาวิจัยต่อไป

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

1.4.1 ด้านเนื้อหา เน้นศึกษาถึงวิธีการอบรมสั่งสอนของพ่อ แม่ ที่มีต่อลูกที่อยู่ในช่วงเป็นวัยรุ่น และวิธีการที่วัยรุ่นใช้ในการต่อรองกับพ่อ แม่ ในสถานการณ์ต่าง ๆ

1.4.2 ด้านเป้าหมายที่ศึกษา คือวัยรุ่นตอนต้นที่มีอายุระหว่าง 13-15 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

1.5 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

วัยรุ่น หมายถึง วัยรุ่นตอนต้นที่มีอายุระหว่าง 13-15 ปี ที่ซึ่งศึกษาอยู่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ครอบครัว หมายถึง สถาบันทางสังคมหนึ่งที่ทำหน้าที่เลี้ยงดู และอบรมสั่งสอนเด็ก

การอบรมสั่งสอน หมายถึง การดูแลเด็กให้ได้รับความสุขทั้งทางกาย และใจ เจริญเติบโตตามวัย รวมทั้งการสั่งสอนในเรื่องของพฤติกรรมที่แสดงออกของเด็กให้เป็นไปในทางที่เหมาะสม

การต่อรอง หมายถึง การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งของเด็กให้พ่อ แม่ ได้รับทราบ เพื่อให้ได้สิ่งที่เด็กต้องการ

การอบรมสั่งสอนที่พึงปรารถนา หมายถึง การดูแล สั่งสอนของพ่อ แม่ที่เด็กต้องการให้เป็น

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้รวบรวมแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้ดังนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับเด็ก และวัยรุ่น
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว และเครือญาติ
- 2.3 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม
- 2.4 การอบรมเลี้ยงดู / สังคมนเด็ก (Socialization)
- 2.5 ทฤษฎีการกระทำทางสังคม (Theory of social action)
- 2.6 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับเด็ก และวัยรุ่น

เด็ก คือมนุษย์ที่ยังอ่อนเยาว์อยู่ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องได้รับการพิทักษ์รักษา และดูแลเป็นพิเศษตลอดไปจนถึงการคุ้มครองทางกฎหมาย สมาคมแห่งองค์การสหประชาชาติเล็งเห็นความสำคัญร่วมกัน จึงได้มีมติเป็นเอกฉันท์ยอมรับและออกประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเยาวชน ซึ่งเจงถึงสิทธิซึ่งเด็กทุกคนพึงได้รับ โดยไม่มีการขกเว้นแต่ประการใดตามข้อตกลงระหว่างชาติ เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน ค.ศ.1959 (พ.ศ.2502) ทั้งนี้เพื่อให้เด็กพึงมีชีวิตวัยเยาว์ที่เป็นสุขทั้งเป็นประโยชน์ต่อตนเอง และต่อสังคมที่ตนร่วมอยู่ด้วย โดยมีหลักการ 10 ข้อ คือ (โศภนนิธิแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, 2522: 1-3)

1. เด็กและเยาวชนพึงได้รับสิทธิเท่าเทียมกัน โดยปราศจากการแบ่งแยกหรือกีดกันไม่ว่าโดยวิธีใด ๆ ในเรื่องเชื้อชาติ หรือสังคม ทรัพย์สิน หรือสถานะอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นของเด็กหรือของครอบครัวก็ตาม

2. เด็กและเยาวชนที่ได้รับการพิทักษ์และคุ้มครองเป็นพิเศษ อันจะช่วยให้เด็กสามารถพัฒนาทั้งทางกายทางสมอง และจิตใจ เพื่อให้มีส่วนร่วมในสังคมได้อย่างปกติชน
3. เด็กและเยาวชนมีสิทธิที่จะ ได้มีชื่อและมีสัญชาติแต่กำเนิด
4. เด็กและเยาวชนที่ได้รับความมั่นคงทางสังคมและเติบโตอย่างสมบูรณ์ ดังนั้นทั้ง แม่และเด็กควร ได้รับการดูแลคุ้มครองเป็นพิเศษ ทั้งเมื่ออยู่ในครรภ์ และภายหลังเมื่อคลอดแล้ว โดยได้รับสิทธิในเรื่องที่อยู่อาศัย ได้รับอาหาร ได้รับการดูแลทางการแพทย์ และ โดยเฉพาะเด็ก ๆ ให้ได้รับการเล่นรื่นเริงเพลิดเพลินด้วย
5. เด็กและเยาวชนที่พิการทั้งทางร่างกาย สมองและจิตใจ มีสิทธิที่จะ ได้รับการรักษาพิเศษหมายถึงการดูแลรักษาและการศึกษาที่เหมาะสมกับสถานะของเด็ก โดยเฉพาะ
6. เด็กและเยาวชนที่ได้รับความรักและความเข้าใจอันจะช่วยในการพัฒนาบุคลิกภาพของคน โดยเติบโตอยู่ในความรับผิดชอบของบิดามารดาของเด็กเอง และในทุกกรณีเด็กจะต้องได้อยู่ในบรรยากาศที่เต็มไปด้วยความรัก ความอบอุ่น ปลอดภัย ไม่พลัดพรากจากแม่ ในกรณีที่เด็กไม่มีครอบครัวหรือมาจากครอบครัวที่หย่ากันและมีลูกมากก็จะได้รับการช่วยเหลือเป็นพิเศษจากรัฐหรือองค์กรต่าง ๆ
7. เด็กและเยาวชนมีสิทธิที่จะ ได้รับการศึกษาซึ่งรัฐควรจัดให้เปล่า อย่างน้อยในชั้นประถมศึกษา เพื่อเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรม โดยทั่ว ๆ ไป และให้เด็กเติบโตเป็นสมาชิกผู้ยังประโยชน์ต่อสังคมคนหนึ่ง การศึกษามีกลุ่มไปถึงการแนะแนวชีวิต ซึ่งมีบิดามารดาเป็นผู้รับผิดชอบก่อนบุคคลอื่น ๆ เด็กจะต้องมีโอกาสดูแลความสนุกสนานเพลิดเพลินจากการเล่นและรื่นเริงพร้อมกันไปด้วย
8. เด็กและเยาวชนจะเป็นบุคคลแรกที่ได้รับการคุ้มครองและสงเคราะห์ในทุกกรณี
9. เด็กและเยาวชนที่ได้รับการปกป้องให้พ้นจากการทอดทิ้ง พ้นจากความโหดร้ายทารุณ และจากการข่มเหงรังแกทุกชนิด เด็กจะต้องไม่กลายเป็นสินค้าไม่ว่าในรูปใด ๆ จะต้องไม่มีการรับเด็กเข้าทำงานก่อนวัยอันสมควร ไม่มีการกระทำใด ๆ อันเป็นการชักจูงหรืออนุญาตเด็กให้จำต้องรับจ้างทำงาน ซึ่งอาจจะเป็นผลร้ายต่อสุขภาพของเด็ก หรือเป็นเหตุให้การพัฒนาทางกาย ทางสมอง และทางจิตใจของเด็กเสื่อมถอยลง
10. เด็กและเยาวชนที่ได้รับการคุ้มครองให้พ้นจากการกระทำที่แสดงถึงการกีดกันแบ่งแยกไม่ว่าทางเชื้อชาติ ศาสนา หรือในรูปใด ๆ เด็กจะต้องได้รับการเลี้ยงดูให้เติบโตขึ้นมา

2.1.1 การพัฒนาเด็ก

เด็ก หมายถึงผู้ที่มีอายุระหว่างแรกเกิดจนถึงอายุ 14 ปี

การพัฒนาเด็ก หมายถึงการพัฒนาเด็กให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี กล่าวคืออย่างน้อยที่สุดเด็กทุกคนควรได้รับการตอบสนองความต้องการพื้นฐาน ส่วนการพัฒนากิจกรรมและบริการเชิงสังคมที่ให้แก่เด็กนั้นเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาเด็ก ผู้ใหญ่และสังคมรอบตัวเด็กจะต้องเปิดโอกาสให้เด็กได้มีส่วนร่วมแสดงบทบาทที่เหมาะสม และสนองตอบต่อสังคมด้วย

2.1.2 ข้อตกลงความคิดพื้นฐานในการพัฒนาเด็ก

มีประเด็นหลักสำคัญ ดังนี้

2.1.2.1 นักวิชาการสาขาต่าง ๆ ได้แก่นักวิทยาศาสตร์ นักสังคมศาสตร์ นักจิตวิทยา ในด้านต่าง ๆ และนักพฤติกรรมศาสตร์ มีความเห็นพ้องกันว่า ช่วงชีวิตในระยะต้นของบุคคลมีอิทธิพลมากต่อพัฒนาการในระยะต่อ ๆ มา เพราะเป็นเสมือนการก่อรากฐานของชีวิต และพัฒนาการหลาย ๆ ด้านก็เจริญอย่างรวดเร็วก่อนเค็มที่ในวัยเด็ก

2.1.2.2 ทารกช่วยตนเองในระยะต้น ๆ ของชีวิต ไม่ได้ จึงต้องอาศัยความช่วยเหลือจากมารดาหรือ ผู้ดูแล มารดาหรือผู้ดูแลนั้นเองเป็นบุคคลสำคัญที่ส่งเสริมกระบวนการที่ทำให้เด็กได้เรียนรู้และปฏิบัติตามค่านิยม ความเชื่อและดูใจให้ปฏิบัติตามวัฒนธรรมของตนจนเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคมนั้น ได้ สิ่งที่เด็กเลียนแบบและเรียนรู้ในขั้นต้นของชีวิตนี้รวมถึงพฤติกรรมที่พึงปฏิบัติ การยับยั้งพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ การเรียนรู้ค่านิยมที่วัฒนธรรมของตนยอมรับ และการสกดกัน ไม่ให้ค่านิยมที่วัฒนธรรมของตนไม่ยอมรับเป็นต้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่ามารดา ผู้ดูแลเด็ก และสมาชิกในครอบครัวต่างก็ควรให้ทิศทางพัฒนาลูกหลานของตน

2.1.2.3 จากความเชื่อเดิมที่ว่า การที่เด็กแตกต่างกันตอนอายุ 5 ขวบนั้นเป็นผลมาจากประสบการณ์เท่านั้น เพราะทารกที่เกิดมาทุกคนมีสุขภาพดี จะมีความคล้ายคลึงกันหมด เด็กจึงเหมือนผ้าขาวที่จะแปรสภาพไปตามแต่สังคมจะหล่อหลอม ความคิดดังกล่าว ปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว กล่าวคือเด็กมิได้เกิดมาเสมือนเป็นผ้าขาว โดดมมิได้มีอะไรติดตัวมาเลย หากแต่ว่าเด็กได้รับลักษณะที่ติดมาทางพันธุกรรมไว้มากมายตั้งแต่รูปลักษณะทางร่างกาย ความสามารถ ความถนัด และแม้แต่ลักษณะบางอย่างเชิงอารมณ์ นักจิตวิทยาได้ศึกษาอย่างเป็นระบบและอธิบายไว้ว่า ทารกที่เกิดมาจนถึงอายุ 6 เดือนได้แสดงความแตกต่างหลายอย่างเกี่ยวกับระดับการเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อต่าง ๆ ระดับการหงุดหงิดอึดใจช่วงเวลาที่ตั้งเร้าไม่เร้าอีกต่อไป หมายความว่าช่วงเวลาที่ตั้งเร้าหมดสภาพการเร้าให้เกิดปฏิกิริยาตอบสนองสำหรับตัวเด็กแต่ละคน ไม่เหมือนกัน และระดับที่ตั้งเร้าดึงดูดหรือกระตุ้นความสนใจและการตอบสนองเชิงสังคมของทารก เป็นต้น

2.1.3 ความต้องการพื้นฐานของเด็ก

ความต้องการพื้นฐานของเด็กที่สำคัญนับตั้งแต่แรกเกิดเป็นเช่นเดียวกับความต้องการของมนุษย์ทั่วไปที่เข้าใจร่วมกันคือ ปิ๊งจ๊อส์อัน ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ชารักษาโรค และที่อยู่อาศัยซึ่งเป็นความต้องการพื้นฐานทางร่างกาย (Primary needs) ขณะเดียวกันมนุษย์ก็ยังมีความต้องการทางใจ (Secondary needs หรือ Psychological needs) ซึ่งมีความสำคัญพอ ๆ กับความต้องการทางกาย นักวิชาการบางท่านตั้งทฤษฎีลำดับความก่อนหลังของความต้องการของมนุษย์ (Hierarchy of needs) ไว้ สำหรับความต้องการพื้นฐานของเด็กอาจแบ่งออกได้ 3 ประเภทคือ

2.1.3.1 ความต้องการพื้นฐานทางกายเกี่ยวกับการยังชีพให้ได้อยู่ได้ อันได้แก่ปิ๊งจ๊อส์ ค้านโภชนาการ สาธารณสุข ที่อยู่อาศัยและสุขภาพแวดล้อม

2.1.3.2 ความต้องการพื้นฐานทางใจที่เกี่ยวกับการพัฒนาบุคลิกภาพ ในฐานะที่เป็นมนุษย์ในสังคม อันได้แก่ปิ๊งจ๊อส์ที่รวมถึงความรู้สึก อารมณ์ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งรวมการปฏิสัมพันธ์ภายในครอบครัว ค่านิยม ทัศนคติ และจริยธรรม เป็นต้น

2.1.3.3 ความต้องการพื้นฐานที่เกี่ยวเนื่องกับตัวเองในฐานะที่เป็นทรัพยากรและผู้ใช้ทรัพยากรอันได้แก่ ปิ๊งจ๊อส์เชิงเขาวนปัญญา การเรียนรู้ด้านต่าง ๆ เช่น การศึกษาและอาชีพ

การแบ่งประเภทนี้ไม่ได้หมายความว่า จะแยกออกจากกันและกันเป็นส่วน ๆ เพราะพัฒนาการของมนุษย์เป็นกระบวนการรวมกันไป แต่แบบแผนของกระบวนการพัฒนาของมนุษย์นั้น ในช่วงเวลาและช่วงอายุที่แตกต่างกัน ความแตกต่างของบุคคลก็ทำให้อัตราการพัฒนาแตกต่างกันไปได้ นอกจากนี้สภาพแวดล้อมทางสังคมอันประกอบด้วย โครงสร้างระบบความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับกลุ่มอื่น ๆ โครงสร้างเชิงเศรษฐกิจ สังคม การเมืองวัฒนธรรมอื่น ๆ เหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเด็กทั้งสิ้น

สภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ประเพณีวัฒนธรรมและอื่น ๆ นั้นมีผลต่อเด็กในมุมกลับนอกเหนือจากพื้นฐานที่เด็กต้องการ นั่นก็คือความคาดหวังที่สังคมมีต่อเด็กประการหนึ่ง และความสามารถของสังคมที่จะให้บริการดังกล่าวมาแล้วแก่เด็กทั้งในด้านปริมาณ คุณภาพ และครอบคลุมได้อย่างทั่วถึงหรือไม่อีกประการหนึ่ง

ความคาดหวังที่สังคมมีต่อเด็กนั้น ขึ้นอยู่กับบรรทัดฐานของแต่ละสังคมซึ่งถูกกำหนดคกฏเกณฑ์มาจากความเชื่อในสังคม ความเชื่อทางศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีและค่านิยมทางสังคม สำหรับสังคมไทยโดยทั่วไปมักจะ ได้ยินอยู่เสมอว่า เด็กควรเป็นเด็กดี ควรมีความซื่อสัตย์ควรรู้จักเคารพบ่อน้อมผู้ใหญ่ ควรมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นต้น

2.1.4 อายุ และลักษณะของวัยรุ่น

ในเรื่องของการแบ่งช่วงอายุของวัยรุ่น มีผู้ให้การแบ่งไว้หลายท่าน ดังนี้

สุชา จันทน์เอม (2529: 14) แบ่งอายุของวัยรุ่นไว้ดังนี้

1. วัยรุ่นตอนต้น (Early Adolescence) ผู้หญิงอายุระหว่าง 13-15 ปี ผู้ชายอายุระหว่าง 15-17 ปี
2. วัยรุ่นตอนกลาง (Middle Adolescence) ผู้หญิงอายุระหว่าง 15-18 ปี ผู้ชายอายุระหว่าง 17-19 ปี
3. วัยรุ่นตอนปลาย (Last Adolescence) ผู้หญิงอายุระหว่าง 18-21 ปี ผู้ชายอายุระหว่าง 19-21 ปี

สุพิศรา สุภาพ (2536: 4) ได้แบ่งวัยรุ่นออกเป็นระยะต่าง ๆ ดังนี้

1. ก่อนวัยรุ่น (Pre-adolescence) ระหว่างอายุ 10-12 ปี
2. วัยแรกรุ่น (Early-adolescence) ระหว่างอายุ 13-16 ปี
3. วัยรุ่นตอนปลาย (Late-adolescence) ระหว่างอายุ 17-20 ปี

ศรีเรือน แก้วกังวาล (2538: 375) กล่าวว่าช่วงของความเป็นวัยรุ่นในทศวรรษที่ผ่านมา ประมาณอายุ 12-18 ปี แต่ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่า ช่วงความเป็นวัยรุ่นได้ขยายออกไปเป็นตั้งแต่ 12-25 ปี โดยให้เหตุผลว่า เนื่องจากเด็กทุกวันนี้ต้องอยู่ในสถาบันการศึกษานานขึ้น การเป็นผู้ใหญ่ที่ต้องพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจต้องใช้เวลาออกไป อีกทั้งรูปแบบชีวิตสมัยใหม่ทำให้เด็กมีวุฒิภาวะทางใจ (Maturity) ซ้ำกว่ายุคสมัยที่ผ่านมา ช่วงวัยรุ่นแบ่งได้เป็น 3 ระยะ โดยใช้เกณฑ์ความเป็นเด็ก-ผู้ใหญ่ ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ได้ใช้แนวการแบ่งวัยรุ่นตามการแบ่งของ ศรีเรือน แก้วกังวาล ดังนี้ คือ

1. ช่วงวัยแรกรุ่น หรือวัยรุ่นตอนต้น อายุระหว่าง 12-15 ปี
2. ช่วงวัยรุ่นตอนกลาง อายุระหว่าง 16-17 ปี
3. ช่วงวัยรุ่นตอนปลาย อายุระหว่าง 18-25 ปี

2.1.5 ธรรมชาติของวัยรุ่น

สุชา จันทน์เอม (2529: 84) ได้อธิบายธรรมชาติของวัยรุ่นไว้ดังนี้ คือ

1. วัยรุ่น เป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นภายในร่างกายมาก เป็นผลให้อารมณ์ของวัยรุ่นเปลี่ยนแปลงด้วย
2. วัยรุ่น ต้องการบ้านที่มีความรัก ความอบอุ่น ต้องการบิดา มารดาที่อบรมเขาด้วยความรัก ความเข้าใจ

3. วัยรุ่น ต้องการอิสรภาพมาก ไม่ชอบให้บิดา มารดา มายุ่งเกี่ยวกับเรื่องส่วนตัวของเขา ไม่ชอบการบังคับ เข้มงวดจนเกินไป
4. วัยรุ่น มีความรัก และต้องการเพื่อนมาก มักจะเจ็บใจแทนเพื่อน และอยากมีทุกอย่างเหมือนเพื่อน
5. วัยรุ่น เริ่มมีความสนใจเพื่อนต่างเพศ บิดา มารดา ไม่ควรกีดกัน เพราะจะทำให้วัยรุ่นหาทางหลีกเลี่ยงหนีผู้ใหญ่ไปพบกันเอง
6. วัยรุ่น ชอบที่จะคบเพื่อนเป็นกลุ่ม และแสดงออกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม เป็นต้นว่ามีท่าทาง คำพูดแปลก ๆ มีการแต่งกายที่คล้ายคลึงกัน
7. วัยรุ่น มักคิดว่าตนเป็นผู้ใหญ่แล้วจึงมักเลียนแบบผู้ใหญ่ แสดงความคิดเห็น คำจ้ออย่างรุนแรง และอาจผิดพลาดได้
8. วัยรุ่น ไม่ชอบที่จะให้ผู้ใหญ่ปฏิบัติต่อเขาอย่างเด็ก ๆ
9. วัยรุ่น ไม่ชอบให้ผู้ใหญ่นำตนไปเปรียบเทียบกับผู้อื่น

2.1.6 ความต้องการของวัยรุ่น

สุพิศรา สุภาพ (2523: 18) ได้เสนอว่าความต้องการของมนุษย์ โดยเฉพาะวัยรุ่นมักขึ้นอยู่กับค่านิยม (Value) ที่แต่ละคนยึดถือ และส่วนใหญ่จะยึดถือค่านิยมในกลุ่มที่ตนเข้าร่วมด้วย ค่านิยมอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไป กลุ่มจะมีอิทธิพลต่อความต้องการของวัยรุ่นมาก ดังนั้นความต้องการของวัยรุ่นที่เป็นจริง คือ ความต้องการของตนบวกกับความต้องการของสังคม ดังนี้

1. ต้องการความรัก ความรักในขั้นนี้มีหลายแบบ คือ รักพ่อ แม่ ญาติพี่น้อง รักเพื่อน รักพวกพ้อง ในขณะเดียวกันก็อยากให้เป็นรัก รักตัวเอง อยากดี อยากมีความสำเร็จ รักเพื่อนต่างเพศ ซึ่งเป็นความรักแบบหนุ่มสาว ฯลฯ
2. ต้องการความสนุกสนานเพลิดเพลิน ซึ่งส่วนมากมักจะออกมาในรูปของกิจกรรม กีฬาหรือการบันเทิง
3. ต้องการความเป็นอิสระ ความต้องการนี้จะรุนแรงมากในวัยนี้ เพราะเป็นวัยที่อยู่ระหว่างวัยเด็ก กับวัยผู้ใหญ่ จึงอยากแสดงออกซึ่งความเป็นตัวของตัวเอง ดังนั้นจึงไม่ชอบให้ผู้ใหญ่นำตัวมาเปรียบเทียบกับผู้อื่น ไม่ชอบให้ใครมาสอน มาคอยช่วยเหลือ บางคนจึงทำอะไรโดยผู้ใหญ่ไม่รู้ไม่เห็น
4. ต้องการได้รับการยกย่อง ต้องการมีชื่อเสียง วัยนี้เป็นวัยที่อยากให้สังคมยอมรับ หรือชมเชย หรืออยากเด่น อยากดัง เช่น อยากเป็นนักกีฬาที่เก่ง ฯลฯ หรืออาจจะออกมาในแง่

เทคนิคนักกีฬา หรือดาวประจำคณะ หรือมหาวิทยาลัย หรือไม่กี่ตั้งชมรมต่าง ๆ เพื่อแสดงให้เห็นสังคม
 ได้รู้ว่าเขาได้พยายามทำดีที่สุดแล้ว

5. มีอุดมคติสูง วัยรุ่นยังอยู่ในวัยที่เรียนรู้ทางทฤษฎี และยังไม่เคยออกไปพบกับ
 สภาพความเป็นจริง จึงละเลยมองข้ามความเป็นจริงไปบ้าง ก็เป็นพวกอุดมคตินิยม (Idealist)
 มากกว่ามุ่งไปในทางปฏิบัติได้จริง ๆ (Pragmatist) ซึ่งบางครั้งก็ตกเป็นเครื่องมือของผู้ที่มีอำนาจ มี
 อิทธิพล มีบารมี แสวงหาประโยชน์ได้ เพราะวัยรุ่นมักจะเป็นพวกมีอุดมคติแรงกล้า มีความกล้า
 เดียง และมีพลังผลักดันสูง เชื่อกันง่าย โดยไม่คิดว่ามนุษย์ในโลกมีวิธีการลึกลับ ซึ่ง มีลักษณะไปในทาง
 ไม่สุจริต และอาจแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวได้ จุดอ่อนสำคัญของวัยรุ่นอีกประการหนึ่ง คือถ้ามี
 ความเชื่อแล้วมักจะเชื่ออย่างจริงจัง แต่ในขณะที่เดียวกันก็มีความระแวงไม่ยอมเชื่ออะไรง่าย ๆ
 นอกจากจะมีหลักฐานมาอ้างอิงให้เชื่อถือ และถ้าเชื่อแล้วเกิดไม่จริง จะเปลี่ยนความเชื่อได้อย่าง
 รวดเร็ว เพราะเป็นวัยที่ชอบวิพากษ์ คือเชิษฐุทั้งคนกล้าจริง และคนกล้าไม่จริง

6. มีความสนใจในเรื่องของประเทศ และเพื่อนต่างเพศ เป็นวัยที่ต้องการความรู้ ความ
 เข้าใจทางเพศอย่างถูกต้อง ถ้าถูกกีดกันจะแสดงออกทางอ้อมโดยการปิดบัง และพูดคุยเฉพาะใน
 กลุ่มเพศเดียวกัน หากความรู้จากการได้ยิน ได้ฟังคนอื่นพูด ซึ่งอาจจะถูกบ้างผิดบ้าง หรือ ไม่ก็อ่าน
 จากหนังสือเรื่องเพศที่มีขายตามท้องตลาด นอกจากความอยากรู้เรื่องเพศแล้ว ยังเป็นวัยที่สนใจ
 เพื่อนต่างเพศ ถ้าหากถูกขัดขวางกักห้ามอาจจะทำให้จิตใจหดหู่ ขุ่นมัว และอาจขัดขวางไม่ยอมทำ
 ตามผู้ใหญ่ เพราะเป็นวัยรักแบบหลงใหล ใฝ่ฝัน โดยมากมักจะรักโดยไม่มีอุดมการณ์ คือออกมาใน
 รูปของการเพื่อฝัน และอาจจะเปลี่ยนแปลงและสิ้นสุดในตัวของมันเอง ด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าวได้ว่า
 เป็นความรักในแง่ของความรู้สึก ไม่เหมือนกับความรักของผู้ใหญ่ที่มีแนวโน้มนัยยึดหลักความเป็น
 จริงเข้ามาประกอบด้วย

7. ต้องการการรวมกลุ่ม เพื่อนมีความสำคัญมาก เป็นวัยที่อยากให้เป็นที่ยอมรับ
 เพราะฉะนั้นจึงพยายามทำตามเพื่อน แม้บางครั้งจะขัดกับความรู้สึกส่วนตัวก็ตาม เช่นเพื่อนชวน
 เดินขบวน แม้ไม่อยากเดินก็เดินด้วย เพราะกลัวเพื่อนจะไม่รักหรือว่าไม่มีสปิริต หรือ ไม่ก็ไม่กล้าขัด
 ใจเพื่อน เป็นต้น

8. ต้องการการยอมรับจากผู้ใหญ่ คือ อยากให้ผู้ใหญ่ยอมรับบ้างว่ามีความสามารถ
 หรือมีประโยชน์ต่อสังคม เพราะฉะนั้นผู้ใหญ่ไม่ควรเพิกเฉย ควรให้วัยรุ่นช่วยรับผิดชอบใน
 กิจกรรมบางอย่าง จะช่วยให้วัยรุ่นรู้จักความรับผิดชอบ เป็นตัวของตัวเองหรือช่วยตัวเองได้มากขึ้น

9. ต้องการแบบอย่างที่ดี วัยรุ่นในปัจจุบันแม้จะชอบความเป็นอิสระ ก็ยังอยากได้
 คำแนะนำที่ดีจากผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่จะต้องเป็นปुरुณียบุคคลที่ดี ผู้ใหญ่จะต้องคอยนำทาง คอยคัดเตือน
 เมื่อทำผิด และให้รางวัลเมื่อทำดี

10. ต้องการความปลอดภัย และความมั่นคง คืออยากได้หลักประกันว่าถ้าหากทำในสิ่งที่คิดแล้วจะไม่ถูกลงโทษ หรือไม่เป็นที่พอใจของผู้ใหญ่ เพราะในสายตาของผู้ใหญ่สิ่งที่วัยรุ่นมักว่าดีแล้วอาจจะไม่ดีในทัศนะของผู้ใหญ่ก็ได้ แต่โดยทั่วไปแม้วัยรุ่นจะทำพลาดลงไปบ้าง สังคมมักจะให้อภัยเพราะสังคมถือว่ายังเป็นผู้ที่อยู่ในวัยเรียน

11. ต้องการประสบการณ์ใหม่ ๆ ความต้องการนี้อาจจะรุนแรง และหาความพอใจโดยทางใดทางหนึ่งให้จนได้ ซึ่งผู้ใหญ่บางคนก็มักจะสกัดกั้นห้ามไม่ให้หนุ่มสาวได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน ทั้ง ๆ ที่ไม่ก่อให้เกิดอันตรายแต่อย่างใด เช่นการแต่งกายแปลก ๆ ตามสมัยนิยม อยากมีเพื่อนต่างเพศ ฯลฯ ผลที่ติดตามมา คือ เกิดการช้อนแว่น หลอกหลวง และในที่สุดอาจจะเกิดเสื่อมเสีย เพราะเป็นวัยที่มีความรักกับความเกลียดชังกันมาก

12. ความรู้สึกรุนแรง เช่น ถ้าเกิดความสมหวังก็ชื่นชมซาบซึ้ง ตื้นตัน ถ้าผิดหวังก็จะแค้นใจ น้อยใจในวาสนาของตน ความรู้สึกนี้จะรุนแรงและมีกรรมคา บางครั้งก็อาจจะออกไปในรูปที่ว่าเป็นเพราะตัวเองผิด บางคนก็อาจฆ่าตัวตายได้ถ้าเกิดผิดหวังในบางเรื่อง เช่น ความรัก การสอบไล่ตก หรือถูกพ่อ แม่ดูค้ำว่ากล่าว เป็นต้น

13. ต้องการมีอนาคต ต้องการมีความสำเร็จ เป็นวัยที่อยากรับผิดชอบ อยากพึ่งตนเอง ฝันถึงจุดหมายในอนาคต เช่นอยากเป็นหมอ เป็นวิศวกร เป็นนักปกครอง เป็นอาจารย์ เป็นสถาปนิก เป็นนักเคมี เป็นต้น

2.1.7 พัฒนาการของวัยรุ่น

2.1.7.1 พัฒนาการทางอารมณ์

พัฒนาการทางอารมณ์ มีผลมาจากปัจจัยต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1) ผลจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายจะต่อเนื่องถึงพัฒนาการทางอารมณ์ที่มองเห็นชัดเช่น ลักษณะทางเพศปรากฏเด่นชัดขึ้น ทำให้เด็กมีความต้องการใหม่ ๆ เริ่มสนใจเพศตรงข้าม ถ้าผู้ใหญ่ก็สกัดกั้นขัดขวางจะทำให้เกิดความเครียดขึ้น เป็นสาเหตุให้เด็กวัยรุ่นมีอารมณ์ไม่มั่นคง

2) พ่อแม่ โรงเรียน เพื่อน ก็มีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางอารมณ์ของเด็กวัยรุ่นเช่นกัน โดยพ่อแม่สร้างกฎเกณฑ์ใหม่ ๆ ทำให้เด็กเกิดความคับข้องใจ เกิดความขัดแย้งกับระเบียบวินัยขึ้น และเริ่มรู้สึกว่าพ่อแม่ไม่ใช่พวกเขา ฉะนั้น เวลาอยู่ในครอบครัวเด็กจะชอบเก็บตัวอยู่ตามลำพัง ไม่ต้องการให้ใครรบกวน โรงเรียนและเพื่อนก็เช่นเดียวกัน นับเป็นสิ่งแวดล้อมใหม่ที่ ทำให้เด็กวัยรุ่นต้องปรับตัวอย่างมาก สังคมมีส่วนผลักดันให้เป็นผู้ใหญ่ และด้วยเหตุที่เด็กมีความกังวลอยู่กับเรื่องการปรับตัวอยู่แล้ว ดังนั้นจึงทำให้พัฒนาการทางอารมณ์เต็มไปด้วยความไม่มั่นคง

3) สตรีโบน มีส่วนทำให้เด็กเปลี่ยนแปลงในเรื่องเพศ ทำให้อารมณ์เด็กไม่มั่นคง ขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง ทำอะไร ไม่ถูก ลักษณะความไม่มั่นใจนี้ทำให้เด็กหันไปหาเพื่อน เพราะคิดว่าเพื่อนเข้าใจเขามากกว่า

ลักษณะอารมณ์ของวัยรุ่น

เด็กวัยรุ่นส่วนใหญ่จะมีอารมณ์รุนแรง แสดงความรู้สึกอย่างเปิดเผย และตรงเกินไป เด็กอาจรู้สึกว่ามีความสุขและเต็มไปด้วยความเชื่อมั่นในตัวเอง แต่พอวันต่อไปอาจจะรู้สึกหดหู่ใจ เต็มไปด้วยความสงสัยก็ได้ ความชอบและไม่ชอบของเด็กวัยรุ่นนี้รุนแรงมาก ทั้ง 2 เพศ ต้องการ โอกาสที่จะได้วิจารณ์และแสดงความคิดเห็นขัดแย้งกับผู้ใหญ่ โดยที่ตนเองไม่คิดว่าการทำเช่นนั้นเป็นความผิดหรือไม่ดี อารมณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปเช่นนี้ ย่อมทำความหนักใจให้พ่อ แม่ ผู้ปกครองได้

อารมณ์ที่เป็นลักษณะเฉพาะที่พบมากในวัยรุ่น มีดังนี้ คือ

1) ความโกรธ เป็นการแสดงออกทางอารมณ์อย่างหนึ่ง การแสดงออกของความโกรธจะแตกต่างกันตามวัย เพศ และลักษณะของแต่ละบุคคล โดยทั่ว ๆ ไปแล้ว ความโกรธเกิดขึ้นเมื่อคนเรารู้สึกว่ามีความคับข้องใจ อารมณ์โกรธจะมีความรุนแรงแค่ไหน และมีระยะเวลาานเพียงไร ขึ้นอยู่กับความคับข้องใจของผู้นั้นว่ามากหรือน้อย

สาเหตุที่เด็กวัยรุ่น โกรธมีหลายอย่าง เช่น

(1) ต้องการเสรีภาพ เด็กวัยรุ่นนี้ต้องการทำอะไรตามใจตัวเอง อยากเป็นผู้ใหญ่ เมื่อพ่อแม่คัดค้านจะเกิดความขัดแย้ง

(2) การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม เด็กวัยรุ่นต้องปรับตัวให้เข้ากับโรงเรียนใหม่ ชุมชนใหม่ บางครั้งทำให้เกิดความคับข้องใจ กลายเป็นคนหงุดหงิด และเกิดความโกรธได้ง่าย

(3) ฐานะทางสังคม เด็กบางคนไม่พอใจฐานะ และสภาพความเป็นอยู่ที่แท้จริงของตน โกรธที่เกิดมาในครอบครัวยากจน มักจะนำสภาพของตน ไปเปรียบเทียบกับผู้ที่มีฐานะสูงกว่า ทำให้เกิดความไม่พอใจ

2) ความกลัว เป็นการแสดงออกทางอารมณ์อย่างหนึ่งเช่นเดียวกับความโกรธ ความกลัวเกิดขึ้นเมื่อบุคคลรู้สึกว่าตัวเองขาดความมั่นคง ปลอดภัย สำหรับเด็กวัยรุ่น สาเหตุที่เด็กวัยรุ่นกลัวมักจะมีเนื่องจากสังคม เช่นกลัวจะไม่ได้รับการยกย่องจากสังคม กลัวในเรื่องฐานะความเป็นอยู่ กลัวจะต้องพบคนที่เก่งกว่า คิดว่า ฯลฯ ความกลัวอันเนื่องมาจากสังคมนี้ เด็กวัยรุ่นจะแสดงออกในรูปประหมัดระวังตัวจนไม่เป็นตัวของตัวเอง ขี้อาย ประหม่า ซึ่งเป็นเหตุให้เสียบุคลิกภาพ โดยทั่วไปแล้ว ความกลัวของเด็กขึ้นอยู่กับวุฒิภาวะและการเรียนรู้ควบคู่กันไป อิทธิพลของวุฒิ

ภาวะที่มีต่อความกลัวนั้น อาจเห็นได้ง่ายจากข้อเท็จจริงที่ว่า ในวัยทารกเด็กยังมีความกลัวไม่มาก แต่เมื่อเจริญเติบโตขึ้น มีความสามารถในการรับรู้สูงขึ้น ความกลัวของเด็กก็เพิ่มจำนวนมากขึ้น ความล้าช้า ซึ่งเด็กเจริญเติบโตถึงขั้นที่สามารถมีจินตนาการได้ เด็กก็จะมีความกลัวจากจินตนาการของตนเองเพิ่มขึ้น ส่วนอิทธิพลของการเรียนรู้ที่มีต่อความกลัวของเด็กนั้น มองเห็นได้ง่ายกว่า อิทธิพลของวุฒิภาวะ เด็กอาจเรียนรู้ความกลัวในสิ่งที่ไม่เคยรู้จักมาก่อนเลยจากประสบการณ์หรือ จากคำบอกเล่าของคนอื่น ๆ

3) ความรัก เป็นปฏิกิริยาทางอารมณ์อย่างหนึ่งที่แสดงต่อบุคคล หรือ สิ่งของ การเรียนรู้มีบทบาทในการแสดงความรักของเด็ก สำหรับความรักของเด็กเมื่อเข้าสู่วัยรุ่น พองจะแยกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ดังนี้ คือ

(1) รักตัวเอง เด็กวัยรุ่นสนใจเกี่ยวกับรูปร่าง หน้าตา และบุคลิกภาพ ของตนเองเป็นอย่างมาก ดังนั้นเด็กวัยนี้จึงรักและระมัดระวังทุกสิ่งทุกอย่างที่รวมเข้าเป็นตัวของ ตัวเอง พยายามเสริมบุคลิกภาพของตัวเองให้เด่นกว่าคนอื่น ๆ

(2) รักเพื่อน กลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลอย่างมากต่อเด็กวัยนี้ เด็กจะทุ่มเท ความรักให้แก่เพื่อนเพศเดียวกัน และเพศตรงข้าม

(3) รักคนที่เป็นวีรบุรุษในสายตาของเด็กเอง เด็กจะเทิดทูนบูชาคนเก่ง หรือมีความสามารถพิเศษ และอยากจะเป็นแบบจ้าว

2.1.7.2 พัฒนาการทางสังคม

โดยปกติเด็กวัยรุ่นไม่ชอบรวมกลุ่มกับสมาชิกในครอบครัว สำหรับเด็กอายุ 13 ปี พบว่ามักชอบอยู่ตามลำพัง ทั้งนี้เพราะการเปลี่ยนแปลงภายในอื่น ๆ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทาง รูปร่างกาย อารมณ์และความคิด ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเข้าสังคมด้วย การเข้าสังคมของเด็กวัย นี้กว้างขวางขึ้นทั้ง 2 เพศ มีเหตุผลในการคบเพื่อนต่างไปกว่าวัยที่ผ่านมา ในการรวมกลุ่มโดยกลุ่ม ของเด็กชาย ใหญ่กว่ากลุ่มเด็กหญิง เด็กวัยนี้สนใจกีฬามาก โดยเฉพาะในเด็กชาย ส่วนเด็กหญิงจะ สนใจด้านศิลปะ ดนตรี ฟ้อนรำ การแต่งกาย ฯลฯ

เด็กวัยนี้ เป็นวัยที่กลุ่มมีอิทธิพลต่อเขา เป็นวัยรวมพวก เลียนแบบ เด็กทางคน แยกตัวหลบซ่อนไม่เข้าเพื่อนฝูง ความต้องการที่จะทำงานร่วมกับเพื่อนต่างเพศ เริ่มมีมากขึ้น การให้ เด็กวัยนี้ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน จะเป็นรากฐานของความสัมพันธ์ทางสังคมในอนาคตด้วย จะช่วยให้ เด็กเห็นอกเห็นใจผู้อื่น พยายามจะช่วยเหลือผู้อื่น รู้จักเป็นผู้ให้และผู้รับ ระหว่างเพื่อนในวัยเดียวกัน คั้งนี้ นับเป็นระยะสำคัญของการแสดงวุฒิภาวะทางสังคมของเด็ก

2.1.8 ปัจจัยที่เสริมสร้าง หรือส่งผลต่อพัฒนาการของวัยรุ่น

สิ่งที่มีอิทธิพลต่อวัยรุ่นมากที่สุด คือตัวบุคคล เช่น พ่อ แม่ ครู เพื่อน และบุคคล อื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังนั้นการเสริมสร้างพัฒนาการที่ดีของวัยรุ่น จึงมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้ (อัมพ-วัลย์ วิชาชีรานนท์, 2541: 14-16)

1. ครอบครัว เป็นระบบย่อยที่เล็กที่สุด แต่มีความสำคัญมากที่สุดในสังคม และมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเด็ก พร้อมทั้งมีบทบาทในการอบรมสั่งสอนด้านต่าง ๆ มากมาย ครอบครัวจึงมีบทบาทในการส่งเสริมพัฒนาการ กล่าวคือ หากมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันในครอบครัว มีความรักความอบอุ่น ความห่วงใยซึ่งกันและกัน ตลอดจนการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ที่เหมาะสม ซึ่งถือเป็นแบบอย่างที่ดีแล้ว ย่อมจะเป็นสิ่งเอื้อต่อพัฒนาการของเด็กที่จะเป็นวัยรุ่น นอกจากนี้ครอบครัวยังทำหน้าที่เกี่ยวกับการสร้างค่านิยมของเด็ก ซึ่งมีผลกระทบต่อรสชาติ (Taste) และรูปแบบการดำเนินชีวิต (Life Style)

2. กลุ่มเพื่อน มีอิทธิพลต่อวัยรุ่นทั้งทางที่ดี และ ไม่ดี ถ้าวัยรุ่นอยู่ในกลุ่มเพื่อนที่มีเจตคติที่ดีต่อการเรียน ก็จะถูกชักจูงกันไปในทางที่ดี เอาใจใส่แสวงหาความรู้เพิ่มเติม ซึ่งเป็นส่วนที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการ และกลุ่มเพื่อนยังช่วยสอนให้รู้จักอำนาจที่ไม่ใช่แบบส่วนตัว ทำให้เกิดการเรียนรู้กฎเกณฑ์ต่าง ๆ จากการมีส่วนร่วมด้วย ถ้าฝ่าฝืนจะถูกกีดกันออกจากกลุ่ม แต่ถ้าอยู่ในกลุ่มเพื่อนที่มีเจตคติที่ไม่ดีต่อการเรียน ก็อาจถูกชักจูงไปในทางที่ไม่ดี รวมถึงการถ่ายทอดระเบียบวิธี และคุณค่าที่ผู้ใหญ่ไม่ต้องการ เช่นหนีโรงเรียน เที่ยวเตร่ ดื่มสุรา ติดยาเสพติด ซึ่งเป็นผลเสียต่อการเรียน และสุขภาพได้

3. สื่อมวลชน ในปัจจุบันมีหลากหลายรูปแบบทั้ง หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ จึงเป็นสิ่งแวดล้อมที่วัยรุ่นได้รับมากในชีวิตประจำวัน เนื่องจากวัยรุ่น เป็นวัยที่มีความตื่นตัวต่อการรับข่าวสารทางสังคม จึงมีโอกาสดูรับความรู้ และข่าวสารทางสื่อมวลชนมากกว่าวัยอื่น ๆ แต่สื่อมวลชนก็มีอิทธิพลต่อวัยรุ่นทั้งในแง่บวกและแง่ลบ กล่าวคือถ้าเนื้อหาที่มีประโยชน์ มีความรู้ สร้างทัศนคติที่ดี สื่อนั้นก็จะมีอิทธิพลในแง่บวก และส่งเสริมพัฒนาการด้วย ในทางกลับกัน หากเนื้อหาที่ไม่น่าสนใจ แสดงถึงความก้าวร้าว สื่อนั้นก็จะมีประโยชน์ต่อตัวบุคคล แล้วยังก่อให้เกิดผลเสียต่อสังคม และประเทศชาติอีกด้วย

จากปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อวัยรุ่น พบว่าครอบครัวเป็นส่วนสำคัญส่วนแรกที่จะช่วยชี้นำ และปลูกฝังแนวความคิดที่ดี และเหมาะสมให้กับเด็กวัยรุ่น เพื่อให้เด็กวัยรุ่น ได้เติบโตเป็นผู้ที่มีความคิด และพฤติกรรมที่เหมาะสมกับสภาพสังคม ดังนั้น ครอบครัวจึงมีความสำคัญมากในลำดับแรกของการทำงานที่ดังกล่าว

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว และเครือญาติ

ครอบครัว เป็นหน่วยทางสังคมที่ทำหน้าที่ให้กำเนิดแก่สมาชิกใหม่ของสังคม รวมทั้งทำหน้าที่ทางด้านการเลี้ยงดูและอบรมเด็กด้วย ครอบครัวจึงมีอิทธิพลมากต่อแนวคิด และพฤติกรรมต่าง ๆ ของสมาชิกของสังคมอย่างมาก เหตุผลประการหนึ่งคือ มนุษย์มีสภาพความเป็นเด็กอ่อนนานมาก คือนานกว่าสัตว์ทุกประเภท ในระยะที่เป็นเด็กอ่อนและยังเยาว์วัยนี้ย่อมต้องพึ่งพาศาสนาญาติผู้ใหญ่ที่ใกล้ชิดคอยเลี้ยงดูอารบและสั่งสอน มีนักจิตวิทยา Sigmund Freud มีความเชื่อว่าประสบการณ์ในวัยเด็ก โดยเฉพาะตั้งแต่เกิดจนถึงอายุประมาณ 5-6 ขวบ มีความสำคัญต่อชีวิตของเด็กมากที่สุด และบุคลิกลักษณะของผู้ใหญ่จะเป็นเช่นไร ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ในระยะนี้เป็นสำคัญ Freud เห็นว่า ครอบครัวและญาติสนิทของเด็กแต่ละคนมีอิทธิพลต่อเด็กมากที่สุด ถ้าเด็กเกิดมาในครอบครัวที่พ่อ แม่รู้จักเลี้ยงดูและอบรมเด็กอย่างถูกต้อง เด็กก็จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีของสังคมต่อไป แต่ในทางตรงกันข้าม หากเด็กเกิดมาในครอบครัวที่พ่อ แม่เลี้ยงดูและอบรมเด็กไม่ถูกต้อง เมื่อเด็ก โตขึ้นก็จะกลายเป็นผู้ใหญ่ที่ไม่ดีของสังคมต่อไป

2.2.1 หน้าที่สากลของครอบครัว

ครอบครัวเป็นกลุ่มระดับห้องถิ่นเก่าแก่และจำเป็นที่สุดของมนุษยชาติ ครอบครัวจึงมีการทำหน้าที่ต่าง ๆ แบบเดียวกันในทุกสังคมของมนุษย์ จนเราสามารถเรียกได้ว่าเป็นหน้าที่สากล คือเป็นหน้าที่ซึ่งครอบครัวของทุกสังคมต้องกระทำ โดยมีหน้าที่สากล คือ (สนิท สมัยकरण, 2543: 16-17)

2.2.1.1 ครอบครัวเป็นที่ให้กำเนิดแก่มนุษย์ การแต่งงานย่อมก่อให้เกิดครอบครัว และบุตรธิดาก็เกิดมาภายในครอบครัวนั่นเอง ครอบครัวใดที่ไม่มีบุตรสืบสายโลหิต ครอบครัวนั้นก็ย่อมมีอายุสั้นมาก

2.2.1.2 ครอบครัวเป็นที่อบรมเลี้ยงดูเด็กอ่อน หน้าที่นี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากหน้าที่ข้อแรกคือเมื่อผลิตเด็กออกมาแล้ว พ่อแม่ญาติพี่น้องต้องช่วยกันเลี้ยงดูและอบรมสั่งสอนให้เด็กได้เจริญเติบโตเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมต่อไป หน้าที่ข้อนี้นับว่าสำคัญมาก และประกอบด้วย 2 ลักษณะด้วยกัน คือการเลี้ยงดูเด็กอ่อนเพื่อให้มีร่างกายเจริญเติบโตมีจิตใจสมบูรณ์ประการหนึ่งกับการอบรมสั่งสอนธรรมเนียมประเพณีหรือวัฒนธรรมของสังคมให้แก่เด็กอีกประการหนึ่ง ลักษณะสำคัญ 2 ประการนี้จะต้องควบคู่กันไป จึงจะได้สมาชิกรุ่นใหม่ของสังคมที่มีทั้งพละทานมัยสมบูรณ์และมีความรอบรู้ในวัฒนธรรมของสังคมพอที่จะเรียกว่าเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมต่อไปได้ โดยที่มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีภาวะเป็นเด็กอ่อนต้องพึ่งพิงอยู่กับครอบครัวของคนนานมากกว่าลูกของ

สัตว์ประเภทอื่นใดทั้งหมด โอกาสในการเรียนรู้ถ่ายทอดนิสัยใจคอบุคลิกภาพต่าง ๆ จากญาติที่ใกล้ชิดผู้เลี้ยงดูคนมาโดยเฉพาะพ่อ แม่ จึงมีอยู่มาก ฉะนั้นถ้าถูกมีนิสัยไม่ดีหรือเป็นสมาชิกที่เลวของสังคม ความผิดชอบตกเป็นของครอบครัวอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้นเพราะเป็นฝ่ายปกครองในหน้าที่สำคัญนี้

2.2.1.3 หน้าที่ในทางเศรษฐกิจ คือการผลิตหรือหาโภคทรัพย์มาสำหรับให้สมาชิกในครอบครัวได้บริโภคและมีเหลือเก็บไว้สำหรับใช้จ่ายในอนาคตหรือในยามวิกฤตต่าง ๆ ในสมัยโบราณหรือในสังคมเกษตรกรรม แม้ในปัจจุบันครอบครัวมักจะทำหน้าที่ทั้งเป็นหน่วยในการผลิตและหน่วยในการบริโภคไปในตัว แต่ในสังคมสมัยใหม่ที่มีอุตสาหกรรม มีการทำงานมีรายได้เป็นรายเดือนกันมาก ครอบครัวส่วนใหญ่จะไม่ได้ทำหน้าที่เป็นหน่วยในการผลิตเพราะหน้าที่นี้ได้กลายเป็นของโรงงานอุตสาหกรรม ครอบครัวในเมืองสมัยใหม่จึงมักจะทำหน้าที่เป็นหน่วยบริโภคมากกว่า หัวหน้าครอบครัวมักจะออกไปทำงานนอกบ้านและมีรายได้เป็นรายเดือนสำหรับใช้จ่ายใช้สอยซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ ที่สมาชิกครอบครัวต้องการบริโภค เรียกได้ว่าหน้าที่ทางเศรษฐกิจของครอบครัวได้เปลี่ยนแปลงไปบ้าง แต่ก็ยังคงถือว่าเป็นหน้าที่อยู่

2.2.1.4 หน้าที่ให้ความอบอุ่นทางด้านจิตใจ และการช่วยเหลือปกป้องสมาชิกของครอบครัว ในภาวะวิกฤตต่าง ๆ พบว่าคนเกิดมาในครอบครัวเจริญเติบโต เจ็บไข้ได้ป่วย มีสุขมีทุกข์ และในที่สุดก็ตายลงในครอบครัว ฉะนั้น ครอบครัวจึงเป็นหน่วยรวมแห่งกิจกรรมที่เกี่ยวกับความเป็นอยู่ต่าง ๆ ของมนุษย์ทั้งในภาวะปกติสุขและภาวะวิกฤติ โดยเฉพาะเมื่อมีภาวะวิกฤติเกิดขึ้นแก่สมาชิกคนใดคนหนึ่งคนใดในครอบครัว เหตุเหล่านี้ย่อมจะกระทบสมาชิกอื่น ๆ ในครอบครัวอย่างไม่มีปัญหาและสมาชิกที่ยังคืออยู่ แข็งแรงอยู่ก็จะต้องปลอบใจ ช่วยเหลือ แก้ไขสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้ผ่านวิกฤตินั้นไปได้

2.2.2 แบบของครอบครัว

นักมานุษยวิทยาวัฒนธรรมและสังคมได้สำรวจแบบ(Type)ของครอบครัวมนุษย์ในสังคมต่าง ๆ จนเกือบทั่วทุกมุมโลก พบว่า ครอบครัวมนุษย์พอจะแบ่งแยกออกเป็นแบบใหญ่ ๆ ได้ 4 แบบ คือ (สมิท สมัครงการ, 2543: 4-6)

2.2.2.1 ครอบครัวเนื้อแท้หรือครอบครัวพื้นฐาน (Nuclear or Elementary family)
ตามปกติแล้วครอบครัวแบบนี้ประกอบด้วย พ่อ แม่ และลูก ๆ เท่านั้น แต่บางสังคมวัฒนธรรม อาจกำหนดให้ญาติอาศัยอยู่ด้วย เช่นในสังคมไทยครอบครัวบางครอบครัวต้องเลี้ยงบิดา และ/หรือ มารดาของฝ่ายสามีหรือภรรยาที่ได้แล้วแต่ความจำเป็น นอกจากนั้น พี่หรือน้องของสามีหรือภรรยา

ที่ยังเป็น โสภคก็อาจอาศัยอยู่กับครอบครัวก็ได้ การมีญาติอาศัยอยู่ข้างมีได้ทำให้ครอบครัวแบบเนื้อแท้กลายเป็นครอบครัวแบบอื่น ๆ ก็เพราะว่าอำนาจของหัวหน้าครอบครัวยังมีอยู่อย่างสมบูรณ์

ครอบครัวแบบเนื้อแท้มีอายุอยู่ไม่นานนัก เพราะเมื่อลูก ๆ เติบโตและแต่งงานตั้งครอบครัวของตนแยกออกไปจากครอบครัวเดิมหมดแล้ว ก็จะเหลือแต่พ่อและแม่ซึ่งจะต้องมีอายุมากพอสมควร ครั้นพอฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถึงแก่กรรมลงไปก็ถือได้ว่าครอบครัวเนื้อแท้ครอบครัวนั้นได้สลายตัวไปแล้ว

2.2.2.2 ครอบครัวขยายหรือครอบครัวร่วม (Extended or Joint family) ตามปกติแล้วครอบครัวแบบนี้ได้แก่ ครอบครัวแบบเนื้อแท้ตั้งแต่ 2 ครอบครัวขึ้นไปมารวมกันเข้ากลายเป็นหน่วยครอบครัวใหม่ที่ใหญ่กว่าครอบครัวเดิม ครอบครัวขยายนี้มักจะมีอยู่ในสังคมที่มีการจัดระบบญาติสายเดี่ยว (Unilinear kinship) มากกว่าระบบญาติแบบอื่น ๆ ลักษณะสำคัญของครอบครัวขยายที่มีความแตกต่างจากครอบครัวเนื้อแท้คืออำนาจในการวินิจฉัยหรือตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ ของครอบครัวมีได้อยู่ที่พ่อ หรือแม่ หากแต่ว่าผู้ที่มีอำนาจในครอบครัวจริง ๆ มักจะได้แก่ญาติผู้ใหญ่ที่อาวุโสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

ตามปกติ ครอบครัวขยายนี้จะมีอายุยืนยาวมาก เพราะลักษณะของครอบครัวแบบนี้จะมีการเพิ่มสมาชิกได้เรื่อย ๆ คราบโลหิตลูกหลานยังมีอยู่และแต่งงานไปเรื่อย ๆ เพราะตามธรรมเนียมของสังคมที่มีครอบครัวแบบนี้ ลูกหลานที่แต่งงานไปแล้วจะไม่แยกออกไปตั้งครอบครัวของตนเองต่างหาก แต่จะมาอยู่กับครอบครัวดั้งเดิมของตน

2.2.2.3 ครอบครัวซ้อน (Composite or Compound family) ครอบครัวแบบนี้เกิดขึ้นในสังคมที่อนุญาตให้ชายหรือหญิงมีภรรยา หรือสามีได้มากกว่า 1 คน ในขณะเดียวกัน ครอบครัวซ้อนที่มีปรากฏแพร่หลายในสังคมแถบเอเชีย รวมทั้งในสังคมไทยมักจะเกิดขึ้นมาจากการที่ฝ่ายชายสามารถมีภรรยาได้หลายคน แล้วนำภรรยาเหล่านั้นมารวมอยู่กับคนในครอบครัวเดียวกัน (Polygynous marriage)

ครอบครัวซ้อนแตกต่างกับครอบครัวขยาย ในแง่ที่ว่าไม่ได้ประกอบด้วยครอบครัวแบบเนื้อแท้ ตั้งแต่ 2 ครอบครัวขึ้นไปมารวมกันเข้า นอกจากนั้นการสลายตัวของครอบครัวแบบนี้เป็นไปได้ง่ายกว่าครอบครัวขยาย คือเมื่อสามีหรือภรรยา ผู้ซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัวเสียชีวิตลง ครอบครัวซ้อนก็มักจะสลายตัว คือคู่ครองที่เหลือกับลูก ๆ ของคนจะแยกย้ายกันออกไปอยู่ตามลำพังมากกว่าที่จะอยู่ร่วมกันต่อไป

2.2.2.4 ครอบครัวสาระ (Essential family) ครอบครัวแบบนี้พบว่ามีปรากฏอยู่ในหมู่เกาะที่ยากจนใน บริติช圭亚那 (British Guiana) เป็นครอบครัวที่ขาดภาพของพ่อในฐานะที่

เป็นหัวหน้าครอบครัวที่มีอำนาจและในฐานะที่เป็นหัวเรือหัวแรงในการเลี้ยงดูครอบครัว
ครอบครัวแบบนี้จึงมีแม่เป็นแกนกลางหรือเป็นหลักของครอบครัว

2.2.3 ความสัมพันธ์ในครอบครัว

จิตตินันท์ เคชะคุปต์ (2537 อ้างถึงใน คีองจิต นาคบุญชัย, 2538: 10-11) แบ่งความสัมพันธ์
ในครอบครัวได้ 3 ระดับดังนี้

1. ในด้านความสัมพันธ์ของสามี-ภรรยา คือการยอมรับในบทบาทหน้าที่ของสามี-
ภรรยา การช่วยกันรับภาระเลี้ยงดูครอบครัว ความเสมอภาคของบทบาทระหว่างสามีภรรยา การ
ตัดสินใจเรื่องเกี่ยวกับครอบครัวร่วมกัน ฯลฯ

2. ในด้านความสัมพันธ์ของ พ่อ แม่ ลูก พ่อแม่มีบทบาทสำคัญในการให้
ความรัก ความเข้าใจ และการเอาใจใส่อบรมดูแลลูก ยกให้เป็นกำลังใจรวมทั้งการถ่ายทอดปลูกฝัง
ค่านิยม ความเชื่อ ทักษะคติ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของสังคมไทยให้ลูกมีคุณ-
สมบัติอุปนิสัยและพฤติกรรมที่สังคมปรารถนา

3. ในด้านความสัมพันธ์ของครอบครัว-สังคม ครอบครัวทำหน้าที่อบรมสมาชิก
ให้เรียนรู้ระเบียบของสังคม และความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม

ลักษณะของครอบครัว และรูปแบบความสัมพันธ์ในครอบครัว จะส่งผลให้ครอบครัว
สามารถทำหน้าที่ได้สมบูรณ์หรือไม่ แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามทุกครอบครัวจะพยายามทำหน้าที่
โดยผ่านการเรียนรู้ทางสังคม โดยเด็ก/เยาวชน จะเกิดการเรียนรู้จากครอบครัว ซึ่งเด็ก/เยาวชน เป็น
สมาชิกอยู่ในครอบครัวเป็นระยะเวลายาวนาน ดังนั้นครอบครัวจึงเป็นสถาบันที่สำคัญ

2.3 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Theories of learning)

การเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่สำคัญของชีวิต ทุกคนเรียนตั้งแต่เกิดจนตาย ชีวิตกับการ
เรียนรู้เป็นของคู่กัน ครบใจที่เรายังมีชีวิตอยู่ การเรียนรู้ช่วยให้คนเราสามารถปรับตัวให้เข้ากับ
สังคมและสภาพแวดล้อมโดยทั่ว ๆ ไปได้ บุคคลจะมีชีวิตความเป็นอยู่อย่างไร จะมีแบบฉบับพฤติ-
กรรมเป็นรูปใด ขึ้นอยู่กับการเรียนรู้เป็นส่วนใหญ่ นักจิตวิทยาส่วนมากมีความเห็นว่าการเรียนรู้เป็น
สิ่งสำคัญที่จะช่วยให้เราเข้าใจพฤติกรรมมนุษย์ Bandura กล่าวถึงตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ไว้
2 ประการ

2.3.1 ตัวกำหนดพฤติกรรม (Behavior determinants)

2.3.1.1 ตัวกำหนดพฤติกรรมที่เกิดขึ้นก่อนพฤติกรรม (Antecedent determinants)

ได้อธิบายเรื่องนี้ว่าถ้ามีเหตุการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้นในสิ่งแวดล้อมเช่นนั้นเป็นประจำอย่างสม่ำเสมอจะทำให้บุคคลสามารถคาดการณ์ได้ว่า ถ้ามีสิ่งหนึ่งเกิดขึ้นแล้วจะมีอีกสิ่งหนึ่งตามมา ได้รับความสัมพันธ์เงื่อนไขต่าง ๆ เหล่านี้จะทำให้บุคคลสามารถทำนายเหตุการณ์ได้ว่า อะไรจะเกิดขึ้นอย่างไร ภายใต้ภาวะการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นก่อน ถ้าบุคคลนั้นมีความสามารถทางสติปัญญาสูงก็จะสามารถคาดการณ์ถึงเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นได้ และจะเลือกกระทำหรือแสดงพฤติกรรมของเขาให้สอดคล้องกับการคาดการณ์ของเขา ซึ่งเป็นการเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้าหนึ่งกับอีกสิ่งเร้าหนึ่งนั่นเอง ดังนั้นการเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้าหนึ่งกับอีกสิ่งเร้าหนึ่งจะมีผลต่อการเกิดหรือไม่เกิดพฤติกรรมจะมีผลต่อการคงอยู่หรือการหายของพฤติกรรมของบุคคล เพราะบุคคลยึดเอาสิ่งเร้าหนึ่งมาทำนายการเกิดของอีกสิ่งเร้าหนึ่ง เช่นเห็นท้องฟ้ามืดครึ้ม บุคคลรีบเดินทางกลับบ้าน ทั้งนี้เพราะคาดการณ์ว่าฝนจะตกแน่นอน ฉะนั้นตัวกำหนดพฤติกรรมที่เป็นสิ่งเร้าจึงได้แก่สิ่งเร้าต่าง ๆ ที่มากระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมและเป็นสิ่งเร้าที่ปรากฏในสภาพแวดล้อมของบุคคลซึ่งเกิดก่อนพฤติกรรม จึงเรียกตัวกำหนดพฤติกรรมนี้อีกอย่างว่าตัวกำหนดพฤติกรรมที่เกิดก่อนพฤติกรรมซึ่งก็คือสิ่งเร้านั่นเอง

2.3.1.2 ตัวกำหนดที่เป็นผลกรรม (Consequent determinants) ตัวกำหนดพฤติกรรมอีกประการหนึ่ง ได้แก่ ผลกรรมการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ในสังคมของมนุษย์เป็นการเรียนรู้ เงื่อนไขผลกรรมว่า พฤติกรรมใดกระทำแล้วจะ ได้รับรางวัลหรือผลกรรมทางบวกและพฤติกรรมใดกระทำแล้วจะ ได้รับผลกรรมทางลบ การเรียนรู้เงื่อนไขผลกรรมดังกล่าวจะทำให้มนุษย์เลือกกระทำพฤติกรรมที่ได้รับผลกรรมทางบวกหรือการเสริมแรงและจะหลีกเลี่ยงการกระทำพฤติกรรมที่จะได้รับผลกรรมทางลบหรือการลงโทษ ดังนั้นการเกิดพฤติกรรมจึงขึ้นอยู่กับผลกรรมอีกด้วย ถ้ากระทำพฤติกรรมใดแล้วได้รับผลกรรมทางบวก พฤติกรรมนั้นจะเกิดขึ้น และถ้ากระทำพฤติกรรมใดแล้วได้รับผลกรรมทางลบ พฤติกรรมนั้นก็จะลดลงหรือหายไป อย่างไรก็ตามการเรียนรู้เงื่อนไขผลกรรมนี้สามารถเรียนรู้ได้จากประสบการณ์ตรง และจากการสังเกตจากตัวแบบหรือการกระทำของผู้อื่นที่สังเกตเห็น ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ทางอ้อม

2.3.2 วิธีการเรียนรู้ของมนุษย์

Bandura กล่าวถึงการเรียนรู้พฤติกรรมของมนุษย์ไว้ 2 วิธี คือ (Bandura, 1977 อ้างถึงใน ส่นทอง พันธุ์ควน, 2541: 16-17)

2.3.2.1 การเรียนรู้จากผลกรรม (Learning by response consequences) วิธีการเรียนรู้ที่ถือว่าเป็นการเรียนรู้เบื้องต้นที่สุดจากผลกรรม ทั้งผลกรรมทางบวกและทางลบ ซึ่งได้แก่การเรียนรู้จากผลของการกระทำ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมถือว่า มนุษย์มีความสามารถทางสมองในการที่จะใช้ประโยชน์จากประสบการณ์ที่ผ่านมา มนุษย์มีความสามารถที่จะรับรู้ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลของการกระทำ กระบวนการเรียนรู้จากผลกรรม ผลกรรมจะทำหน้าที่ 3 ประการ คือ

1) ทำหน้าที่ให้ข้อมูล (Information function) การเรียนรู้ของมนุษย์นั้นไม่เพียงแต่เรียนรู้เพื่อการตอบสนองเท่านั้น แต่มนุษย์ยังสังเกตผลของการกระทำนั้นด้วย โดยการสังเกตความแตกต่างของผลที่ได้รับจากการกระทำของเขาว่าการกระทำใดในสภาพการณ์ใดก่อให้เกิดผลกรรมอย่างไร ข้อมูลด้านนี้จะเป็นแนวทางหนึ่งในการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ในอนาคต

2) ทำหน้าที่จูงใจ (Motivational function) กระบวนการเรียนรู้ผลกรรมทำหน้าที่จูงใจ หมายถึงความเชื่อในการคาดหวังผลกรรมของบุคคล กล่าวคือผลกรรมใดเป็นที่พึงปรารถนาย่อมจูงใจให้เกิดการกระทำมาก ผลกรรมใดไม่เป็นที่พึงปรารถนาย่อมจูงใจให้เกิดการกระทำน้อย และมนุษย์ก็พยายามหลีกเลี่ยงการกระทำนั้น

3) ทำหน้าที่เสริมแรง (Reinforcing function) การกระทำใด ๆ ก็ตามถ้าได้รับการเสริมแรง การกระทำนั้นก็ย่อมมีแนวโน้มเกิดขึ้นอีก แต่สิ่งสำคัญก็คือ เงื่อนไขการเสริมแรง(Reinforcement contingency) ซึ่งบุคคลจะเรียนรู้ได้จากข้อมูลเดิมและการจูงใจ ตลอดจนการหาข้อสรุปได้ถูกต้อง การเสริมแรงจะไม่มีอิทธิพลเลย ถ้าบุคคลไม่รู้ว่า เงื่อนไขการเสริมแรงมีไว้ว่าอย่างไร การเสริมแรงในที่นี้จะเน้นถึงการกระทำให้พฤติกรรมนั้นคงอยู่มากกว่าการสร้างพฤติกรรมใหม่

2.3.2.2 การเรียนรู้จากการเลียนแบบ (Learning through modeling) Bandura กล่าวว่า การเรียนรู้ของมนุษย์จากผลกรรมมีข้อจำกัดอยู่มาก ทั้งนี้เพราะสิ่งที่จะเรียนรู้มีมากกว่าที่เวลาและโอกาสจะอำนวย ดังนั้นการรับรู้จากการเลียนแบบจึงเป็นอีกวิธีหนึ่งที่ทำให้มนุษย์สามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวางขึ้น พฤติกรรมของมนุษย์หลายอย่างเกิดขึ้นมา โดยที่มนุษย์ไม่เคยมีประสบการณ์ตรงเลย แต่มนุษย์สังเกตเห็นตัวแบบหรือผู้อื่นกระทำ กระบวนการเรียนรู้จากการสังเกตตัวแบบ จะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1) กระบวนการใส่ใจ (Attention processes) มนุษย์จะไม่สามารถเรียนรู้อะไรได้โดยถ้าขาดความใส่ใจและขาดการรับรู้ในสิ่งนั้น การเรียนรู้จากตัวแบบก็เช่นกัน หากผู้เรียนขาดความใส่ใจและขาดการรับรู้พฤติกรรมของตัวแบบที่แสดงออกมา สิ่งที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการใส่ใจมีอยู่ 2 ประการ ดังนี้

(1) ลักษณะของตัวแบบ ตัวแบบที่มีลักษณะเด่น มีความดึงดูดใจสูง มีความซับซ้อนของพฤติกรรมน้อยจะมีโอกาสให้ผู้สังเกตใส่ใจได้มาก นอกจากนี้หากพฤติกรรมที่ตัวแบบแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อผู้สังเกต ก็จะทำให้ผู้สังเกตใส่ใจได้มาก

(2) ความสามารถของผู้สังเกต ผู้สังเกตจะต้องมีความสามารถในการรับรู้การกระทำของตัวแบบ จึงจะทำให้การเรียนรู้เกิดขึ้นได้

2) กระบวนการเก็บจำ (Retention processes) ในการเรียนรู้โดยการสังเกต มนุษย์จะไม่สามารถเรียนรู้ได้โดยถ้าจำการกระทำของตัวแบบไม่ได้ ดังนั้นในการเรียนรู้โดยการสังเกตกระบวนการเก็บจำการกระทำต่าง ๆ ที่ตัวแบบแสดงออกมาจึงเป็นกระบวนการที่สำคัญ กระบวนการเก็บจำ เป็นการรวบรวมแบบแผนของพฤติกรรมของตัวแบบที่ได้สังเกตเห็นทุกครั้ง แล้วนำมาสร้างรูปแบบของพฤติกรรมที่แน่ชัด การเก็บจำจะกระทำในรูปของระบบการลงรหัสซึ่งมี 2 ลักษณะ คือการเก็บจำในรูปของมโนภาพ และการเก็บจำในรูปของสัญลักษณ์ทางภาษา ซึ่งการเก็บจำในลักษณะสัญลักษณ์ทั้งสองประการนี้ จะช่วยให้จำได้ง่ายและคงทนสำหรับการฝึกฝนและการทบทวนในใจ หรือการกระทำจะส่งเสริมให้ผู้สังเกตจำพฤติกรรมของตัวแบบได้ดียิ่งขึ้น ดังนั้นการเก็บจำรายละเอียดเกี่ยวกับพฤติกรรมของตัวแบบ จึงเป็นสิ่งที่ไม่ได้ในการเรียนรู้โดยการสังเกต

3) กระบวนการกระทำทางกาย (Motor reproduction processes) ในการเรียนรู้โดยการสังเกตนั้น กระบวนการทางกายเป็นกระบวนการที่ผู้สังเกตเปลี่ยนสัญลักษณ์ที่เก็บจำไว้มาเป็นการกระทำที่เหมาะสม การกระทำตามตัวแบบจำเป็นต้องจัดระเบียบการกระทำไว้ในระบบความจำ โดยให้สอดคล้องกับแบบแผนพฤติกรรมที่ตัวแบบกระทำ ในระยะแรกของการกระทำตามตัวแบบ การคิดแปลงการกระทำให้มาเป็นพฤติกรรมใหม่ที่เหมาะสมจะทำได้ยาก แต่เมื่อทราบข้อบกพร่องระหว่างการคิดแปลงสัญลักษณ์มาเป็นการกระทำ จะช่วยให้การทำตามตัวแบบในระยะต่อมาถูกต้องมากยิ่งขึ้น ในการเรียนรู้พฤติกรรมทั้งหลายในชีวิตประจำวันของมนุษย์ มนุษย์จะค่อย ๆ ปรับแก้ พฤติกรรมที่ละเล็กทีละน้อยจนกระทั่งทำได้ถูกต้อง ทั้งนี้อาศัยการกระทำที่ผ่านมาเป็นข้อมูลย้อนกลับ (Information feedback)

4) กระบวนการจูงใจ (Motivational processes) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมแสดงให้เห็นความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ได้เรียนรู้มากับการแสดงออก เนื่องจากในชีวิตจริงของมนุษย์ในสังคมนั้น มีพฤติกรรมมากมายที่มนุษย์พบเห็นผู้อื่นกระทำ มนุษย์จึงไม่สามารถกระทำพฤติกรรมตามตัวแบบได้ทั้งหมด มนุษย์จึงเลือกกระทำตามตัวแบบ เฉพาะการกระทำที่เขาเห็นว่ากระทำนั้นให้ผลกรรมทางบวกแก่เขา และจะไม่กระทำตามตัวแบบถ้าเขาเห็นว่าการกระทำนั้นให้ผลกรรมทางลบ ฉะนั้นผลกรรมที่สังเกตเห็นจึงเป็นสิ่งที่มียุทธียุทธศาสตร์การจูงใจในการเรียนรู้โดยการสังเกต

ดังนั้น ในการเรียนรู้จากการเลียนแบบ องค์ประกอบทั้ง 4 ประการดังกล่าวนี้เป็นองค์ประกอบที่จำเป็นจะขาดไม่ได้ ถ้าขาดกระบวนการใดกระบวนการหนึ่งจะทำให้การเรียนรู้จากการเลียนแบบขาดความสมบูรณ์ ทั้งนี้เพราะการเรียนรู้จากตัวแบบจะต้องมีความใส่ใจตัวแบบจนกระทั่งสามารถจำและแปลงระบบสัญลักษณ์ไปสู่การกระทำในภายหลังได้ โดยมีองค์ประกอบสุดท้ายคือแรงจูงใจที่จูงใจให้ผู้สังเกตแสดงการกระทำตามตัวแบบนั้นออกมาในที่สุด

2.3.3 การควบคุมพฤติกรรมด้วยปัญญา (Cognitive control)

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมให้ความสำคัญของการเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลกรรม การเรียนรู้เมื่อเกิดขึ้นแล้วจะอยู่ในรูปของความเชื่อและความคาดหวัง ซึ่งเป็นกระบวนการทางปัญญาของมนุษย์ ความเชื่อและความคาดหวังนี้จะทำหน้าที่ควบคุมหรือกำกับการกระทำของมนุษย์ในเวลาต่อมา การควบคุมพฤติกรรมด้วยปัญญามีตัวแปรที่สำคัญที่เกี่ยวข้อง 3 ประการ คือ ความเชื่อเกี่ยวกับกฎเกณฑ์เงื่อนไข การคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของคนและสิ่งที่จะเกิดขึ้นและสิ่งจูงใจ

2.3.3.1 ความเชื่อเกี่ยวกับกฎเกณฑ์เงื่อนไข ความเชื่อเกี่ยวกับกฎเกณฑ์เงื่อนไขนี้ เป็นความเชื่อว่าการกระทำใดนำมาซึ่งผลกรรมใด ความเชื่อนี้จะมีพลังหรืออำนาจในการควบคุมและกำกับการกระทำของเจ้าของความเชื่อ ได้มาก ความเชื่อเกี่ยวกับกฎเกณฑ์เงื่อนไข ไม่จำเป็นต้องถูกต้องตรงความเป็นจริงเสมอไป คราบโคที่บุคคลยังเชื่อว่าผลกรรมนั้นนำมาซึ่งผลกรรมนี้ ความเชื่อนี้ก็ยังสามารถควบคุมพฤติกรรมของเขาในเรื่องนั้นได้

2.3.3.2 ความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของคนและผลที่จะเกิดขึ้นการที่มนุษย์จะกระทำตามกฎเกณฑ์เงื่อนไขในสถานการณ์หนึ่ง ๆ หรือไม่ นอกจากมนุษย์จะต้องมีความเชื่อเกี่ยวกับกฎเกณฑ์เงื่อนไขแล้ว ยังขึ้นอยู่กับความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตนเองด้วย ความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตนเอง เกิดขึ้นจากสาเหตุหลายประการ เป็นต้นว่า เกิดจากเคยกระทำพฤติกรรมนั้นได้สำเร็จ เกิดจากเคยเห็นผู้อื่นทำได้ เกิดจากการจูงใจของตนเอง เป็นต้น

2.3.3.3 **ตั้งใจ** ความเชื่อ และการคาดหวังเกี่ยวกับผลกรรมจะมีบทบาทในการควบคุมพฤติกรรมของบุคคล ถ้าบุคคลเชื่อว่าการกระทำใดนำมาซึ่งผลกรรมทางบวก และเป็นสิ่งที่คนปรารถนา ความเชื่อและการคาดหวังในผลกรรมนั้นจะเป็นสิ่งจูงใจให้บุคคลกระทำพฤติกรรม

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นว่า ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Bandura อธิบายว่า พฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากการเรียนรู้ 2 วิธี คือ การเรียนรู้จากผลกรรมซึ่งเป็นการเรียนรู้โดยประสบการณ์ตรง และการเรียนรู้จากการเลียนแบบ คือ การเรียนรู้จากการสังเกตตัวแบบ ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ทางอ้อม อย่างไรก็ตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Bandura จะเน้นที่การเรียนรู้จากการเลียนแบบเป็นสำคัญ

ดังนั้น การเรียนรู้ที่สมาชิกในครอบครัวได้มาอาจมาโดยที่ผู้สอนรู้ตัว หรือไม่รู้ว่า(คือการเลียนแบบ) ก็ได้ การอบรมสั่งสอนเด็กจำเป็นต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง รอบคอบ เพราะเด็กอาจเกิดการเรียนรู้ในสิ่งที่ไม่เหมาะสมโดยที่ผู้สอนไม่ได้ตั้งใจ

2.4 การอบรมเลี้ยงดู / ฝังสอนเด็ก

2.4.1 ความหมายของการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

นิตยา เกลิมกุล และคณะ (2542 อ้างถึงใน เรวดี สิริพลังคานนท์, 2544: 17) การอบรมเลี้ยงดู หมายถึงการที่ผู้เลี้ยงดูมีการคิดค่อเกี่ยวข้องกันอันเป็นแนวทางให้ผู้เลี้ยงดูสามารถให้รางวัล หรือลงโทษแทนการกระทำต่าง ๆ ของเด็กได้ เด็กมีโอกาสเฝ้าสังเกตลักษณะและการกระทำต่าง ๆ ของผู้เลี้ยงดูด้วย ทำให้เด็กได้เลียนแบบผู้เลี้ยงดู การที่ผู้เลี้ยงดูจะส่งเสริมหรือขัดขวางลักษณะหรือพฤติกรรมใด ๆ ของเด็กโดยขึ้นอยู่กับความยินยอมของสังคมหรือของกลุ่มที่เขาเป็นสมาชิกอยู่

เบญจพร ปัญญาสง (2542 อ้างถึงใน เรวดี สิริพลังคานนท์, 2544: 17) การอบรมเลี้ยงดู หมายถึงการดูแลเพื่อตอบสนองความต้องการของเด็กทั้งกายและใจ โดยมุ่งหวังให้เด็กมีสุขภาพดี ร่างกายแข็งแรงทุกระบบ อารมณ์ แจ่มใส อุปนิสัยดี ใจคอหนักแน่น สติปัญญาเฉลียวฉลาด มีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น รวมทั้งแนะนำสั่งสอน ฝึกฝนให้เด็กมีความประพฤติที่ดี มีระเบียบวินัย รู้จักควบคุมตนเอง มีความรับผิดชอบ และมีจริยธรรมอันดีงาม

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ (2528 : 3) การอบรมเลี้ยงดู หมายถึงการที่ผู้ใกล้ชิดเด็กมีการคิดค่อเกี่ยวข้องกันเด็กทั้งทางด้านคำพูดและการกระทำ ซึ่งเป็นการสื่อความหมายค่อเด็กทั้งทางด้านความรู้สึกและอารมณ์ของผู้กระทำ ตลอดจนเป็นทางให้ผู้เลี้ยงดูสามารถจะให้รางวัลและลงโทษเด็กได้ นอกจากนั้นยังเป็น โอกาสให้เด็กได้ดูแบบอย่างการกระทำของผู้เลี้ยงดูคนด้วย

ซึ่งการอบรมเลี้ยงดูนั้น มักใช้กับเด็กตั้งแต่แรกเกิด จนถึงประมาณ 6 ขวบ แต่หลังจากนั้น เมื่อเด็กเริ่มที่จะเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ได้มากขึ้น เข้าใจความหมายของคำพูดต่าง ๆ ของบิดามารดา มีความสามารถในการรับรู้มากยิ่งขึ้น ทำให้การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา ต้องใช้เหตุผลมากยิ่งขึ้น การว่ากล่าวตักเตือนต้องให้เหตุผลมาประกอบเพื่อให้เด็กเข้าใจมากยิ่งขึ้น ดังนั้นการเลี้ยงดูเด็กที่เติบโตมาในระดับหนึ่งที่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ รับฟังเหตุผลจากบิดามารดาได้เข้าใจ บิดามารดาจะให้การอบรมสั่งสอนมากกว่าให้การอบรมเลี้ยงดู กล่าวคือบิดามารดาจะให้การสั่งสอนในเรื่องต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น

โดยสรุป คือการอบรมเลี้ยงดูใช้กับเด็กแรกเกิด จนถึงช่วงอายุประมาณ 6 ขวบ หลังจากนั้น จะเรียกว่าการอบรมสั่งสอนแทน

2.4.2 วัยที่จำเป็นต่อการอบรมสั่งสอน

วัยที่สำคัญต่อการอบรมสั่งสอนให้รู้ระเบียบสังคมมี 2 วัย คือ

2.4.2.1 การอบรมสั่งสอนในระยะเวลาที่เป็นเด็ก (Socialization the child) การอบรมสั่งสอนในช่วงนี้ ถือว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็กมากที่สุด พ่อ แม่ และบุคคลใน ครอบครัว จะมีความสำคัญต่อการอบรมสั่งสอนหรือเป็นแบบอย่างที่ดีให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่สังคมต้องการ และอารมณ์ที่ปลูกฝังลงไปในจิตใจเด็กนั้นย่อมอยู่ภายใต้อิทธิพลของอารมณ์ของบุคคลในครอบครัวที่เลี้ยงดูมา

2.4.2.2 การอบรมสั่งสอนในระยะเวลาที่เป็นวัยรุ่น (Socialization the youth) วัยในช่วงนี้จะมีสิ่งที่เด่นชัดคือ ความต้องการที่จะเป็นที่ยอมรับในกลุ่มเพื่อน อีกทั้งมักจะทำอะไรตามเพื่อน และต้องการความอิสระจากครอบครัว การอบรมสั่งสอนในวัยนี้จึงอาจพบกับความเครียด ขัดแย้งบ้าง ซึ่งบุคคลที่เกี่ยวข้องควรมีความอดทน

2.4.3 สถาบันที่เป็นสื่อกลางในการอบรมสั่งสอน

ในการเรียนรู้ หรือถ่ายทอดสิ่งต่าง ๆ ได้แก่ ระเบียบ แบบแผน กฎเกณฑ์ ข้อบังคับ ขนบธรรมเนียม ฯลฯ ของสังคมหนึ่ง ๆ จากรุ่นหนึ่ง ไปสู่อีกรุ่นหนึ่งต่อ ๆ มานั้น จำเป็นต้องมีตัวแทน (Agent) เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ซึ่งเรียกว่า สถาบัน ที่สำคัญมี 3 สถาบัน คือ (กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ, 2527: 133-141)

2.4.3.1 สถาบันครอบครัว เป็นสถาบันแรกที่มีความสำคัญต่อชีวิตของเด็กในการสร้างลักษณะนิสัย หรือบุคลิกภาพของเด็ก การอบรมเลี้ยงดู การสั่งสอน ตลอดจนความเชื่อ เจตคติ

ของบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือญาติผู้ใหญ่ในครอบครัว มีผลต่อบุคลิกภาพ และพัฒนาการของเด็ก ในทุก ๆ ด้าน

2.4.3.2 สถาบันการศึกษา ได้แก่ โรงเรียน ตั้งแต่ระดับต้น จนถึงมหาวิทยาลัย หรือ วิทยาลัยในระดับอุดมศึกษา โดยสถาบันการศึกษานี้จะทำหน้าที่ให้การศึกษาแก่เด็ก หรือนักเรียนทั้ง ทางตรงและทางอ้อม การให้การศึกษาหรือการเรียนรู้ คือวิธีการอบรมสั่งสอนให้นักเรียนมีการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและบุคลิกภาพ ให้เป็นไปในทางที่สังคมปรารถนา โดยอาศัยกระบวนการ ทางสังคม (Social process) 4 ประการ คือ

1) กระบวนการสังคมประกิด (Socialization process) เป็นกระบวนการที่ บุคคลปรับตัวให้เข้ากับสังคม เพื่อให้สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดย สถาบันการศึกษาจะช่วยอบรมบ่มนิสัย แก่ใจปรับปรุงนักเรียนให้เข้ากับสังคมในฐานะที่เป็น สมาชิกที่ดีของสังคม

2) กระบวนการพัฒนาคนให้มีวัฒนธรรม (Encultural process) สถาบันการศึกษาจะถ่ายทอดความรู้ ความคิดในด้านวัฒนธรรมต่าง ๆ ทั้งวัฒนธรรมไทยและ ต่างประเทศ เพื่อให้นักเรียนนำไปปรับปรุงใช้ให้เหมาะสมในแต่ละสังคม

3) กระบวนการพัฒนาคนให้มีการพัฒนาทั้งทางสังคมและบุคคล (Modernization process) เป็นกระบวนการที่สถาบันการศึกษาจัดประสบการณ์และกิจกรรมต่าง ๆ ให้แก่นักเรียน เพื่อเสริมสร้างทักษะและหาวิธีปัญหา ตลอดจนจัดเกลาอุปนิสัย และบุคลิกภาพของ นักเรียน เป็นการเตรียมตัวนักเรียนให้พร้อมที่จะออกไปประกอบอาชีพ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4) กระบวนการใช้การศึกษาเสริมสร้างชีวิตความเป็นอยู่ในแนว ประชาธิปไตย (Democratization process) เป็นกระบวนการที่ให้ความรู้ในด้านการดำรงชีวิตความเป็น อยู่อยู่ในสังคม และความรู้ในด้านการเมืองให้รู้จัก เข้าใจ และยึดมั่นในอุดมคติแห่งการปกครอง ระบอบประชาธิปไตย

2.4.3.3 สถาบันสังคม มีมากมายหลายกลุ่ม คือ

1) กลุ่มเพื่อน เป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลมากในสังคม มักพบว่าเด็กที่มีพฤติกรรม ไม่เหมาะสม เกิดจากการเลียนแบบหรือถูกชักจูงจากเพื่อน กลุ่มเพื่อนมีความสำคัญ ในการทำให้ บุคคลรู้ระเบียบของสังคม คือ

(1) สอนให้เด็กรู้จักอำนาจที่มีใจอำนาจส่วนตัว (Impersonal authority) โดยเด็กจะเรียนรู้กฎเกณฑ์ต่าง ๆ จากการมีส่วนร่วมในการทำงานหรือทำกิจกรรมกับกลุ่มเพื่อน เช่นการเล่นกีฬา ถ้าผู้ใดฝ่าฝืนกฎระเบียบข้อบังคับ จะถูกล้อออก จนกว่าจะยอมกระทำตาม กฎระเบียบข้อบังคับนั้น

(2) กลุ่มเพื่อนช่วยให้เด็กได้ทดลองข้อกำหนดหรือกฎเกณฑ์ของผู้ใหญ่ (The limits of adult tolerance) เด็กที่อยู่ในกลุ่มเพื่อนจะมีความกล้าที่จะทดลองทำการขัดแย้งข้อกำหนด หรือกฎเกณฑ์ของผู้ใหญ่ว่าสามารถจะทำได้ หรือทำไม่ได้ แล้วได้รับการลงโทษหนักเบาเพียงใด

(3) กลุ่มเพื่อนอาจจะถ่ายทอดระเบียบวิธี และคุณค่าที่ผู้ใหญ่ต้องการ หรืออาจจะเป็นไปในรูปตรงกันข้าม (May or may not support adult values) พบว่าวิธีการที่กลุ่มเพื่อนแนะนำ หรือถ่ายทอดซึ่งกันและกันได้ผลกว่าผู้ใหญ่แนะนำ หรือสั่งสอน เพราะว่าเด็กมักคิดว่า เป็นบุคคลร่วมรุ่นร่วมสมัยเดียวกัน ไม่กล้าสมยอมเหมือนผู้ใหญ่

2) กลุ่มอาชีพ ในสังคม ประกอบด้วยบุคคลหลายอาชีพ ซึ่งแต่ละอาชีพจะมีแนวทางปฏิบัติ และเอกลักษณ์ของอาชีพนั้น ๆ ซึ่งแตกต่างกัน บุคคลใดก็ตาม ที่ไม่มีโอกาสเข้าร่วมสมาคมกับกลุ่มอาชีพต่าง ๆ จะทำให้มีอุปนิสัย บุคลิกภาพ ขี้อาย เก็บตัว ไม่กล้าออกสังคม เมื่อต้องพบปะผู้คนหมู่มากจะอึดอัดใจ ไม่สบายกายและใจ อาจจะมีพฤติกรรมหลบหลีกสังคม ไม่มีความมั่นคงทางจิตใจ มีปมค้ำใจ เห็นตนเองไม่มีคุณค่าในที่สุด

3) สถาบันสื่อมวลชน โดยสื่อมวลชนมีบทบาทด้านการให้ความรู้ความเข้าใจด้านพัฒนาการของเด็ก และด้านวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กแก่บิดา มารดา และผู้ปกครอง พร้อมทั้งให้จัดรายการบันเทิงและความรู้ที่เหมาะสมกับขั้นตอนของพัฒนาการแก่เด็ก

4) สถาบันศาสนา ทุกศาสนามีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือสอนให้คนเป็นคนดี มีจิตใจเมตตา กรุณา โอบอ้อมอารี มีศีลธรรมจรรยา บุคคลจึงจำเป็นต้องมีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวและเป็นที่พักทางใจ จึงกล่าวได้ว่าศาสนามีส่วนอบรมและหล่อหลอมเกลาบุคลิกภาพของบุคคลอยู่เป็นอันมาก

ทั้งหมดนี้ถือเป็นเครื่องมือสำคัญและมีส่วนในการอบรมสั่งสอนในด้านต่าง ๆ เช่น ค่านิยม ความเชื่อ แบบแผนความประพฤติ โดยเฉพาะในสภาพปัจจุบันสื่อมวลชนจะแผ่ขยายและมีอิทธิพลครอบงำ ทำให้บุคคลได้รับค่านิยมและวิธีการปฏิบัติทั้งในด้านบวกและด้านลบเพิ่มมากขึ้น และไม่ว่าจะปฏิเสธหรือยอมรับสื่อมวลชนก็ได้แสดงให้เห็นถึงกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมของคนบางกลุ่ม และการหาความรู้ของบุคคลอีกส่วนหนึ่ง

2.4.4 รูปแบบการอบรมสั่งสอน

ควงเคื่อน พันธุมนาวิณ และคณะ (2528: 4-15) ได้แบ่งรูปแบบการอบรมสั่งสอนออกเป็น 5 แบบ ดังนี้

1. การอบรมสั่งสอนแบบรักสนับสนุน หมายความว่า การที่บิดามารดา ปฏิบัติต่อบุตรด้วยความรักใคร่ เกลาใจใส่ สนใจทุกข์สุขของบุตร สนับสนุนช่วยเหลือและให้ความสำคัญแก่บุตร การอบรมสั่งสอนแบบนี้ เป็นการให้ในสิ่งที่บุตรต้องการทั้งสิ้น ดังนั้นบิดามารดาที่เลี้ยงบุตรด้วยวิธีนี้จะเป็นผู้ที่บุตรรักและเห็นความสำคัญของบิดามารดา ซึ่งทำให้บุตรยอมรับการอบรมสั่งสอนต่าง ๆ ของบิดามารดาได้โดยง่าย และยอมรับบิดามารดาเป็นแบบอย่าง โดยไม่รู้ตัว การเลี้ยงดูแบบนี้ เป็นพื้นฐานสำคัญของการที่บิดามารดาจะสามารถถ่ายทอดลักษณะต่าง ๆ ไปสู่เด็ก

2. การอบรมสั่งสอนแบบไร้เหตุผล หมายความว่า บิดามารดาใช้อธิบายเหตุผลให้แก่บุตรในขณะที่มีการต่งเถริมหรือขัดขวางการกระทำของบุตร หรือลงโทษบุตร นอกจากนั้นบิดามารดาที่ใช้วิธีการนี้ยังให้รางวัลและลงโทษบุตรอย่างเหมาะสมกับการกระทำของบุตร มากกว่าที่จะปฏิบัติต่อบุตรตามอารมณ์ของตนเอง การกระทำของบิดามารดาจะเป็นเครื่องช่วยให้บุตร ได้เรียนรู้และรับทราบถึงสิ่งที่ควรและไม่ควรกระทำ นอกจากนั้นยังช่วยให้บุตรสามารถจะทำนายว่าตนเองจะได้รับรางวัลหรือโดนลงโทษจากบิดามารดา หลังจากที่ตนกระทำพฤติกรรมต่าง ๆ แล้วมาน้อยเพียงใด

3. การอบรมสั่งสอนแบบลงโทษทางจิตมากกว่าทางกาย เป็นวิธีการที่บิดามารดาลงโทษเด็กเมื่อกระทำผิด โดยจะใช้วิธีการลงโทษทางจิต เช่นการงดแสดงความรักใคร่ เมตตา และการคัดสิทธิต่าง ๆ ซึ่งเป็นวิธีการที่เกี่ยวเนื่องกับจิตใจและพฤติกรรมของเด็ก

4. การอบรมสั่งสอนแบบควบคุม หมายความว่า การออกคำสั่งให้เด็กทำตามแล้วผู้ใหญ่คอยตรวจตราใกล้ชิด ว่าเด็กทำตามที่ตนต้องการหรือไม่ ถ้าเด็กไม่ทำตามก็จะลงโทษเด็กด้วยการควบคุมน้อย หมายความว่า การปล่อยให้เด็กรู้จักคิดตัดสินใจเองว่าควรทำหรือไม่ทำสิ่งใด และเปิดโอกาสให้เด็กเป็นตัวของตัวเองบ่อยครั้ง โดยไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเด็กมากนัก

5. การอบรมสั่งสอนแบบให้พึ่งตนเองเร็ว หมายความว่า การเปิดโอกาสให้เด็กได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันด้วยตนเอง ภายใต้การแนะนำและการฝึกฝนจากบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงอื่น ๆ ซึ่งจะช่วยให้เด็กช่วยเหลือตนเองได้เร็ว และไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่นมาก และนานเกินไป

จรรยา สุวรรณทัต และคณะ (2521 อ้างถึงใน อัจฉรา สุขารมณ์ และคณะ, 2528: 8) แบ่งการอบรมสั่งสอนของพ่อแม่ไทย เป็น 3 แบบ ดังนี้

1. แบบให้ความรัก คือการอบรมสั่งสอนแบบให้ความอบอุ่นเป็นกันเอง และยกย่องเด็ก ให้รางวัลเด็กด้วยการแสดงความรักและความใจเด็กพอสมควร มักพบมากในครอบครัวที่พ่อแม่อยู่ด้วยกัน

2. แบบลงโทษ คือการอบรมสั่งสอนที่พ่อแม่ใช้การลงโทษเด็ก เมื่อเด็กทำผิดด้วยการดูว่า หรือเขียนตีตามแต่ลักษณะของความผิด และมักพบมากในครอบครัวที่พ่อแม่ถึงแก่กรรมหรือแยกกันอยู่

3. แบบเรียกร้องจากเด็ก เป็นการอบรมสั่งสอนที่พ่อแม่คาดหวังว่าลูกของตนจะต้องเป็นไปตามที่ตนตั้งใจไว้ พ่อแม่จะเป็นผู้กำหนดพฤติกรรมต่าง ๆ ให้ลูกทุกอย่าง ซึ่งจะพบในครอบครัวคนไทยโดยทั่วไป

บุญสวย เชิดเกียรติกุล (2515 อ้างถึงใน อัจฉรา สุขารมณ์ และคณะ, 2528: 9) แบ่งการอบรมสั่งสอนเด็ก ออกเป็น 3 แบบ ดังนี้

1. แบบตามใจ คือพ่อแม่เอาอกเอาใจลูกตลอดเวลา ไม่ขัดใจลูกและยอมตามลูกทุกอย่าง

2. แบบทอดทิ้ง คือพ่อแม่ไม่แสดงความห่วงใย หรือสนใจลูก ไม่ว่าลูกจะเจ็บไข้หรือไม่ ไม่ให้คำแนะนำ บางครั้งก็ลงโทษอย่างรุนแรงโดยไม่มีเหตุผล

3. แบบบังคับเข้มงวด คือพ่อแม่ที่บังคับให้ลูกทำตามที่ตนเองกำหนดไว้ทุกอย่างจะวางกฎเกณฑ์ไว้ ให้เด็กทำตามโดยไม่คำนึงถึงธรรมชาติของเด็ก เมื่อเด็กทำผิด ไปจากที่ตนกำหนดก็จะลงโทษ

ละม้ายมาศ ศรีทัตต์ และจรรยา สุวรรณทัต (2510 อ้างถึงใน อัจฉรา สุขารมณ์ และคณะ, 2528: 9) แบ่งการอบรมสั่งสอนเด็ก ออกเป็น 3 แบบ คือ

1. แบบประชาธิปไตย คือการอบรมสั่งสอนที่พ่อแม่ร่วมกันรับผิดชอบในการอบรมสั่งสอนลูก สมาชิกทุกคนในครอบครัวมีโอกาสเสนอความเห็น การตัดสินใจใด ๆ เกิดขึ้นจากความเห็นชอบของสมาชิกในครอบครัว ลูก ๆ มีโอกาสรับผิดชอบกิจกรรมต่าง ๆ ของครอบครัว มีโอกาสใช้ความคิดริเริ่ม กล้าแสดงความคิดเห็น มีความเชื่อมั่นในตนเอง และพึ่งตนเองได้

2. แบบศักดาธิปไตย คือ การอบรมสั่งสอนที่พ่อแม่มีอำนาจสิทธิขาดในกิจกรรมทุกอย่างของครอบครัว กฎเกณฑ์ทุกอย่างของครอบครัวมาจากพ่อแม่ ลูกเป็นเพียงผู้ปฏิบัติตามความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ กับลูกมีน้อยมาก ลูกจะรู้สึกขาดความอบอุ่น ไม่มั่นคง และปลอดภัย

การที่คั่งงอปฏิบัติตามคำสั่งอยู่ตลอดเวลา ทำให้เด็กขาดความคิดริเริ่ม ไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น

3. แบบปล่อยตามใจ คือการอบรมสั่งสอนที่พ่อแม่ใช้อารมณ์กับลูกมากกว่าเหตุผล ลูกจะรู้สึกขาดความรัก และมักมองโลกในแง่ร้าย ไม่เชื่อความยุติธรรม ขาดความเป็นระเบียบวินัย ขาดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ไม่มีความขยัน และไม่มีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น

Baumrind (1967 อ้างถึงใน สมคิด อิศระวัฒน์, 2542: 17) แบ่งการอบรมสั่งสอนออกเป็น 3 แบบ คือ

1. การอบรมสั่งสอนแบบเผด็จการ คือ พ่อแม่ที่ชอบใช้อำนาจไม่เข้าใจความคิดเห็นของลูก ไม่ให้ความอบอุ่น ทำให้เด็กมีความรู้สึกไม่ปลอดภัย ลูกจะทำตามพ่อแม่สั่ง แต่ทำด้วยความหวาดกลัว ไม่ได้ทำเพราะต้องการให้เกิดความรัก หรือความเห็นใจ

2. การอบรมสั่งสอนกึ่งเผด็จการกึ่งประชาธิปไตย จะทำให้ลูกมีความสามารถ รอบรู้ เพราะพ่อแม่มีความเชื่อมั่นในความสามารถของตน พ่อแม่จะเป็นแบบอย่างให้ลูกได้เห็น เมื่อพ่อแม่สร้างกฎเกณฑ์ขึ้นก็จะอธิบายเหตุผล และกระตุ้นให้ลูกตั้งมาตรฐานสำหรับตนเอง การที่พ่อแม่ให้ความอบอุ่น ความเห็นอกเห็นใจทำให้ลูกมีวุฒิภาวะทางพฤติกรรม

3. การอบรมสั่งสอนแบบปล่อยตามสบาย พ่อแม่เป็นคนไม่มีระเบียบ ไม่มีความแน่นอน ขาดความมั่นใจ ลูกก็จะลอกเลียนความประพฤตินั้น และพ่อแม่จะไม่ต้องการอะไรจากลูกมากนัก จึงไม่ส่งเสริมลูกให้มีพฤติกรรมที่บรรลุวุฒิภาวะ

สมคิด อิศระวัฒน์ (2542: 7) แบ่งการอบรมสั่งสอนเด็กเป็น 3 รูปแบบ ดังนี้

1. การอบรมสั่งสอนแบบประชาธิปไตย เป็นวิธีการที่พ่อ แม่หรือผู้ปกครอง ปฏิบัติต่อลูกในการอบรมสั่งสอน ที่ทำให้เด็กรู้สึกว่าตนเองได้รับการปฏิบัติด้วยความยุติธรรม บิดามารดามีความอดทน ไม่ความใจจนมากเกินไป และไม่เข้มงวดกวดขันเกินไป ให้ความรัก ความอบอุ่น มีเหตุผล รู้จักยอมรับนับถือความสามารถ และความคิดเห็นของเด็ก ทั้งให้ความร่วมมือตามโอกาสอันควร

2. การอบรมสั่งสอนแบบเข้มงวด เป็นลักษณะที่พ่อ แม่ หรือผู้ปกครองปฏิบัติต่อลูกในการอบรมสั่งสอนที่ลูกรู้สึกว่าตัวเองได้รับการปฏิบัติอย่างเข้มงวด กวดขัน ให้อยู่ในระเบียบวินัยที่พ่อแม่กำหนดไว้หรือถูกควบคุมไม่ให้ได้รับความสะดวกในการกระทำตามที่ตนเองต้องการ

3. การอบรมสั่งสอนแบบปล่อยปละละเลย เป็นวิธีการที่พ่อ แม่ หรือผู้ปกครองปฏิบัติต่อลูกในการอบรมสั่งสอนที่เด็กรู้สึกว่าไม่ได้รับความเอาใจใส่ดูแล ปล่อยให้เด็กทำอะไรตามใจชอบ พ่อ แม่ไม่เอาใจใส่ทำที่ควร ทั้งไม่ได้รับการสนับสนุนและคำแนะนำจากพ่อแม่

โดยสรุป แต่ละรูปแบบ มีลักษณะเด่นหลากหลาย ประปนกัน แต่ลักษณะที่สนใจประการหนึ่ง คือการอบรมสั่งสอนแบบใช้เหตุผล และไม่ใช้เหตุผล ดังนั้นผู้ศึกษาจึงแบ่งรูปแบบการอบรมสั่งสอนโดยใช้ตัวบ่งชี้ 2 ชุด คือการอบรมสั่งสอนที่ใช้เหตุผล และแบบที่ไม่ใช้เหตุผล ซึ่งแสดงดังตารางที่ 2.1 ดังนี้

ตารางที่ 2.1 รูปแบบการอบรมสั่งสอนเด็กแยกตามการใช้เหตุผล

รูปแบบ	ตัวบ่งชี้	
	ใช้เหตุผล	ไม่ใช้เหตุผล
รักสนับสนุน	/	
ใช้เหตุผล	/	
สงโทษทางจิต	/	/
ควบคุม	/	/
ฟังตนเองได้เร็ว	/	
ให้ความรัก		/
ลงโทษ		/
เรียกร้องจากเด็ก		/
ตามใจ		/
ทอดทิ้ง		/
บังคับเข้มงวด		/
ประชาธิปไตย	/	
อัคราธิปไตย		/
ปล่อยตามใจ		/
เผด็จการ		/
กึ่งเผด็จการ-ประชาธิปไตย	/	

หมายเหตุ: เครื่องหมาย / หมายถึง รูปแบบการอบรมสั่งสอนเป็นแบบใช้เหตุผล หรืออารมณ์

2.4.5 การอบรมสั่งสอนเด็กที่เหมาะสม

การอบรมสั่งสอนเด็กที่เหมาะสม จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบ 4 ประการ ดังต่อไปนี้ (จิตรว วสุวานิช และคณะ, 2529: 38-45)

2.4.5.1 สร้างบรรยากาศภายในครอบครัวให้มีความเป็นประชาธิปไตย

โดยที่พ่อ แม่เป็นผู้เริ่มต้นให้สมาชิกในครอบครัวได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ให้เด็กได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น และได้ใช้ความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่ ซึ่งวิธีการนี้จะเป็นแนวทางที่จะให้เด็กมีความคิดริเริ่ม และมีความมั่นใจในตนเอง

2.4.5.2 หลีกเลี่ยงการลงโทษเด็กด้วยความรุนแรง แต่ใช้การตั้งกฎเกณฑ์แทน

การลงโทษอย่างรุนแรงและใช้วินัยอย่างเคร่งครัด เป็นวิธีการที่พ่อ แม่หรือผู้เลี้ยงดูเด็กไม่ควรใช้ หรือใช้น้อยที่สุด วิธีที่คิดและได้ผลคือการให้การเสริมแรงทางบวก เช่นการให้รางวัล ด้วยคำพูดชมเชย การให้สิ่งของที่เด็กต้องการ สาเหตุที่ต้องหลีกเลี่ยงการลงโทษเด็กให้เจ็บตัว ก็จะทำให้เด็กกลายเป็นคนก้าวร้าวต่อผู้อื่น เพราะเด็กมักชอบเลียนแบบพฤติกรรมของผู้ใหญ่ โดยเฉพาะ พ่อ แม่ของตนเอง วิธีการหนึ่งที่จะทำให้พ่อ แม่สามารถปกครองเด็กได้ง่าย และทำให้ชีวิตประจำวันของเด็กมีระเบียบ คือการใช้กฎเกณฑ์ในการปกครอง ซึ่งพ่อ แม่ จะต้องรู้ว่าควรจะให้สิ่งเสริมแรงเมื่อไร ควรเพิกเฉยเมื่อไร หรือควรลงโทษเด็กเมื่อไร อีกประการหนึ่ง กฎเกณฑ์จะช่วยทำให้พ่อ แม่ มีความคงเส้นคงวาในการฝึกฝนอบรมเด็ก นอกจากนั้น กฎเกณฑ์ยังช่วยให้เด็กรู้ว่าตนเองต้องปฏิบัติตนอย่างไร

2.4.5.3 พ่อ แม่ ต้องให้ความยุติธรรมระหว่างพี่น้อง

การให้ความรัก และความเอาใจใส่ลูกนั้น พ่อ แม่ จะต้องพยายามอย่าให้เกิดความลำเอียงขึ้น เพราะจะเป็นสาเหตุของการอิจฉากันระหว่างพี่น้อง ซึ่งจะพัฒนาขึ้นไปเป็นคนที่มึนตึ๋น อิจฉา ชอบเอาชนะ ซึ่งดีซึ่งเด่น ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับการอิจฉากันระหว่างพี่น้อง ก็พี่น้องที่เป็นเพศเดียวกันมักจะมีการแข่งขันกันมากกว่าพี่น้องคนละเพศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้ามีอายุใกล้เคียงกันมาก ๆ หน้าที่ของพ่อ แม่ คือ จะต้องช่วยกันไม่ให้ความรู้สึกอิจฉาริษยาระหว่างพี่น้องมีมากจนเกินไป หลักสำคัญ คือการแสดงออกของ พ่อ แม่นั้นจะต้องให้เห็นว่า พ่อ แม่ ยุติธรรมและรักลูกเสมอเหมือนกันทั้งพี่และน้อง หรือในครอบครัวใหญ่ที่มีพี่น้องหลายคน พ่อ แม่ยังต้องแสดงให้เห็นถึงความยุติธรรมสำหรับลูก ๆ ทุกคน

2.4.5.4 พ่อ แม่ ต้องเป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับลูก

ในชีวิตประจำวัน พ่อ แม่จะเป็นผู้มีอิทธิพลมากที่สุดในการเป็นตัวอย่างการ แสดงออกพฤติกรรมหลาย ๆ ด้านสำหรับลูก เด็ก ๆ จะรับเอาพฤติกรรม โดยเฉพาะด้านการ

แสดงออกทางกิริยาอาการ และการแสดงอารมณ์โดยไม่รู้ตัว ดังนั้นคำสั่งสอนของพ่อ แม่ จะไม่มีผลใด ๆ ถ้าพ่อ แม่ไม่กระทำตนให้เป็นตัวอย่างที่ดี

2.5 ทฤษฎีการกระทำทางสังคม (Theory of social action)

ตามแนวคิดของ Parsons ในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้น ขึ้นอยู่กับสิ่งสำคัญ 2 ประการคือ ความเครียด (Strain) และผลประโยชน์ที่มีอยู่ (Vested interest)

ความเครียด (Strain) Parsons ให้คำจำกัดความในทางวิชาการว่า หมายถึงการรบกวนต่อระบบคาดหวัง หรือสภาพการณ์ในความสัมพันธ์ระหว่าง 2 หรือมากกว่าหน่วยโครงสร้าง (คือระบบย่อยของระบบสังคม) ซึ่งก่อให้เกิดมีแนวโน้ม หรือความกดดันที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์นั้น ทำให้มีความไม่สมดุลเกิดขึ้นกับส่วนที่เกี่ยวข้องของระบบ โดย Parsons ยกตัวอย่างเรื่องของการให้การศึกษาอบรมแก่เด็กเกิดใหม่ (Child socialization) ว่าเป็นอุทาหรณ์อันดีเกี่ยวกับเรื่องความเครียด โดยกล่าวว่าความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับเด็กในตอนแรก ๆ เป็นไปในรูปของความรักใคร่ผูกพันติดอยู่กับแม่เป็นที่ตั้ง (Love-attachment) ถ้าเราต้องการจะฝึกฝนให้ความรู้แก่เด็กต่อไป ความสัมพันธ์อันนี้จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง ดังนั้นความเครียดในอารมณ์และจิตใจของเด็กจึงจำเป็นต้องมีขึ้น อย่างไรก็ดีไม่ว่าเด็กก็จะกลับเข้าสู่สภาวะปกติทางอารมณ์และจิตใจอีกเนื่องจากสามารถปรับตัวเข้ากับสภาวะแวดล้อมทางสังคมแบบใหม่ได้ และเมื่อมันเขาจะเข้าสู่สภาวะดุลยภาพอีกครั้งหนึ่ง

ส่วน ผลประโยชน์ที่มีอยู่ (Vested interests) นั้น จะแสดงออกมาในรูปของการทำให้เป็นสถาบัน (Institutionalization) Parsons มองเห็นว่าระบบสังคมมีความพยายามที่จะรักษาขอบเขตของระบบไว้นั้น ได้ก่อให้เกิดมีสิ่งที่เรียกว่า สถาบันทางสังคมต่าง ๆ เกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้สถาบันทางสังคมต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่ยอมรับว่าเป็นหน่วยสังคมที่จัดการสนองความต้องการของสมาชิกสังคมในเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างดีเรื่อยมานั้น จึงมุ่งทำหน้าที่ของตนต่อไป ดังนั้นอะไรก็ตามเมื่อถูกทำให้เป็นสถาบันขึ้นมาแล้วมักจะต่อต้านการเปลี่ยนแปลงโดยผลประโยชน์ที่มีอยู่ไม่จำเป็นต้องเป็นเรื่องของทางเศรษฐกิจหรือผลทางด้านวัตถุเท่านั้น โดยพื้นฐานแล้วคือผลประโยชน์ในการรักษาความอยากได้ในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในระบบความคาดหวังแห่งบทบาท (Role expectation) ซึ่งหมายถึงผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการกระทำตามแบบแผนของสถาบันสังคมที่มีอยู่แล้ว รวมทั้งผลประโยชน์ที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เช่นการได้รับความรัก ความเคารพนับถือ ยกย่อง เป็นต้น

ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ย่อมเกี่ยวข้องกับความแตกต่างในพฤติกรรมทางสังคม หรือในความสัมพันธ์ทางสังคมในช่วงเวลาต่างกัน ความสัมพันธ์ทางสังคมถือได้ว่าเป็นพื้นฐานของ พฤติกรรมสังคมต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นตามมา เพราะตามปกติเราจะไม่กระทำการต่าง ๆ กับคนที่เราไม่ รู้จัก หรือไม่มีความสัมพันธ์ด้วย ดังนั้น พฤติกรรมทางสังคมจึงมักจะเป็นไปหรือคล้อยตาม ความสัมพันธ์ทางสังคมที่แต่ละฝ่ายมีอยู่ด้วยกัน ในการรวมกลุ่มหรือการอยู่ร่วมกันในสังคมมนุษย์ นั้น แต่ละคนย่อมมีสถานภาพ (Status) และบทบาท (Role) ซึ่งเป็นพฤติกรรมตามสถานภาพ และ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ทางสังคมเกิดขึ้น อาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในสถานภาพ และ บทบาทของแต่ละคนด้วย

ในส่วนของการกระทำต่อกันนั้น Parsons เห็นว่ามีส่วนประกอบที่เป็นมูลเหตุสำคัญ คือ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2531: 63-70)

1. ผู้กระทำ หมายถึงปัจเจกชน
 2. เป้าหมาย ที่ผู้กระทำมุ่งประสงค์
 3. วิธีต่าง ๆ ที่ผู้กระทำจะเลือกใช้เพื่อบรรลุเป้าหมาย
 4. สถานภาพ อันเป็นฉากซึ่งผู้กระทำจะนำมาพิจารณา ในการเลือกวิธีหนึ่งวิธีใด ในการบรรลุเป้าหมาย
 5. ตัวกำหนดเชิงบรรทัดฐาน ได้แก่ก่านิยม บรรทัดฐานทางสังคม และความคิดต่าง ๆ ซึ่งผู้กระทำต้องนำมาพิจารณา ประกอบในการเลือกวิธีการบรรลุเป้าหมาย
 6. การตัดสินใจโดยเสรี ภายใต้เงื่อนไขข้อบังคับ หรือบรรทัดฐานและสถานการณ์
- อธิบายได้ว่า หน่วยการกระทำหนึ่ง ๆ จะมีผู้กระทำคนหนึ่ง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งการกระทำทางสังคมครั้งหนึ่งจะประกอบด้วยหน่วยการกระทำหลายหน่วย แต่ละหน่วยการกระทำอาจมีคนทำหนึ่งคน หรือหลายคนก็ได้ ซึ่งผู้กระทำมีสถานภาพและแสดงพฤติกรรมตามที่สถานภาพ กำหนดไว้ สถานภาพและบทบาทต่าง ๆ ในสังคม ประสานสัมพันธ์กันในรูปของระบบต่าง ๆ ดังนั้นหน่วยการกระทำจึงมีฐานะเป็นระบบการกระทำระหว่างกัน (System of interaction) ซึ่งการกระทำก็คือการแสดงบทบาทของผู้กระทำ นั่นคือ ระบบการกระทำระหว่างกัน จึงประกอบด้วยผู้กระทำจำนวนมาก ซึ่งมีสถานภาพและแสดงบทบาท รวมกันเข้าเรียกว่าระบบสังคม (Social-system) โดยกรอบความคิดเรื่องหน่วยการกระทำประกอบด้วย 3 ประการ คือ ประการแรกการกระทำเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเลือกวิธีการ ไปสู่เป้าหมาย ประการที่สองคือการจะเลือกวิธีใดสู่เป้าหมาย ต้องอยู่ภายใต้กฎระเบียบของสังคม และประการสุดท้าย คือการดำเนินการ ไปสู่เป้าหมาย ต้องนำสภาพของสถานการณ์เข้ามาพิจารณา

นอกจากนั้น Parsons ยังอธิบายถึงระบบต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กัน คือระบบบุคคล (Personality system) ซึ่งคือระบบการกระทำระหว่างกัน หรือการกระทำระหว่างมนุษย์หลายคนที่มีลักษณะเป็นระบบ ระบบวัฒนธรรม (Cultural system) ได้แก่กฎเกณฑ์การปฏิบัติของสังคม และระบบสังคม คือการกระทำระหว่างกันที่เป็นแบบแผนและมั่นคง ซึ่งการคงอยู่ของการกระทำอย่างมีแบบแผนนี้ต้องใช้การผสมผสานระบบบุคคล และระบบวัฒนธรรม เข้าไปในระบบสังคม เพื่อให้เกิดการยึดเหนี่ยว ทำให้ผู้กระทำมีความผูกพันจนต้องยอมตามบรรทัดฐานในการแสดงบทบาทในระดับหนึ่ง โดยการที่จะให้ระบบบุคคลผสมผสานเข้าไปในระบบสังคมนั้น มีกลไก 2 ตัว คือการขัดเกลาทางสังคม ทำให้ระบบบุคคลมีโครงสร้างที่เหมาะสมกับระบบสังคม และการควบคุมทางสังคม ทำให้บทบาทตามสถานภาพได้รับการจัดระเบียบในระบบสังคม เพื่อลดความตึงเครียดและการเบี่ยงเบน

ซึ่งวิธีการที่ Parsons กล่าวนี้ เป็นวิธีการสอดคล้องประสาน หรือยอมรับของสังคม อย่างไรก็ตาม มนุษย์อาจใช้เหตุผลส่วนตัวบุคคล ซึ่งเหตุผลนั้น อาจไม่เป็นที่ยอมรับนัก หรืออาจไม่ใช่เหตุผลที่แท้จริง ซึ่งบางนักวิชาการเรียกสิ่งนี้ว่าการใช้เหตุผลเพื่อป้องกันทางจิต หรือกลวิธีทางจิต (Defense mechanism)

2.5.1 แบบการตอบโต้ต่อความตึงเครียดทางอารมณ์ของเด็ก

เมื่อการกระทำระหว่างกัน ไม่สอดคล้องกัน ทำให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ไม่พอใจกับผลของการกระทำดังกล่าว ก่อให้เกิดความกังวลใจ ความคับข้องใจ นำไปสู่ความตึงเครียดทางอารมณ์ขึ้น บุคคลจึงมีวิธีการในการตอบโต้กับความตึงเครียด ดังกล่าว โดยแบ่งวิธีการออกได้เป็น 3 แบบตามความแตกต่างของการแสดงออก คือ (โธฮิน คันทันนุทท และคณะ, 2533: 280-294)

2.5.1.1 การสร้างพลังเพื่อเผชิญปัญหา

มักแสดงออกในรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

1) การร้องไห้ เป็นกลไกการตอบโต้ต่อความตึงเครียดทางอารมณ์ที่ช่วยลดความตึงเครียด และความเจ็บปวดทางอารมณ์ของบุคคลได้ และช่วยเสริมสร้างความสมดุลทางจิตใจให้มีขึ้นเช่นเดิม นอกจากนั้นจากการร้องไห้บุคคลยังอาจได้รับความเห็นอกเห็นใจจากผู้อื่น ทำให้เกิดความรู้สึกว่ามีผู้ร่วมความทุกข์และเข้าใจในความทุกข์ของคน ช่วยให้เกิดความสะเทือนใจและความปวศร้าวลงได้

2) การพูดระบายความรู้สึก เป็นกลไกการตอบโต้ที่ช่วยลดความตึงเครียดทางอารมณ์ เป็นวิธีที่ใช้กันมาก นอกจากนั้นการพูดระบายความรู้สึกอาจช่วยให้บุคคลได้มองเห็นสภาพการณ์ของตนชัดเจนยิ่งขึ้น อาจเกิดแนวความคิดใหม่ หรือมองเห็นปัญหาในแง่ใหม่ มองเห็น

วิธีการแก้ปัญหา ถ้าเป็นไปได้เช่นนี้ การพูดระบายความรู้สึกก็จัดได้ว่าเป็นทั้งการสร้างพลังเพื่อเผชิญปัญหาและเป็นความพยายามที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเผชิญปัญหา และเป็นการใช้กลไกในการ ป้องกันตัวด้วย

3) การหัวเราะ การพยายามมองปัญหาด้วยอารมณ์ขัน ช่วยให้มองเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง เป็นการยอมรับความสะเทือนใจ ความปราชัยที่เกิดขึ้นอย่างช่วยไม่ได้ และไม่เอาเป็นเอาตายกับชีวิตมากเกินไป อย่างไรก็ตาม ถ้าอารมณ์ขันไม่ได้ผลหรือไม่สามารถลดความตึงเครียดทางอารมณ์ได้ กลไกที่มักจะตามมาก็คือ การร้องไห้

4) การคิดทบทวน หลังจากที่พบความสะเทือนใจ บุคคลบางคนต้องการที่จะอยู่คนเดียวเพื่อจะคิดเงียบ ๆ เพราะความผิดพลาดที่เกิดขึ้น ไม่เพียงแต่ทำร้ายจิตใจเท่านั้น ยังก่อให้เกิดความสับสนในจิตใจด้วย การคิดลำดับเหตุการณ์อาจช่วยให้มองเห็นเหตุการณ์แจ่มชัดขึ้น สามารถประเมินอย่างถูกต้องยิ่งขึ้น อาจช่วยให้ยอมรับมากขึ้น นำไปสู่การลดความตึงเครียดทางอารมณ์ได้

5) การแสวงหาที่พึ่งทางใจ เมื่อพบความตึงเครียดทางอารมณ์ บุคคลมักต้องการความเห็นอกเห็นใจจากผู้อื่น เพื่อเป็นที่พึ่งทางใจจนกว่าจะสร้างความสมดุลทางจิตใจได้ การแสวงหาที่พึ่งทางใจ ถ้าเป็นไปได้ในรูปแบบ “การถือคนตามแบบ” ใครคนใดคนหนึ่งที่คุณนิยมนักจัดได้ว่าเป็นกลไกในการป้องกันตัว แต่ถ้าเป็นไปได้ในรูปแบบความพยายามที่จะแก้ปัญหา หรือไปใช้บริการให้คำปรึกษาและแนะนำแล้วก็จัดได้ว่าเป็นการใช้ความพยายามที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อแก้ปัญหา

6) การหลับและการฝัน ส่วนใหญ่แล้วเมื่อมีความตึงเครียดทางอารมณ์ บุคคลมักจะนอนไม่หลับ อย่างไรก็ตามการนอนหลับช่วยผ่อนคลายความเครียดทางอารมณ์ได้ ความฝันจะช่วยผ่อนคลายความเครียดได้เช่นกัน เมื่อบุคคลได้ฝันถึงเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความเครียดของตนบ่อยครั้งเข้าก็จะเกิดความคุ้นเคยกับเหตุการณ์ ไม่กลัวหรือกังวลอีกต่อไป

2.5.1.2 ความพยายามที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเผชิญปัญหา

เป็นความพยายามที่จะเผชิญปัญหาอย่างแท้จริง มีแนวโน้มที่จะประเมินสภาพการณ์ที่ก่อให้เกิดความตึงเครียดทางอารมณ์อย่างเป็นปรนัย โดยการกระทำที่มีเหตุผลเกินไป ในทางสร้างสรรค์ และเป็นความพยายามในระดับจิตสำนึก การกระทำดังกล่าวจะเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงในตนเองหรือสิ่งแวดล้อม หรือทั้งตนเองและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพการณ์ การกระทำอาจเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้จากภายนอก

1) การตอบได้ในรูปแบบการต่อสู้ การต่อสู้อาจแสดงออกได้หลายแบบ ขึ้นอยู่กับความตึงเครียดทางอารมณ์ว่าจะเกี่ยวข้องกับความคับข้องใจ หรือความขัดแย้งในใจ หรือ ความกดดัน โดยเมื่อมีความคับข้องใจ เพราะไม่สามารถไปถึงเป้าหมายได้ บุคคลจะพยายามที่จะเอาชนะอุปสรรคและนำคนไปสู่เป้าหมายได้ โดยเพิ่มความพยายามหรือเพิ่มกิจกรรมขึ้น หรือหาวิธีการไปให้ถึงเป้าหมายอีกหลาย ๆ วิธี การพยายามเอาชนะอุปสรรค เพื่อไปให้ถึงเป้าหมาย ถ้า นำมาใช้ได้อย่างเหมาะสมก็สามารถเอาชนะอุปสรรคได้ เมื่อมีความขัดแย้งในใจเนื่องจากสภาพการณ์ ที่ต้องเลือก มักทำให้เกิดความคับข้องใจจึงมักเห็นกันบ่อย ๆ ว่า บุคคลที่อยู่ในสถานการณ์ที่ต้อง คัดสินใจ จะมีความลังเลใจ คัดสินใจไม่ได้ทั้งนี้เพื่อ หลีกเลี่ยงความคับข้องใจที่อาจเกิดขึ้นจาก การเลือกนั้น ๆ

โดยทั่วไป เมื่อพบกับความกดดัน บุคคลจะต่อต้าน การต่อต้านอาจจะ ออกมาในรูปการปฏิเสธหรือการคัดค้าน หรืออาจจะแสดงออกในรูปของการแสดงความไม่สนใจ หรือแสดงความสามารถช่วยตัวเองได้ การต่อต้านความกดดันอาจช่วยให้บุคคลรักษาบุรณภาพ ความสมดุลในตน ป้องกันการเรื่อร้องที่เกินความสามารถของตน อย่างไรก็ตาม การต่อต้านถ้า นำมาใช้ไม่เหมาะสมอาจทำให้บุคคลเสียประโยชน์หรือมีพฤติกรรมในทางก้าวร้าวทำลาย

2) การตอบได้ในรูปของการหลีกเลี่ยง บางครั้งบางคราวการหลบเลี่ยงหลีกเลี่ยง หลีกหนีเหตุการณ์ที่ยุ่งยากซับซ้อนที่ไม่สามารถเผชิญได้เป็นความจำเป็นเช่นกัน แม้ว่าเหตุการณ์ที่ ก่อให้เกิดความตึงเครียดทางอารมณ์หลายประการ บุคคลไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ แต่ก็มีเหตุการณ์ บางอย่างที่เราควรจะหลีกเลี่ยงเพื่อการปรับตัวที่ดีกว่า เช่นการทำงานที่ไม่ตรงกับความสามารถ บุคคล ควรจะหลีกเลี่ยงแล้วไปหางานใหม่ที่ตรงกับความสามารถหรือถ้ามีปัญหาในการตัดสินใจ ความ ขัดแย้งในใจที่เกิดขึ้น ส่วนใหญ่จะขจัดได้โดยตกลงเลือกเป้าหมายใด เป้าหมายหนึ่งที่มีอยู่ แต่ใน บางครั้งการขจัดความขัดแย้งในใจทำได้โดยการไม่เลือกเป้าหมายใด ๆ ทั้งสิ้น ทั้งนี้ถ้าเป้าหมายที่มี ให้เลือกนั้นยังไม่เป็นที่พอใจ การเลือกอาจทำให้ต้องเผชิญกับความตึงเครียดทางอารมณ์อย่างสูง

3) การตั้ง / ปรับกฎเกณฑ์เงื่อนไข ในบางครั้งความกดดันที่เกิดขึ้น มาจาก กฎเกณฑ์ หรือเงื่อนไขที่กำหนดขึ้น แล้วไม่สามารถปฏิบัติตามได้ จนเกิดเป็นความเครียด ทาง แก่ปัญหาหนึ่ง คือการกลับมาทบทวนถึง กฎเกณฑ์ หรือเงื่อนไขที่กำหนดไว้ แล้วอาจจะมีการตั้ง หรือ ปรับให้เหมาะสม ให้มีความเป็นไปได้ที่จะปฏิบัติตาม

4) การตอบได้ในรูปของการยอมรับ การแก้ปัญหาโดยใช้ความพยายาม ที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเผชิญปัญหา ส่วนใหญ่จะไม่ใช้การตอบได้ในรูปของการต่อสู้ หรือการ หลีกหนี โดยแท้จริงทั้งหมด แต่จะเป็นแนวการยอมรับ ผสมผสานรูปแบบการตอบได้ทั้ง การต่อสู้ และหลีกเลี่ยง ทั้งนี้เพราะเราสามารถเปลี่ยนอะไรบางอย่างในตัวเราหรือในสิ่งแวดล้อม

และมีการปรับตัวเข้าหากัน ในกรณีที่ต้องเผชิญสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดความคับข้องใจ การยอมรับเป้าหมายที่สามารถไปถึงได้ช่วยลดความตึงเครียดของบุคคล การเรียนรู้ที่จะเปลี่ยนบางสิ่งบางอย่างในตัวบุคคลเอง และบางสิ่งบางอย่างในผู้อื่นหรือสิ่งแวดล้อม เป็นการเรียนรู้การให้และรับ เป็นการปรับเข้าหากัน ลักษณะที่สำคัญของการยอมรับ คือการหาสิ่งมาแทน (Substitution) การอะดัมอ์ถ่วยปรองคอง (Accommodation)

2.5.1.3 การตอบโต้โดยการใช้กลไกการป้องกันตัว หรือกลวิธานทางจิต (Defense mechanism or self-defense mechanism)

เป็นกลไกหนึ่งที่บุคคลจะใช้ในการป้องกันตนเอง เพื่อลดความเครียด กังวลใจ คับข้องใจ หรือความขัดแย้งในใจ ที่เกิดขึ้นเพื่อปรับตนเองให้มีชีวิตได้ก็อย่างมีความสุข โดยกลวิธานทางจิตนี้ เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ และประสบการณ์ของแต่ละคน การนำกลไกนี้ไปใช้นั้นมีทั้งข้อดี และข้อเสีย ข้อดีคือ ช่วยให้สบายใจ คลายทุกข์ หากแต่ข้อเสียจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลนั้นเกิดการเรียนรู้ แล้วนำกลไกทางจิตไปใช้บ่อย ๆ จนเคยชินเป็นนิสัย ทำให้บุคคลนั้นมีแนวโน้มจะหลอกตนเอง ไม่ยอมรับความจริง และบางครั้งหากใช้กลวิธานทางจิต หรือกลไกทางจิตบางประการมาก ๆ ก็มีแนวโน้มที่บุคคลนั้นจะไม่อยู่ในโลกของความเป็นจริง (Out of reality) อาจถึงขั้นป่วยเป็นโรคจิต โรคประสาทได้

ข้อดีหรือประโยชน์ของการใช้กลวิธานทางจิต

- 1) ช่วยลดความวิตกกังวล คลายความทุกข์ ลดความเครียด
- 2) ช่วยให้บุคคลสามารถยืนหยัด และเห็นคุณค่าในตนเอง
- 3) ช่วยให้ตนเองเข้มแข็งมากขึ้น รู้จักป้องกันตนเองจากสิ่งคุกคามภายนอก

กลวิธานทางจิตที่นำมาใช้กันบ่อย ๆ ในปัจจุบัน ได้แก่

1) การปฏิเสธไม่ยอมรับความจริง (Denial of reality) เป็นวิธีการที่บุคคลไม่ยอมรับรู้ ไม่ยอมรับเข้าใจ ไม่ยอมรับเผชิญหน้ากับสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นกับตนเอง เพราะความเป็นจริงที่เกิดขึ้นกับตนเองเป็นสภาพที่ก่อให้เกิดความทุกข์ ความเสียใจ ความเจ็บปวด เขาจึงพยายามหลบหนีจากความจริงที่เกิดขึ้น โดยการไม่สนใจ หรือปฏิเสธต่อเรื่องนั้น ๆ

2) การหาเหตุผลเข้าข้างตนเอง (Rationalization) การใช้วิธีการป้องกันตนเอง แบบนี้คล้าย ๆ กับการ “แก้ตัว” กล่าวคือ บุคคลพยายามหาเหตุผลอย่างข้อมูลต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการกระทำหรือพฤติกรรมของตนที่ท่าลงไป รวมทั้งการหาเหตุผลเพื่อสนับสนุนการทำให้หรือไม่ทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งของตนเอง การที่ค้นหาเหตุผลต่าง ๆ มาอธิบายดังกล่าวนี้ เพื่อลดความเครียด ความวิตกกังวล ความไม่สบายใจและช่วยรักษา “หน้า” และเกียรติยศ หรือ “ศักดิ์ศรี”

ของคนเองไว้ โดยเหตุผลที่นำมาใช้นั้นมักจะเป็นค่านิยมของสังคมและเป็นที่ยอมรับของสังคมได้ โดยการอ้างเหตุผลมี 2 แบบใหญ่ ๆ ได้แก่

(1) แบบของงุ่นเปรี้ยว (Sour grape) เป็นการอ้างเหตุผลเมื่อบุคคลพลาดหวังไม่ได้ในสิ่งที่ต้องการ จึงหาเหตุหรือข้ออ้างว่า สิ่งนั้นหรือการกระทำ นั้น ๆ เป็นสิ่งของหรือการกระทำที่ไม่ดี ดังนั้นเขาจึงไม่ต้องต้องการหรือไม่กระทำสิ่งนั้น ๆ เสมือน “งุ่นเปรี้ยว” ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ต้องการ

(2) มะนาวหวาน (Sweet lemon) เป็นการอ้างเหตุผล เมื่อบุคคลต้องเผชิญกับภาวะที่ตนเองไม่อยากจะพบไม่อยากจะกระทำ หรือไม่อยากจะได้ แต่ตนเองหลีกเลี่ยงไม่ได้ นั่นคือ จะต้องพบสิ่งนั้น กระทำสิ่งนั้น รวมทั้ง “จะต้องได้สิ่งนั้น ๆ” ดังนั้นเพื่อลดความเครียดความรู้สึกที่เลวร้ายกับสิ่งที่จำใจต้องเผชิญ บุคคลจึงพยายามจะปรับโดยใช้วิธีการที่เรียกว่า “มะนาวหวาน” อธิบายตรงความหมายว่า มะนาวย่อมมีธรรมชาติคือ มีรสเปรี้ยว แต่บุคคลก็จะพยายามหาเหตุผล ข้อมูลมาเพื่อจะบอกจะอธิบายกับผู้อื่นว่า มะนาวก็หวานได้ นั่นคือ บุคคลจะพยายามแสวงหาข้อมูล เพื่อสื่อให้ทราบว่า การได้พบ ได้กระทำสิ่งต่าง ๆ ที่ตนจำต้องพบหรือกระทำนั้น เป็นสิ่งที่ดีสำหรับตนเอง หากแต่ในความเป็นจริง การหาเหตุผล ข้อมูลต่าง ๆ มาอย่างนั้นขัดกับเหตุผลความรู้สึกที่แท้จริงของบุคคลนั้น โดยที่การนำเหตุผล ข้อมูลนั้นมาอ้าง เพื่อทำให้บุคคลนั้นเกิดความรูสึกมั่นใจ สบายใจ รู้สึกดีแก่ตนเอง ไม่เสียหน้ามากนัก

3) การกล่าวโทษผู้อื่น หรือการโยนความผิดให้แก่ผู้อื่น (Projection) เป็นการย้ายหรือโยนความผิดความไม่ดีงามของตนเอง หรือความรับผิดชอบจากผลของการกระทำของตนเอง หรือผลจากความคิดที่ไม่เหมาะสมของตนไปให้บุคคลอื่น “เป็นการ ไม่ยอมรับความผิดของตนเอง”

4) การแสดงความก้าวร้าว (Aggression) เป็นการกระทำของบุคคล เมื่อถูกขัดขวางความคิด ความต้องการของคน จึงแสดงการต่อสู้ด้วยความก้าวร้าวเพื่อทำลายผู้อื่น โดยการแสดงความก้าวร้าวของบุคคล สามารถแบ่งเป็น

(1) การก้าวร้าวทางกาย เป็นลักษณะของการใช้กำลังทำร้ายทุบตี หรือทำให้ฝ่ายตรงกันข้ามได้รับบาดเจ็บทางร่างกาย เช่นการทุบ การตี การใช้อาวุธ ทำร้ายกัน

(2) การก้าวร้าวทางวาจา เป็นลักษณะของการใช้คำพูด ด้วยถ้อยคำดูถูก ดูหมิ่น ดูแคลน หรือคำพูดที่ฟังแล้วทำให้อีกฝ่ายรู้สึกไม่ดี ท้อแท้ หมดความหวัง หมดกำลังใจ หมดคุณค่าในตัวเอง

5) การเก็บกด (Repression) หมายถึงการเก็บกดความรู้สึกไม่สบายใจ หรือความรู้สึกผิดหวัง ความคับข้องใจ ไว้ในจิตใจสำนึกจนกระทั่งเจ้าตัวลืมเรื่องราว หรือเหตุการณ์

นั้น ๆ ไป กลไกป้องกันตัวประเภทนี้มีอันตราย เพราะถ้าบุคคลเก็บกักความรู้สึกไว้นาน ๆ จะส่งผลให้บุคคลมีความเครียดและวิตกกังวลใจมาก และอาจทำให้เป็นโรคประสาทหรือโรคจิตได้

6) การถดถอย (Regression) หมายถึงการแสดงพฤติกรรมถดถอยไปเป็นการหนีกลับไปอยู่ในสภาพจิตใจที่เคยทำให้คนมีความสุข ตัวอย่างเช่น เด็ก 2-3 ขวบที่เคยช่วยเหลือตนเองได้ แต่เมื่อแม่มีน้องใหม่เห็นพ่อแม่ให้ความรัก ดูแลเอาใจใส่กับน้อง ทำให้มีความรู้สึกที่พ่อแม่ไม่รัก และ ไม่สนใจตนเหมือนเดิม ส่งผลทำให้เด็กจึงมีพฤติกรรมถดถอยไปอยู่ในวัยทารกที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ เช่น ไม่ยอมช่วยเหลือตนเอง ต้องให้แม่ทำทุกอย่างให้ เรียกร้องและต้องการความสนใจเหมือนตนเองเป็นเด็กเล็ก ๆ อยู่

7) การแสดงปฏิกิริยาตรงกันข้ามกับความปรารถนาที่แท้จริง (Reaction formation) หมายถึงกลไกป้องกันตน โดยการทุ่มเทในการแสดงพฤติกรรม ตรงข้ามกับความรู้สึกของตนเองที่ตนเองคิดว่าเป็นสิ่งที่สังคมอาจจะไม่ยอมรับ เช่น เกือบทุกคนหนึ่งมากแต่รู้ว่าเพื่อนมีอิทธิพลมาก จึงแสร้งทำดีกับเขาทั้งที่ ใจจริง ไม่ต้องการทำเช่นนั้น โดยการแสดงพฤติกรรมตรงกันข้าม คือทำตนเป็นเพื่อนที่ดีต่อกับเพื่อนคนนั้น โดยทำตนเป็นเพื่อนสนิท เป็นต้น

8) การสร้างวิมานในอากาศ หรือการฝันกลางวัน (Fantasy หรือ Day dreaming) กลไกป้องกันตนประเภทนี้เป็นการสร้างจินตนาการ วาดฝัน หรือสร้างมโนภาพ เกี่ยวกับสิ่งที่ตนมีความต้องการแต่เป็นไปไม่ได้ ฉะนั้นจึงคิดฝันหรือสร้างวิมานในอากาศ ขึ้นเพื่อสนองความต้องการ กลไกแบบนี้หากใช้มากเกินไปอาจทำให้บุคคลนั้น ไม่ยอมรับกับความจริง (Out of reality) เพราะได้แต่คิดหรือฝันในสิ่งต่าง ๆ ที่ตนเองต้องการจนตนเองอาจจะเชื่ออย่างจริงจังว่าเป็นความจริง ก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพจิตได้

9) การแยกตัว (Isolation) หมายถึงการแยกตนให้พ้นจากสถานการณ์ที่ทำให้เกิดความคับข้องใจ ความเครียด โดยการแยกตนออกไปอยู่ตามลำพัง หนีจากสถานการณ์ดังกล่าว

10) การหาสิ่งมาทดแทนที่ (Displacement) เป็นการระบายอารมณ์โกรธหรือคับข้องใจต่อตนเองหรือสิ่งของที่ไม่ได้เป็นต้นเหตุของความคับข้องใจ เช่น การตีวัวกระทบคราด กล่าวคือการทำสิ่งหนึ่งโดยหวังผลให้กระทบถึงอีกสิ่งหนึ่ง

11) การเลียนแบบ (Identification) หมายถึงการปรับตัวโดยการเลียนแบบพฤติกรรม ท่ามิมผู้อื่น โดยการสร้างให้มีความรู้สึกร่วมกับผู้ที่เราเลียนแบบในความสำเร็จหรือความล้มเหลวจากบุคคลที่ตนนิยมนกข่อยง การเลียนแบบไม่จำเป็นต้องเลียนแบบจากบุคคลจริง ๆ แต่อาจจะเลียนแบบจากสิ่งที่อยู่แวดล้อม เช่น ตัวอกในบทละคร โทรทัศน์หรือภาพยนตร์

โดยสรุป ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการกระทำระหว่างกันแล้วไม่สอดคล้องกัน จนทำให้ฝ่ายหนึ่งเกิดความท้อใจนั้น เกิดจากการที่แต่ละฝ่ายพยายามแสดงอำนาจและอิทธิพลของตนออกมา เพื่อให้ผลประโยชน์ของตนเองได้รับการยอมรับ หรือเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของตนเอง ซึ่งอำนาจจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อมีบุคคล 2 คนขึ้นไป มีความสัมพันธ์กัน (Interaction) เป็นเรื่องของการใช้อิทธิพล โดยฝ่ายใดสามารถมีอิทธิพลเหนืออีกฝ่ายหนึ่ง จะด้วยวิธีใดก็ตาม จนทำให้อีกฝ่ายเกิดการยอมรับ ซึ่งการมีอิทธิพลต่อกันนั้น นำไปสู่การคาดหวังบทบาท การคาดหวังคั้งกล่าว เกิดจากความสัมพันธ์ทางอำนาจ (Power relation) และระบบค่านิยมของสังคม จะแตกต่างกันในแต่ละสังคม เช่นบทบาทของชาย และหญิงในครอบครัวไทย โดยผู้ชาย หรือผู้เป็นพ่อ จะได้รับการยอมรับให้เป็นผู้นำของครอบครัว การคาดหวังจากสมาชิก และจากสังคมคือ พ่อจะต้องประกอบอาชีพ เพื่อหาเลี้ยงครอบครัว จะต้องตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ นอกเหนือจากภายในครอบครัว ในขณะที่ผู้หญิง หรือผู้เป็นแม่ก็จะได้รับการคาดหวังจากสมาชิก และสังคมว่าเป็นผู้ดูแลดู ๆ ทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในครัวเรือน แต่ถ้าเป็นสังคมตะวันตก การคาดหวังในบทบาทของแต่ละคนในสถาบันต่าง ๆ นั้นจะแตกต่างกัน เช่นกรณีในครอบครัว การยอมรับบทบาทอย่างเท่าเทียมกันระหว่างพ่อ และแม่มีสูง โดยทุกคนต้องยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

ในขณะที่บทบาทระหว่างพ่อแม่ กับลูกในครอบครัวไทย เป็น ไปในลักษณะที่พ่อแม่ มีอำนาจเหนือลูก ๆ ในการกำหนดกฎเกณฑ์ หรือกำหนดแบบแผนพฤติกรรม ที่พ่อแม่เห็นสมควร โดยลูก ๆ ต้องเคารพ เชื่อฟัง และปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพ่อ แม่ ซึ่งแตกต่างจากสังคมตะวันตกที่ทุกคนมีความเท่าเทียมกันในการร่วมกำหนดแบบแผนของการดำเนินชีวิตของสมาชิกในครอบครัว สาเหตุหนึ่งที่สังคมไทยให้อำนาจกับพ่อแม่เหนือลูก สืบเนื่องมาจากความเชื่อประเพณี และวัฒนธรรม ที่มีมาแต่โบราณ ในเรื่องของคารวะพระบพาวุโส ทำให้เด็ก ไม่กล้าประพฤติ ปฏิบัติผิดออกไปจากที่ผู้ใหญ่กำหนด หรือบอกกล่าวไว้

อย่างไรก็ตาม ฝ่ายของเด็ก ๆ ยังมีอำนาจพอที่จะนำมาใช้กับผู้ใหญ่ในครอบครัว นั่นคืออำนาจในการต่อรอง ในกรณีที่เด็กไม่ต้องการปฏิบัติตามในสิ่งที่ผู้ใหญ่กำหนดให้ทำ หรือกรณีที่เด็กต้องการสิ่งของบางอย่างที่ผู้ใหญ่ไม่อนุญาต เด็กจะใช้การต่อรอง ซึ่งมีหลากหลายรูปแบบ ดังนี้

1. วิธีการต่อรองโดยใช้อารมณ์เพียงอย่างเดียว มักจะเป็นวิธีของเด็กเล็ก ๆ มากกว่า เนื่องจากเด็กเล็กยังไม่มีความสามารถมากพอในการวิเคราะห์ความต้องการของตัวเอง การต่อรองโดยใช้อารมณ์นี้ เช่น การร้องไห้ การหัวเราะ เป็นต้น ซึ่งอาจจะเป็นวิธีที่ได้รับการตอบสนองอย่างทันทีทันใด หรืออาจจะ ไม่ได้ผลเลยก็ตาม แต่ก็เป็นวิธีที่เด็ก ได้ผ่อนคลายความเครียดจากการไม่ได้สิ่งที่ต้องการลงไปได้

2. วิธีการต่อรองแบบใช้เหตุผล จะเป็นวิธีของเด็กที่โตขึ้นมา ที่เริ่มจะเรียนรู้กฎเกณฑ์ทางสังคมมากขึ้น ซึ่งมีวิธีการต่อรองที่ใช้เหตุผลเพื่อให้สังคมยอมรับได้ เช่น การคิดทบทวนถึงสิ่งที่ต้องการ ว่าถึงนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง และเหมาะสมจริงหรือไม่ เพราะถ้าไม่สมควรและไม่เหมาะสมตามที่ผู้ใหญ่บอกกล่าวแล้ว ก็ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องเรียกร้องในสิ่งนั้น ๆ

3. วิธีการต่อรองที่อาศัยการเรียนรู้ โดยการเรียนรู้ได้มาจากหลายคนในสังคม อาจจะเป็นพ่อกับแม่ในครอบครัวตัวเอง กล่าวคือ พ่อกับแม่ อาจจะมีการใช้อำนาจต่อรองกันในเรื่องที่มีความคิดเห็นขัดแย้งกัน เด็กจะเรียนรู้ว่าฝ่ายชนะใช้วิธีการใด จะจดจำ และนำไปปรับใช้ในกรณีของตัวเอง หรือเรียนรู้จากเพื่อน ๆ จากคำบอกเล่าถึงวิธีที่เพื่อนใช้กับพ่อ แม่ของเขาเหล่านั้น เด็กก็จะนำมาใช้กับพ่อ แม่ของตนเองบ้าง หรืออาจจะใช้วิธีการลองผิดลองถูกในการต่อรอง แล้วจดจำไว้ใช้ในคราวต่อไป โดยวิธีใดไม่ได้ผล ก็จะไม่นำมาใช้อีก หรือการใช้พลังของจำนวนในกรณี que เด็กมีพี่น้องในครอบครัวจำนวนมาก เด็กอาจจะใช้จำนวนคนมาก เพื่อต่อรองกับพ่อ แม่ ทำการกดดันพ่อ แม่จนท้ายที่สุด พ่อ แม่ต้องยอมรับกับข้อต่อรองของเด็ก

จากทั้ง 3 วิธี เห็นได้ว่าเด็กจะมีกระบวนการคิดในการเลือกวิธีการต่อรองกับพ่อ แม่ หลากหลายลักษณะ ซึ่งระบบความคิดของเด็กนี้ ก็ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ และเวลา ณ ขณะต่อรองด้วย กล่าวคือ บางสถานการณ์ เด็กไม่ทันได้ใช้การ โต้รอง การใช้อารมณ์จึงเป็นสิ่งแรกที่เด็กใช้ แต่ถ้าเด็กได้มีการเรียนรู้มากขึ้น ก็จะมีระดับการโต้รองที่สูงขึ้น การใช้อารมณ์เพียงอย่างเดียว ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ จึงมีการนำเหตุผลเข้ามาประกอบ หรือระดับการโต้รองสูงกว่านั้น ก็คือการเรียนรู้วิธีการที่ผู้อื่นเคยใช้แล้วประสบความสำเร็จ นำมาปรับใช้กับสถานการณ์ของตนเอง

สำหรับวิธีการตอบโต้ต่อความตึงเครียด ได้สรุปไว้ดังรายละเอียดในตารางที่ 2.2 ดังนี้

ตารางที่ 2.2 วิธีการต่อรองแยกตามการใช้เหตุผล และอารมณ์

วิธีการต่อรอง	เหตุผล		อารมณ์
	สังคมรับได้	ตัวเองรับได้	
การร้องไห้			/
การพูดระบายความรู้สึก	/	/	
การหัวเราะ		/	/
การคิดทบทวน	/		
การแสวงหาที่พึ่งทางใจ	/		
การหลบและหนี			/
การต่อสู้			/
การตั้ง/ปรับกฎเกณฑ์เงื่อนไข	/	/	
การหลีกเลี่ยง			/
การยอมขอม	/		
การไม่ยอมรับความจริง			/
หาเหตุผลเข้าข้างตัวเอง		/	
การกล่าวโทษผู้อื่น			/
การแสดงความก้าวร้าว			/
การเก็บกด			/
การลดหยอ			/
การแสดงปฏิกิริยาตรงข้าม			/
สร้างวิมานในอากาศ			/
การแยกตัว			/

หมายเหตุ: เครื่องหมาย / หมายถึงวิธีการต่อรองตามการใช้เหตุผล หรืออารมณ์

2.6 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศรีสวัสดิ์ ขตวิสุทธิ (2505 อ้างถึงใน พรทิพา หอมจันทร์, 2528: 21) ศึกษาเรื่องการอบรมเลี้ยงดูเด็กในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมระดับกลางค่อนข้างสูง (Upper middle class) จำนวน 6 คน และระดับกลางค่อนข้างต่ำ (Lower middle class) จำนวน 24 คน ผลการสัมภาษณ์ปรากฏว่า เกี่ยวกับความรับผิดชอบในบ้าน บิดามีหน้าที่หาเงินเลี้ยงครอบครัว เอาใจใส่ดูแลเรื่องการเรียนของบุตร และเป็นเพื่อนไปในที่ต่าง ๆ สำหรับมารดาส่วนใหญ่ทำงานบ้าน ที่ทำงานนอกบ้านก็มีบ้างเพียงเล็กน้อย ส่วนเรื่องเกี่ยวกับการฝึกอบรมบุตรนั้นไม่แตกต่างกันนัก มารดาระดับกลางค่อนข้างสูงให้ความสะดวกสบายทุกอย่างแก่บุตร การสนองตอบสิ่งที่เด็กต้องการมีการผ่อนผันบ้าง บางครั้งก็จะให้โดยไม่คำนึงถึงความเหมาะสม-สม แต่มารดาระดับกลางค่อนข้างต่ำตามใจเด็กน้อยกว่า มารดาระดับกลางค่อนข้างสูง ในด้านการฝึกการปรับตัวให้เข้ากับสังคม ทั้ง 2 กลุ่มใช้เหตุผลอบรมให้บุตรรู้ว่าสิ่งใดดี สิ่งใดไม่ดี ไม่นิยมการเชยชมแต่ถ้าบุตรทำผิดบ่อย ๆ จึงจะตีทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอารมณ์ของมารดาด้วย มารดาทั้ง 2 กลุ่มจะ ปล่อย ๆ ฝึกให้บุตรรู้จักพึ่งตนเอง แต่มารดาระดับกลางค่อนข้างต่ำจะฝึกบุตรรู้จักความรับผิดชอบเร็วกว่าระดับกลางค่อนข้างสูง

พิไล ฉายากุล (2512 อ้างถึงใน พรทิพา หอมจันทร์, 2528: 22) ทำการศึกษาถึงการอบรมเลี้ยงดูบุตรของมารดาชั้นกลางของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 ทั้งชายและหญิงในโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่าครอบครัวชั้นกลางมีขนาดค่อนข้างใหญ่ มารดาส่วนใหญ่ต้องการให้บุตรประสบความสำเร็จ มากกว่าที่จะให้บุตรเป็นอิสระ การดูแลเอาใจใต้นั้นจะมีผู้คอยช่วยเหลือ เช่นมีคนเลี้ยงซึ่งอาจจะเป็น ปู่ ย่า ตา ยายของเด็ก การดูแลเอาใจใต้นั้นจะมากในช่วงเด็กจนถึงประมาณ 4 ขวบจนลดลง สำหรับเรื่องการลงโทษจะใช้การลงโทษทางร่างกายและจิตใจ เมื่อบุตรคือ ไม่เชื่อฟัง ขโมย พูดยุติ บิดามารดามีความมุ่งหวังในการเลือกอาชีพและการศึกษาของบุตรสูง โดยต้องการและคาดหวังให้บุตรทั้งชายและหญิงสำเร็จการศึกษาชั้นมหาวิทยาลัย

ประภัสสร สุนทรระกูล (2511 อ้างถึงใน พรทิพา หอมจันทร์, 2528: 24) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของมารดาตามความเข้าใจของบุตรจากครอบครัวไทยชั้นกลางและชั้นต่ำในกรุงเทพและธนบุรี โดยศึกษาหาความแตกต่างของความเข้าใจของเด็กเกี่ยวกับพฤติกรรมของมารดา โดยใช้กลุ่มเด็กอายุระหว่าง 13-16 ปี จำนวน 120 คน โดยแบ่งเด็กเป็นกลุ่มตามชนชั้นและเพศของบุตรเป็น 4 กลุ่ม ๆ ละ 30 คน แล้ว ราชงานเกี่ยวกับพฤติกรรมของบิดาและมารดา โดยให้ตอบแบบสอบถามที่เรียกว่าแบบรายงานพฤติกรรมของผู้ปกครอง และให้มารดาตอบแบบรายงานชุดเดียวกันด้วย ผลการวิจัย พบว่า เด็กจากครอบครัวระดับกลางมีความเข้าใจเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรของมารดาในทางที่ดีกว่าเด็กจากครอบครัวระดับต่ำ หมายถึงเด็กจากครอบครัวระดับกลางเห็นว่า

มารดาให้ความรักความเข้าใจและสนับสนุนเด็กมากกว่า ในขณะที่เด็กจากครอบครัวระดับต่ำเห็นว่า มารดาบีบบังคับและโหดร้ายต่อคนมากกว่าเด็กในระดับกลาง ส่วนบิดานั้น ทั้งสองระดับจะแสดงความรักและให้อิสระในการ ปรกครองตนเองและผ่อนปรนในเรื่องกฎเกณฑ์คือเด็กหญิงมากกว่า มารดา ซึ่งมีแนวโน้มที่จะควบคุมการแสดงความรักต่อบุตรชายสูงกว่า และ โดยทั่วไปแล้วบิดาจะให้ความสนับสนุนในเรื่องการเรียนของบุตรมากกว่ามารดา แต่เมื่อเปรียบเทียบรายงานของบุตรและมารดาในระดับเดียวกันแล้ว พบว่า มารดาจะรายงานว่าตนมีการอบรมบุตรไปในทางบวก ในขณะที่บุตรเห็นว่าไปในทางลบ และรู้สึกต่อการอบรมเลี้ยงดูในทางลบของตนต่ำกว่าที่บุตรรู้สึก

เกื้อกูล ทาสีท์ (2513: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การเปรียบเทียบสังคมประเพณี และบุคลิกภาพของบุคคลจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่างกัน กลุ่มตัวอย่าง คือ เด็กวัยรุ่นชายไทยอายุระหว่าง 16-18 ปี ซึ่งอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-5 และบิดามารดาของเด็ก พบว่า ครอบครัวที่ฝึกความสัมฤทธิ์ผลสูง บุตรจะเป็นตัวของตัวเอง ก้าวร้าว ร่าเริง กระตือรือร้น มีความเกรงใจต่ำ ครอบครัวที่มีความคาดหวังในบุตรสูง บุตรจะสุภาพ อยู่ในโอวาท ครอบครัวที่ให้อิสระแก่บุตรสูง บุตรจะสนุกสนานร่าเริง กระตือรือร้น มีความเกรงใจต่ำ ครอบครัวที่มีความเข้มงวดสูง บุตรจะมีความคิดเชิงรูปธรรม เป็นตัวของตัวเอง ก้าวร้าว ครอบครัวที่ฝึกลักษณะ ไมตรีสัมพันธ์สูง บุตรจะมีอารมณ์ไม่มั่นคง หงุดหงิดง่าย ครอบครัวที่ฝึกการอดได้รอได้สูง บุตรจะไว้ตัว ตระหนี่ เฉยเมย มีความคิดเชิงรูปธรรม เชื่อในความสามารถของตน ครอบครัวที่ฝึกความเป็นระเบียบวินัยสูง บุตรจะชอบฝ่าฝืนกฎ ละเสอหน้าที่ มีความเกรงใจสูง ครอบครัวที่ฝึกความก้าวร้าวสูง บุตรจะไม่มั่นใจตนเอง ใช้อาย ครอบครัวที่ให้รางวัลสูง บุตรจะไว้ตัว ตระหนี่ ครอบครัวที่ลงโทษในระดับสูง บุตรจะชอบตามกลุ่ม

นรา สมประสงค์ (2520: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างความขัดแย้งระหว่างวัยรุ่นกับพ่อ แม่ และการอบรมเลี้ยงดูของพ่อ แม่ พบว่า วัยรุ่นส่วนใหญ่เกิดความขัดแย้งกับพ่อ แม่ มากในเรื่องดังต่อไปนี้ พ่อ แม่มักชอบเอาที่นับถือนหรือเพื่อนบ้านมาเป็นตัวอย่าง ชอบย้ำเอาอย่างคนที่ประสบความสำเร็จในการเรียน ผู้ซึ่งจับในเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ พ่อ แม่หิวเก่าไม่เข้าใจความต้องการของเด็กในปัจจุบัน ชอบให้ลูกทำตามความต้องการและคำแนะนำทุกอย่าง ลูกจะทำอะไรต้องได้รับความเห็นชอบจากพ่อ แม่เสียก่อน ชอบให้ลูกอยู่บ้านไม่ค่อยให้ไปไหน พ่อ แม่มักลงโทษอย่างรุนแรงเมื่อเกิดอารมณ์โมโห และ ไม่นุญาติให้ซื้อของที่พอจะซื้อได้ การศึกษายังพบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบทอดทิ้งมีความสัมพันธ์กับความขัดแย้งกับพ่อ แม่มาก ทั้งวัยรุ่นหญิงตอนต้นและตอนปลายมีความขัดแย้งกับแม่มากกว่าพ่อ แต่วัยรุ่นชายขัดแย้งกับแม่มากกว่าพ่อ ส่วนวัยรุ่นชายตอนปลายขัดแย้งกับพ่อกว่าแม่

ศรีสมร ไทวาระ (2520 อ้างถึงใน คณะกรรมการเฉพาะกิจเรื่องการศึกษาเลี้ยงดู และอบรม, 2526: 43) ทำการสัมภาษณ์แม่ของเด็กอายุ 2-3 ปี ที่มาจากภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย จำนวน 200 คน ผลการสัมภาษณ์พบว่า แม่จะมีปฏิกิริยาตอบสนองต่ออารมณ์ของลูกดังนี้ คือ สอดตามสาเหตุที่ทำให้ลูกโกรธ อับ โอบกอด ปลอบโยน เมื่อกลัว ปลอบโยน อับ กอด หายของเล่นเมื่อคันขี้ตังใจ ตอบคำถาม อธิบายให้เข้าใจเมื่ออยากรู้หรืออยากเห็น อื่นแสดงความรักเมื่อลูกสนุก ว่าเรีง

วรัทที เพ็ชรชอบ และสุจิต เพ็ชรชอบ (2522: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องความต้องการที่สำคัญของนักเรียนไทย ในชั้นมัธยมศึกษา ทั้ง 12 เขตการศึกษา จำนวนทั้งสิ้น 3,600 คน พบว่า ความต้องการด้านร่างกาย นักเรียนไทยต้องการมีร่างกายแข็งแรง สมบูรณ์ มีบุคลิกภาพดี ทางด้านสติปัญญา ต้องการเป็นผู้มีไหวพริบในการแก้ปัญหา มีความรู้ความสามารถประกอบอาชีพได้ ทางด้านอารมณ์ ต้องการได้รับความรักความอบอุ่น ความเข้าใจ ความเห็นอกเห็นใจจากพ่อ แม่ และต้องการความสำเร็จ สมหวังในชีวิต ทางด้านสังคม ต้องการการเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย ต้องการให้ทุกคนรู้จักหน้าที่ของตนเอง มีความเท่าเทียมกันกับเพื่อนคนอื่น ต้องการประสบความสำเร็จในชีวิตครอบครัว และต้องการมีความยุติธรรมในสังคม

ศรีณย์ คำวิสุข (2525: 144) ศึกษาถึงการแสดงออกถึงอารมณ์โกรธของวัยรุ่นต่อสิ่งต่าง ๆ ที่ไม่ดำเนินไปตามที่คิดว่าควรจะเป็น เช่นการถูกกล่าวโทษอย่างไม่ถูกต้อง หรือคำดักเตือนของโรงเรียน โดยเด็กผู้ชายจะสนองตอบอารมณ์โกรธด้วยวาจา แต่เด็กผู้หญิงจะสนองตอบด้วยการร้องไห้ สาเหตุที่ทำให้เด็กโกรธ จะแตกต่างกันไปจากวัยเด็ก สาเหตุส่วนใหญ่เกิดจาก ความเข้มงวดของพ่อ แม่ เพื่อนฝูงในสังคม ไม่ยอมรับ เรื่องของเพื่อนต่างเพศ และเรื่องที่พ่อ แม่ ครู อาจารย์ไม่เข้าใจ

ประวิทย์ หลัทบุญ (2528 อ้างถึงใน ใจทิพย์ พวงทอง, 2540: 44) ศึกษาอิทธิพลของการอบรมเลี้ยงดูที่มีต่อการใช้กลไกป้องกันตนเอง โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 วัดการอบรมเลี้ยงดูโดยให้นักเรียนเป็นผู้รายงานวิธีการอบรมเลี้ยงดูของบิดา มารดา โดยแบ่งการอบรมเลี้ยงดูออกเป็น 3 แบบ คือแบบเข้มงวดกวดขัน แบบประชาธิปไตย และแบบปล่อยปละละเลย ผลการศึกษา พบว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูต่างกัน มีการใช้กลไกป้องกันตนเองแบบตอชนี่ไม่แตกต่างกัน

Goodenough (1931 อ้างถึงใน ประคินันท์ อุปรมัย และคณะ, 2529: 89-90) ศึกษาอารมณ์ของเด็กปฐมวัย พบว่าการแสดงอารมณ์โกรธของเด็กจะลดน้อยลงเมื่อเด็กมีอายุมากขึ้น และการแสดงอารมณ์โกรธจะพุ่งตรงไปยังต้นเหตุของความโกรธมากขึ้น เมื่ออายุมากขึ้น นอกจากนี้ พบว่าการแสดงอารมณ์โกรธของเด็กทารก จนถึง 4 ขวบมักจะใช้การร้องไห้เป็นส่วนใหญ่ และพฤติกรรมจะลดลงเมื่ออายุเกือบ 2 ขวบ ทั้งนี้อาจจะเพราะเด็กเริ่มรู้ว่า การแสดงอารมณ์โกรธสังคม

จะไม่ยอมรับ หรือเด็กอาจมีความสามารถที่จะรับสภาพความคับข้องใจ โดยการแสดงพฤติกรรมอื่น ๆ นอกเหนือจากการแสดงความโกรธ

Love and Kaswan (1974 อ้างถึงใน ประคินันท์ อุปรมัย และคณะ, 2529: 113) พบว่า เด็กประถมศึกษาที่มีปัญหาในครอบครัว มักจะมีปัญหาพฤติกรรมตามมา เด็กวัยนี้มีความต้องการการเข้าใจของพ่อ แม่ มาก เช่น ต้องการให้พ่อ แม่ ให้อิสระแก่เด็กเป็นบางครั้งบางคราวในการเข้ากิจกรรมกับเพื่อน หรือต้องการการสนับสนุนและส่งเสริม ในการกระทำบางอย่างของเด็ก

Friedman and Friedman (1977 อ้างถึงใน ประคินันท์ อุปรมัย และคณะ, 2529: 268) ศึกษาถึงบทบาทของพ่อ แม่ ในการเลี้ยงดูลูกในวัยประถมศึกษาที่เหมาะสม คือ ไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวมากนัก ถ้าเขาไม่ต้องการความช่วยเหลือ พ่อ แม่ อาจจะคอยดูแลอยู่ห่าง ๆ เนื่องจากเด็กวัยนี้มีความต้องการที่จะเล่น และใกล้ชิดกับเพื่อนของตนมากกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อนเพศเดียวกัน

อัญญุชติ มาเสมอ (2534: บทคัดย่อ) ศึกษากระบวนการอบรมเลี้ยงดูของพ่อ แม่ ที่มีผลต่อการปรับตัวเข้ากับกลุ่มเพื่อนของนักศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยแบ่งรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเป็น 3 แบบ คือแบบทอดทิ้ง แบบเข้มงวดกวดขัน และแบบประชาธิปไตย พบว่า นักศึกษาหญิงได้รับการเลี้ยงดูแบบทอดทิ้ง จะมีปัญหาในการปรับตัวกับกลุ่มเพื่อนมากกว่านักศึกษาที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน

พรพรรณ จันทรง (2541: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการศึกษา รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของพ่อ แม่ กับการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 สังกัดกรมสามัญศึกษา อำเภอเมืองจังหวัดร้อยเอ็ด กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 454 คน พบว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย มีการปรับตัวทางสังคมดีกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมแบบควบคุม

สุภาพร อธิวรกุล (2541: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการเลี้ยงดูของบิดามารดาในเรื่องเพศ ศึกษาเฉพาะกรณีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนนทบุรี กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 251 คน ผลการศึกษาพบว่า บิดาและมารดา มีพฤติกรรมการเลี้ยงดูในเรื่องเพศต่างกัน คือบทบาทของมารดาในด้านสัมพันธ์ทางเพศของบิดามารดา ด้านการปฏิบัติต่อกันของบิดามารดาในการครองเรือน ด้านการแนะนำในเรื่องการคบเพื่อนต่างเพศ มารดาจะมีมากกว่าบิดา ส่วนด้านการแสดงบุคลิกภาพที่เหมาะสมตามเพศพบว่า ทั้งบิดามารดาของกลุ่มตัวอย่างมีการแสดงบทบาททางเพศได้อย่างเหมาะสมของการเป็นชาย หญิงที่ดี ในด้านการให้ความรู้เรื่องการเปลี่ยนแปลงของร่างกายและสุขวิทยาทางเพศ พบว่า บิดามารดา มีการให้ความรู้เรื่องนี้น้อย สุดท้ายด้านการแนะนำในเรื่องการลดพฤติกรรมเสี่ยงเพื่อป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ พบว่า ทั้งบิดามารดาต่างให้ความสำคัญในการให้ความรู้เรื่องเพศ

เรวดี สิริพลังคานนท์ (2544: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง วิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตรของผู้ที่บุตรมีพฤติกรรมก้าวร้าว โดยทำการศึกษากับเด็กและเยาวชนที่เข้ารับการรักษาในสถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่น เขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร รวมทั้งบิดามารดา และผู้ให้การตรวจรักษา พบว่า เด็กส่วนใหญ่ที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว มาจากครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ไม่ดี มีความขัดแย้งและใช้ความรุนแรงในครอบครัว ด้วยการแสดงออกทั้งการกระทำ และคำพูด การอบรมเลี้ยงดูเป็นแบบปล่อยปละละเลย และใช้วิธีการลงโทษด้วยการตี ฆ้อนตี และกรณีที่เด็กแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว นั้นเนื่องจากเด็กต้องการต่อต้าน ทำทาส และแสดงการเรียกร้องความสนใจจากบิดา มารดา โดยมีสาเหตุมาจากการขาดการอบรมเลี้ยงดู ขาดความรัก ความอบอุ่น จากบิดา มารดา รวมทั้งขาดการอบรมสั่งสอนในเรื่องค่านิยมที่ถูกต้องกับเด็ก

สมบัติ จิตชาญวิรัช (2546: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องวิธีจัดการทางสังคมเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมของวัยรุ่น โดยสถาบันครอบครัว ในกรุงเทพมหานคร โดยทำการศึกษากับวัยรุ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 15 คน พบว่า ครอบครัวของนักเรียนวัยรุ่นส่วนใหญ่อบรมสั่งสอนเรื่องการแต่งกาย กิริยาวาจา และการแสดงอารมณ์ ทั้งในยามปกติและเมื่ออยู่กับเพื่อนต่างประเทศ โดยใช้วิธีการตักเตือนก่อนหรือหลังแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม นอกจากนี้ ยังใช้วิธีการบอกถึงผลดี-ผลเสีย ที่เกิดขึ้นหากมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ในขณะที่เรื่องกิริยาท่าทาง พ่อ แม่ส่วนใหญ่มักใช้วิธีการบอกถึงผลดี-ผลเสีย แต่ในเรื่องการร่วมประเวณี ส่วนใหญ่ใช้วิธีการตักเตือนก่อนแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม รองลงมาคือการบอกถึงผลดี-ผลเสีย และยกตัวอย่างจากสื่อมวลชนให้เห็นชัดเจน

กล่าวโดยสรุป แนวคิดนำที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า จากวัตถุประสงค์หลัก คือต้องการศึกษาวิธีการอบรมสั่งสอนเด็กวัยรุ่นของบิดามารดา และวิธีการต่อรองของเด็กวัยรุ่น ดังนั้น แนวคิดนำที่ใช้ในการประกอบการวิเคราะห์เป็นหลักมี 2 แนวคิด คือ แนวคิดในเรื่องของการอบรมสั่งสอน และแนวคิดเกี่ยวกับการตอบโต้ความตึงเครียดทางอารมณ์ของเด็ก ซึ่งคือแนวคิดเกี่ยวกับการต่อรองในความต้องการที่ไม่ตรงกับรายละเอียดดังนี้

1. การอบรมสั่งสอนเด็ก

จากรูปแบบของการอบรมสั่งสอน ผู้ศึกษาสามารถแบ่งวิธีการอบรมสั่งสอนได้เป็น 6 วิธี คือเอาใจใส่ ตั้งกฎเกณฑ์ ลงโทษ ตามใจ ส่งเสริม/แนะนำ และไม่ใส่ใจ ซึ่งการอบรมสั่งสอนแต่ละรูปแบบ ก็มีวิธีการแตกต่างกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 2.3 วิธีการอบรมสั่งสอนเด็ก

รูปแบบ	วิธีการ					
	เอาใจใส่	ตั้งกฎเกณฑ์	ลงโทษ	ตามใจ	ส่งเสริม/แนะนำ	ไม่ใส่ใจ
รักสนับสนุน	/			/	/	
ใช้เหตุผล	/				/	
การลงโทษทางจิต			/			
การควบคุม		/	/			
ฟังตนเอง	/				/	
ให้ความรัก	/			/	/	
แบบลงโทษ		/	/			
เรียกร้องจากเด็ก		/	/			
แบบตามใจ				/		
แบบทอดทิ้ง						/
บังคับเข้มงวด		/	/			
ประชาธิปไตย	/				/	
อิตคาธิปไตย		/				
ปล่อยตามใจ				/		/
เผด็จการ		/	/			
กึ่งเผด็จการ/ประชาธิปไตย			/	/		/

หมายเหตุ: เครื่องหมาย / หมายถึงวิธีที่ใช้ในการอบรมสั่งสอนในแต่ละรูปแบบ

นอกจากนี้ ยังสามารถแบ่งลักษณะการอบรมสั่งสอนเด็ก ของพ่อ แม่ ตามการใช้เหตุผล และไม่ใช้เหตุผลในการสั่งสอนเด็ก ดังรายละเอียดในตารางที่ 2.1 ในส่วนของแนวคิดทฤษฎีการอบรมเลี้ยงดู/สั่งสอนเด็ก

2. วิธีการต่อรอง

ในส่วนของวิธีการต่อรอง เพื่อให้ได้ในสิ่งที่ต้องการของเด็กวัยรุ่น จากการรวบรวมข้อมูล ผู้ศึกษาสามารถแบ่งการต่อรองได้เป็น 2 ลักษณะ คือวิธีการต่อรองแบบอิงกับอารมณ์ และวิธีการต่อรองแบบอิงกับเหตุผล ซึ่งแบบนี้สามารถแยกย่อยได้อีก 2 ลักษณะ คือแบบเหตุผลที่สังคมยอมรับได้ หมายถึงทั้งตัวเด็กวัยรุ่น และพ่อ แม่ยอมรับได้ และในแบบเหตุผลที่ตัวเองยอมรับได้ หมายถึงเป็นแบบที่มีเหตุผล แต่เป็นเหตุผลที่ตัวเด็กวัยรุ่นรับได้ฝ่ายเดียว ซึ่งรายละเอียดแสดงไว้ในตารางที่ 2.2 ในส่วนของทฤษฎีการกระทำทางสังคม

บทที่ 3

วิธีการศึกษา และรวบรวมข้อมูล

วิธีการดำเนินการวิจัยที่นำมาใช้กับการวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เพื่อศึกษาถึงวิธีการอบรมสั่งสอนของพ่อแม่ ที่มีต่อลูกในช่วงวัยรุ่น ในเรื่องของการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่น โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) จากกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ได้ใช้วิธีการศึกษาโดยเน้นการศึกษา 2 วิธี คือ

1. การศึกษาเอกสาร (Documentary study) ในส่วนที่เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาจากหนังสือ บทความ และรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในเรื่องการอบรมเลี้ยงดูเด็ก แนวคิดเกี่ยวกับเด็ก และครอบครัว

2. การสัมภาษณ์ โดยสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (key-informant) ของกลุ่มเป้าหมาย

3.1 กลุ่มเป้าหมาย และผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ คือกลุ่มนักเรียนวัยรุ่นที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จะเป็นวัยรุ่นตอนต้นที่มีอายุระหว่าง 13-15 ปี ซึ่งเป็นช่วงวัยที่สำคัญของพัฒนาการทางอารมณ์ และสังคม เป็นช่วงต่อระหว่างความเป็นเด็ก กับการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งถ้าเด็กในวัยนี้ได้รับการอบรมสั่งสอนในเรื่องต่าง ๆ ที่ถูกต้องและเหมาะสมแล้ว จะทำให้เด็กได้เติบโต และมีแนวคิดในการดำเนินชีวิตไปในทางที่เหมาะสมที่ควร โดยทำการศึกษาเกี่ยวกับเด็กในเขตกรุงเทพมหานคร เนื่องจากกรุงเทพมหานครมีความหลากหลาย ซึ่งแต่ละเขตมีความคล้ายคลึงกัน ทั้งสภาพความเป็นอยู่ วิถีชีวิตของประชาชน ดังนั้นผู้ศึกษาจึงเลือกพื้นที่เขตจตุจักร และดำเนินการคัดเลือกสถานศึกษาในระดับมัธยมศึกษาในเขตดังกล่าว เพื่อเป็นโรงเรียนเป้าหมาย

สำหรับเกณฑ์ที่ใช้เลือกโรงเรียน มีดังต่อไปนี้

1. เป็นโรงเรียนสหศึกษาของกรมสามัญศึกษา ซึ่งรองรับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลาย

2. มีนักเรียนเข้ามาศึกษาจากหลากหลายเขต และมีหลากหลายฐานะทั้งด้านเศรษฐกิจ และสังคม และผู้ปกครองของเด็กนักเรียนก็มีหลากหลายอาชีพด้วยกัน

สำหรับเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ จะประกอบด้วย

1. เป็นเด็กนักเรียนที่พักอาศัยกับพ่อ แม่ หรือญาติที่ให้การเลี้ยงดูมาตั้งแต่เด็ก

2. เด็กนักเรียนที่ให้ข้อมูล แยกออกตามระดับการใช้เหตุผลแตกต่างกัน โดยแบ่งออกเป็น

2 กลุ่ม คือกลุ่มของเด็กนักเรียนที่มีระดับการใช้เหตุผลสูง และกลุ่มที่มีระดับการใช้เหตุผลต่ำ หรือใช้อารมณ์

วิธีการคัดเลือกได้จากการเสนอชื่อจากครูใน โรงเรียน และเพื่อนในชั้นเรียน ถึงการระบุระดับการใช้เหตุผลของเพื่อนนักเรียนด้วยกัน แล้วทำการจัดลำดับเด็กนักเรียนจากความคิดเห็นของครู และเพื่อนด้วยกันเองจากระดับการใช้เหตุผลสูงที่สุด ไปต่ำที่สุด จากนั้นทำการเลือกนักเรียนจากกลุ่มสูงที่สุด 6 อันดับแรก และนักเรียนจากกลุ่มต่ำที่สุด 6 อันดับท้าย รวมเด็กนักเรียนที่ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 12 คน

3. เป็นเด็กนักเรียนที่เต็มใจให้ข้อมูล

3.2 แนวการสัมภาษณ์

แบ่งการสัมภาษณ์ออกเป็น 6 ส่วน ดังนี้

3.2.1 ข้อมูลพื้นฐาน

1. เพศ

2. อายุ

3. ศาสนา

4. ระดับชั้นของการศึกษา

5. จำนวนพี่น้อง, จำนวนสมาชิกที่อาศัยในครอบครัว, สัมพันธภาพและความ

ผูกพันในครอบครัว

6. อาชีพของพ่อ แม่

7. รายได้ของครอบครัว/เดือน

8. ลักษณะ/สภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัย (รูปแบบที่อยู่อาศัย, สิ่งแวดล้อมรอบ ที่-

อยู่อาศัย)

3.2.2 ด้านการอบรมสั่งสอน

1. บทบาทและหน้าที่ของตัวเองในครอบครัว
2. ลักษณะการอบรมสั่งสอน
 - 1) รูปแบบการอบรมสั่งสอน (แบบรักสนับสนุน, แบบควบคุม เป็นต้น)
 - 2) ผู้ทำหน้าที่หลักในการอบรมสั่งสอน
 - 3) เนื้อหาที่สั่งสอน (เนื้อหาที่เน้นย้ำเป็นพิเศษ)
 - 4) วิธีการที่ใช้ในการสั่งสอน (การตั้งกฎเกณฑ์, ปล่อยตามใจ เป็นต้น)
 - 5) ระยะเวลาที่ใช้ในการอบรมแต่ละครั้ง
3. วิธีการลงโทษ
4. การให้อิสระแก่เด็กในการตัดสินใจ

3.2.3 ด้านการครอง

1. วิธีที่ใช้ในการครอง (ใช้เหตุผล, อารมณ์)
2. กระบวนการครอง (ขั้นตอนของการครอง)
3. ขบวนการครอง (ทางเลือกที่ใช้ในการครอง)
4. ผลของการใช้การครอง
5. การยอมรับการครอง

3.2.4 วิธีการอบรมสั่งสอนที่พึงปรารถนา

1. รูปแบบของการอบรมสั่งสอน (แบบรักสนับสนุน, แบบควบคุม เป็นต้น)
2. วิธีการที่ใช้ในการอบรมสั่งสอน (การตั้งกฎเกณฑ์, ปล่อยตามใจ เป็นต้น)
3. ผู้ทำหน้าที่หลัก

3.2.5 ปัญหา อุปสรรค ในการอบรมสั่งสอน

1. รูปแบบการอบรมสั่งสอน (แบบรักสนับสนุน, แบบควบคุม เป็นต้น)
2. วิธีการที่ใช้ในการสั่งสอน (การตั้งกฎเกณฑ์, ปล่อยตามใจ เป็นต้น)
3. เนื้อหาที่สั่งสอน

3.2.6 ข้อเสนอแนะ

1. รูปแบบการอบรมสั่งสอน (แบบรักสามัคคี, แบบควบคุม เป็นต้น)
2. วิธีการที่ใช้ในการสั่งสอน(การตั้งกฎเกณฑ์, ปล่อยตามใจ เป็นต้น)
3. เนื้อหาที่สั่งสอน

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์บุคคล กับเด็กกลุ่มเป้าหมาย โดยการเข้าหากลุ่มเป้าหมาย ผ่านการติดต่อจากญาติของเพื่อน ซึ่งเป็นอาจารย์สอนอยู่ภายในโรงเรียนที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ทำให้สามารถเข้าถึงข้อมูลทั่วไปของโรงเรียน และนักเรียน ทั้งจากฝ่ายปกครอง ฝ่ายวิชาการ รวมทั้งฝ่ายแนะแนะของโรงเรียน ซึ่งในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเด็กใช้เทคนิคการสังเกตแบบมีส่วนร่วม สวมบทบาทผู้ช่วยสอนของฝ่ายแนะแนะ โดยวิธีการที่ในการได้มาของข้อมูลเด็กจะมีทั้งการขอพบเด็กเพื่อทำการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ พร้อมทั้งทำการบันทึกเทปในระหว่างพูดคุยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียด นอกจากนั้นใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมเด็กในเวลาดู และสถานที่แตกต่างกัน คือในช่วงเวลาว่างของเด็ก โดยเป็นช่วงพักกลางวัน หรือช่วงที่เด็กไม่มีวิชาเรียน ช่วงที่เด็กนั่งพูดคุย หรือเล่นกับเพื่อน ๆ ภายในโรงเรียน นอกจากนั้นเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูมากยิ่งขึ้น ผู้ศึกษาได้ทำการสัมภาษณ์พ่อแม่ ของเด็กกลุ่มเป้าหมายนั้น ๆ โดยเป็นการสัมภาษณ์ในช่วงที่พ่อแม่มารอรับเด็กนักเรียน และมีการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์เพิ่มเติมถึงพฤติกรรมที่เด็กแสดงออก

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ศึกษาได้ทำการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยเทคนิคสามเส้า (Triangulation) จากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ คือเป็นการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูลจากหลากหลายบุคคล ต่างช่วงเวลา และต่างสถานที่ หลังจากนั้นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ทั้งจากเด็กและพ่อแม่ รวมถึงจากเอกสารการวิจัยที่ผ่านมา จะนำมาจำแนก จัดหมวดหมู่แยกตามวัตถุประสงค์ แล้วทำการวิเคราะห์โดยเทียบเคียงแนวคิด ทฤษฎี ที่ใช้เป็นแนวคิดนำในการศึกษาควบคู่บริบท แล้วนำเสนอผลแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analysis description) พร้อมใช้ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย เพื่อแสดงข้อมูลบางส่วนให้เกิดความเข้าใจง่ายขึ้นในการนำเสนอ

บทที่ 4

ผลการศึกษา

จากการรวบรวมข้อมูลที่ได้รับจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (key-information) โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสังเกตพฤติกรรมของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ จำนวน 12 ราย คือเด็กนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ของโรงเรียนฟ้าใส^{*} ผู้ศึกษาได้รวบรวมและเรียบเรียงผลการศึกษา ออกเป็น 8 ส่วน คือ

- ส่วนที่ 1 บริบทแวดล้อม
- ส่วนที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ
- ส่วนที่ 3 กรณีตัวอย่างจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก
- ส่วนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับการอบรมสั่งสอน
- ส่วนที่ 5 ข้อมูลเกี่ยวกับการต่อรอง
- ส่วนที่ 6 วิธีการอบรมสั่งสอนที่พึงปรารถนา
- ส่วนที่ 7 ปัญหา และอุปสรรคในการอบรมสั่งสอน
- ส่วนที่ 8 ข้อเสนอแนะในการอบรมสั่งสอน

4.1 บริบทแวดล้อม

4.1.1 บริบทโรงเรียน

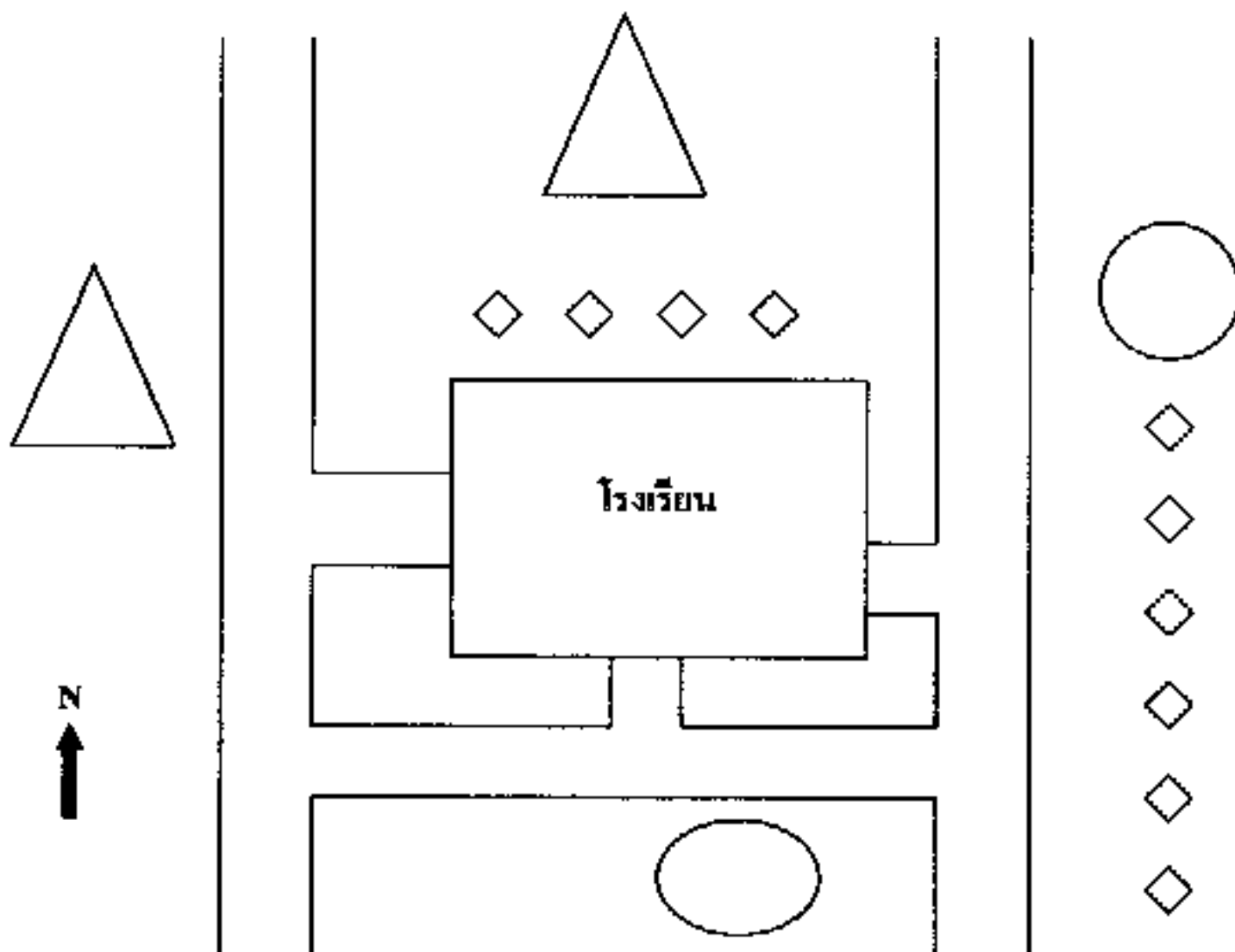
โรงเรียนฟ้าใส^{*} เป็นโรงเรียนสหศึกษา ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ.2472 เดิมใช้ชื่อว่า โรงเรียนมัธยมฟ้าใส^{*} ตั้งอยู่บนถนนพญาไท เขตปทุมวัน จนกระทั่งในปี พ.ศ.2481 โรงเรียนมัธยมฟ้าใส^{*} ถูกยุบเนื่องจากทางราชการใช้พื้นที่โรงเรียนเพื่อเป็นที่ตั้ง โรงเรียนใหม่ที่มีแผนการเรียนการสอนสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ ณ เวลานั้น จนกระทั่งในปี พ.ศ.2509 จึงได้มีการสถาปนา โรงเรียน

^{*} นามสมมุติ

ขึ้นมาอีกครั้ง บนถนนพหลโยธิน เขตจตุจักร โดยได้รับการสถาปนาอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 9 มกราคม พ.ศ.2509

4.1.1.1 สภาพแวดล้อมของโรงเรียน

โรงเรียนฟ้าโตตั้งอยู่บนถนนพหลโยธิน บนที่ดินของการรถไฟแห่งประเทศไทย โดยมีเนื้อที่ 23 ไร่ 130 ตารางวา ประตูทางเข้า-ออก มีด้วยกัน 3 ด้าน คือประตูด้านถนนพหลโยธิน ประตูกลางด้านถนนฟ้าใส* และประตูด้านถนนวิภาวดี มีประชากรที่อยู่ในเขตบริการของโรงเรียน จำนวน 171,868 คน 45,000 ครัวเรือน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง และค้าขาย โดยมีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี 159,485.25 บาท ชุมชนที่อยู่โดยรอบโรงเรียนมีลักษณะเป็นชุมชนเมือง

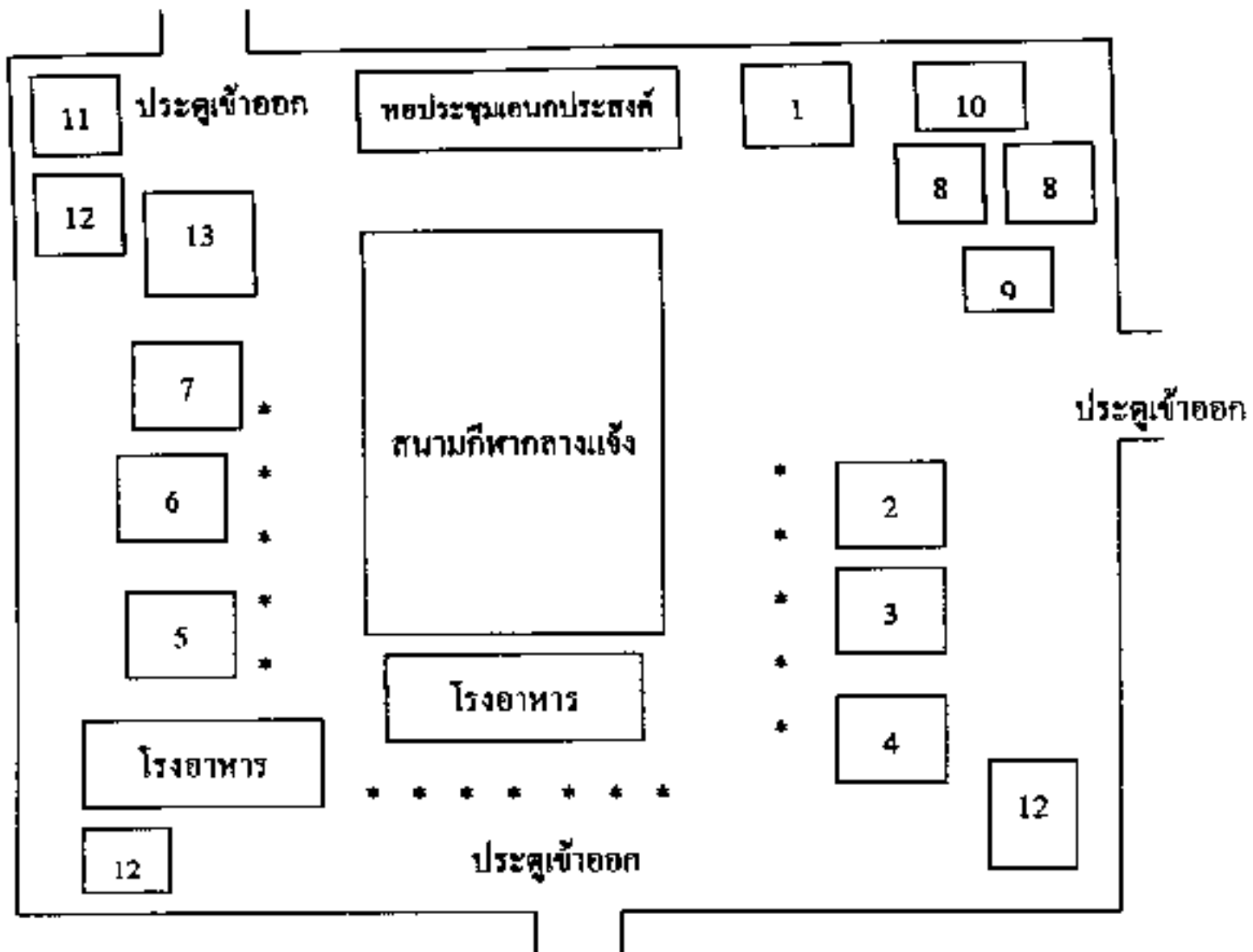

แผนภูมิที่ 4.1 แสดงลักษณะโรงเรียน และบริเวณใกล้เคียง
แหล่งที่มา: จัดทำโดยผู้ศึกษา

- ห้องสรรพสินค้า
- อาคารสำนักงาน
- แหล่งชุมชน

4.1.1.2 ลักษณะทางกายภาพของโรงเรียน

โรงเรียนฟ้าใส* มีขนาดพื้นที่ประมาณ 23 ไร่ 130 ตารางวา มีอาคารทั้งสิ้นจำนวน 19 หลัง แบ่งออกเป็นอาคารเรียน 7 หลัง อาคารประกอบ 12 หลัง เป็นศาสนากิจกรรมสำหรับเด็กนักเรียน ศาลารับรองสำหรับผู้ปกครองมารับนักเรียน ศาลาเฉลิมพระเกียรติ หอประชุม อเนกประสงค์ ลานอเนกประสงค์สำหรับใช้เรียนและทำกิจกรรมร่วมกันของนักเรียน รวมถึงใช้ในการประชุมครู และผู้ปกครอง อาคารประกอบนอกจากนี้เป็น โรงอาหาร บ้านพักของนักภารภารโรง และห้องน้ำนอกอาคารเรียน นอกจากนี้โรงเรียนมีห้องปฏิบัติการ 8 ห้อง แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน ได้แก่ห้องสมุด ศูนย์วัฒนธรรม ห้องศูนย์วิชาวง 8 กลุ่มสาระ ห้องเกียรติยศ สวนหิน สวนป่า สวนสมุนไพร สวนวรรณคดีไทย ห้องเรียนสีเขียว ห้องจริยธรรม และแปลงเกษตร

สัญลักษณ์ที่ใช้

1-7 อาคารเรียน

8 ศาสตึกกิจกรรม

9 ศาสตารับรอง

10 ศาสตาสถิตพระเกียรติ

11 บ้านพักนักรการภารโรง

12 ห้องน้ำ

13 ศาสตพระพรหม

* โต๊ะนั่งเล่นของนักเรียน

แผนภูมิที่ 4.2 แสดงพื้นที่ทางกายภาพของโรงเรียน

แหล่งที่มา: จัดทำโดยผู้ศึกษา

4.1.1.3 คุณภาพของโรงเรียน

ปัจจุบันโรงเรียนฟ้าใส* มีจำนวนห้องเรียน 90 ห้อง แบ่งออกเป็นระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 42 ห้อง มัธยมศึกษาตอนปลาย 48 ห้อง มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 4,341 คน เป็นนักเรียนชาย 2,105 คน นักเรียนหญิง 2,236 คน มีครูอาจารย์ทั้งสิ้น 176 คน เป็นชาย 36 คน หญิง 140 คน (ที่มา: ฝ่ายปกครอง โรงเรียนฟ้าใส*)

สำหรับผลงานดีเด่น และรางวัลเกียรติยศที่โรงเรียนเคยได้รับ คือ ได้รับคัดเลือกเป็นโรงเรียนดีเด่นจากกรมสามัญศึกษาในปี พ.ศ.2531 เป็นโรงเรียนส่วนกลางดีเด่น ด้านการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในปี พ.ศ.2532 เป็นโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตามโครงการคัดเลือกสถานศึกษาที่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาจิตพิสัยในระบบการเรียนการสอนของเขตการศึกษา กรุงเทพมหานคร จากสำนักคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ในปี พ.ศ.2542 ได้รับเกียรติบัตรจากกรมสามัญศึกษาให้เป็นโรงเรียนสีขาวเฉลิมพระเกียรติพลอดยณเสพทิศ ได้รับคัดเลือกเป็นโรงเรียนปฏิรูปการศึกษาดีเด่นในปี พ.ศ.2545

นอกจากนี้ยังมีเกียรติคุณอาจารย์ เช่น วุฒิบัณฑิตลาภรณ์แบบปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ รางวัลครูเกียรติยศของกรมสามัญศึกษา และผลงานของนักเรียนอีกจำนวนมาก ซึ่งจากผลงานและรางวัลที่ได้รับ แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนฟ้าใส เป็นโรงเรียนหนึ่งในกรุงเทพฯ ที่มีคุณภาพอยู่ในระดับดี

4.1.2 ข้อมูลพื้นฐานของครอบครัว

เด็กนักเรียนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 75.00) อาศัยอยู่กับบิดา และมารดา รองลงมา (ร้อยละ 16.67) อาศัยอยู่กับบิดา และร้อยละ 8.33 อาศัยอยู่กับญาติผู้ใหญ่ อาชีพของบิดา ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับราชการ (ร้อยละ 58.33) รองลงมาคือทำธุรกิจส่วนตัว และเป็นพนักงานบริษัทเอกชน จำนวนเท่า ๆ กัน (ร้อยละ 16.67) ส่วนมารดา โดยมากเป็นแม่บ้าน (ร้อยละ 41.67) รองลงมารับราชการ ทำธุรกิจส่วนตัว และเป็นพนักงานบริษัทเอกชน จำนวนเท่า ๆ กัน (ร้อยละ 16.67) ในส่วนของรายได้ของครอบครัวต่อเดือน โดยเฉลี่ยอยู่ที่ 41,666.7 บาท ต่อเดือน โดยรายได้อยู่ระหว่าง 30,001 – 50,000 บาท มากที่สุด (ร้อยละ 50.00) ลักษณะของที่อยู่อาศัย ส่วนมาก (ร้อยละ 66.67) เป็นบ้านเดี่ยวของหมู่บ้าน มียานรักษาความปลอดภัยหน้าหมู่บ้าน รองลงมา (ร้อยละ 25.00) เป็นทาวน์เฮ้าส์ และร้อยละ 8.33 อาศัยอยู่ในอพาร์ทเมนท์ ในส่วนของความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม พ่อ แม่ ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 75.00) มีความเห็นว่าสภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัยมีความสงบ และปลอดภัยดี รองลงมา (ร้อยละ 16.67) เห็นว่าสภาพแวดล้อมอยู่ใกล้ชุมชน ผู้คนอาศัยอยู่มาก และมีลักษณะหลากหลายประเภท ซึ่งอาจจะเกิดเป็นแหล่งมั่วสุมของยาเสพติดได้ ตัวอย่าง

กรณีพ่อของตัว บอกถึงลักษณะที่อยู่อาศัยว่า เป็นบ้านเดี่ยวของหมู่บ้าน ที่อยู่หลังตลาดขายสินค้าประเภทผัก และผลไม้ ทุกวันจะมีรถส่งผัก และผลไม้วิ่งเข้าออกอยู่ตลอด ทำให้บริเวณนั้นมีผู้คนเข้าตอกมากหน้าหลายตา สิ่งที่เป็นห่วง คือกลัวเรื่องของอาชญากรรม อาจจะปะปนเข้ามา หรือในกรณีพ่อของอัยย์ บอกว่าสภาพที่อยู่อาศัยเป็นห้องเช่าอยู่ในอาคารพาณิชย์ อยู่ในซอยลึกเข้าไปก็มิมีผู้คนอาศัยอยู่มาก คนก็หลากหลายระดับ วัลย์รู้มากไม่ว่าใครดี หรือไม่ดี เรื่องที่เป็นห่วงคือกลัวว่าอัยย์จะไปคบคนไม่ดี แล้วพากันไปเสีย

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลพื้นฐานของครอบครัว

ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน(n=12)	ร้อยละ(100.00)
เด็กนักเรียนอาศัยอยู่กับ		
- บิดา และมารดา	9	75.00
- บิดา	2	16.67
- ญาติผู้ใหญ่	1	8.33
ระดับการศึกษาของบิดา หรือมารดา		
- ต่ำกว่าปริญญาตรี	4	33.33
- ปริญญาตรี	3	25.00
- สูงกว่าปริญญาตรี	5	41.67
อาชีพของบิดา		
- รับราชการ	7	58.33
- ธุรกิจส่วนตัว	2	16.67
- พนักงานบริษัทเอกชน	2	16.67
- รับจ้าง	1	8.33
อาชีพของมารดา		
- รับราชการ	2	16.67
- ธุรกิจส่วนตัว	2	16.67
- พนักงานบริษัทเอกชน	2	16.67
- แม่บ้าน	5	41.67
- ถึงแก่กรรม	1	8.33

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน(n=12)	ร้อยละ(100.00)
รายได้ต่อเดือน		
- ต่ำกว่า 30,000 บาท	3	25.00
- 30,000 – 50,000บาท	6	50.00
- 50,001 บาท ขึ้นไป	3	25.00
ลักษณะที่อยู่อาศัย		
- บ้านเดี่ยว	8	66.67
- ทาวน์เฮ้าส์	3	25.00
- อพาร์ทเมนท์	1	8.33
สภาพแวดล้อมของที่พักอาศัย		
- สงบ ปลอดภัย	9	75.00
- อยู่ที่ชุมชน ใกล้แหล่งมั่วสุม	2	16.67
- ไม่ค่อยมีคนอาศัยอยู่	1	8.33

จากบริบทแวดล้อมทั้งของโรงเรียน และพื้นฐานครอบครัว สรุปได้ว่า โรงเรียนเป้าหมาย ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ ที่มีคุณภาพอยู่ในระดับดี ดูได้จากจำนวนนักเรียน ผลงานดีเด่น และรางวัลเกียรติยศที่โรงเรียนได้รับ รวมทั้งครู อาจารย์ของโรงเรียนก็มีคุณภาพ ดูจาก เกียรติคุณที่อาจารย์ได้รับ ทำให้โรงเรียนที่ไปศึกษา เป็นโรงเรียนหนึ่งที่พอ แม้ ต้องการให้บุตรหลาน ของตัวเองเข้าศึกษาใน โรงเรียน ถึงแม้ว่าสภาพแวดล้อมรอบ ๆ โรงเรียน จะมีสถานที่ที่ดึงดูดความ สนใจของเด็กให้หนีออกจากโรงเรียนไปบ้าง กล่าวคือ มีศูนย์การค้าถึง 2 แห่งตั้งอยู่ตรงประตู ทางเข้าออกของโรงเรียนทั้ง 2 ด้าน นอกจากนั้นบริเวณใกล้เคียงมีตลาดขนาดใหญ่ในวันเสาร์ และ อาทิตย์ ประกอบกับการคมนาคมค่อนข้างสะดวก เนื่องจากโรงเรียนอยู่ติดถนนหลักใหญ่ในการ เดินทางต่อไปยังที่อื่น ๆ ทำให้มีรถโดยสารประจำทางวิ่งผ่านหลายสาย รวมถึงมีรถไฟฟ้า และรถไฟ ได้เดิน ผ่านในบริเวณใกล้เคียง ทำให้การเดินทางไปยังสถานที่อื่น ๆ ของเด็กค่อนข้างมีความสะดวก ซึ่งทางโรงเรียน ได้มองเห็นข้อเสียในด้านนี้เช่นกัน จึงมีมาตรการ การดูแลที่ค่อนข้างเข้มงวดในการ ป้องกันเด็กหนีเรียนออกไปนอกโรงเรียน โดยประตูทางเข้าออกของ โรงเรียน มียามรักษาการณ์อยู่

ตลอดเวลา การเข้าออกของบุคคลภายนอกต้องมีการแลกบัตร นอกจากนี้ยังมีสยดสยอง ดูแลจากครู อาจารย์ผู้สอน โดยจากการสอบถาม พบว่า ครู อาจารย์ในโรงเรียน จะจดจำนักเรียนในห้องที่เป็นครู ที่ปรึกษาได้ทุกคน และจะจดจำนักเรียนที่เรียนในวิชาที่ตัวเองสอน โดยทุกครั้งที่มีการเรียน การสอน ครูผู้สอนจะเช็คชื่อนักเรียนที่เข้าเรียนทุกครั้ง และจะสอบถามถึงนักเรียนที่ไม่เข้าเรียนในวิชา นั้น ๆ ถ้าพบว่ามีการหนีเรียนเกิดขึ้น ครูผู้สอนจะแจ้งให้ครูที่ปรึกษา และฝ่ายปกครองทราบ เพื่อ ตาม และแก้ไขปัญหากับเด็กคนนั้นต่อไป

ในเรื่องของพฤติกรรมเด็ก เนื่องจากโรงเรียนฟ้าใส เป็นโรงเรียนที่มีคุณภาพอยู่ในระดับดี ความที่ได้กล่าวมา ทำให้ในแต่ละปีการศึกษามีเด็กสมัครเพื่อทำการสอบแข่งขันค่อนข้างมาก ดังนั้น เด็กที่สามารถเข้าศึกษาในโรงเรียนนี้ จึงมีความรู้ ความสามารถในด้านการเรียนอยู่ในระดับปาน กลางขึ้นไป จนถึงระดับดี ซึ่งเด็กที่มีความสนใจด้านการเรียน มักไม่ค่อยมีพฤติกรรมที่ออกมา ในทางร้ายแรง ทางโรงเรียนจึงไม่มีปัญหาในเรื่องของพฤติกรรมเด็กนักเรียนที่รุนแรงหรือก่อความ วุ่นวายให้เป็นที่หนักใจของครู อาจารย์ในโรงเรียน

ส่วนของข้อมูลพื้นฐานของครอบครัวของเด็กทั้ง 12 ราย พบว่าเด็กนักเรียนผู้ปกครองครัว ที่มีฐานะอยู่ในระดับปานกลาง สูงจากรายได้ของครอบครัว / เดือน เฉลี่ย 41,666.67 บาท ถือว่าอยู่ใน ระดับปานกลางในสังคมเมืองในปัจจุบัน และจากการสอบถามบิดา หรือมารดาผู้ให้ข้อมูล พบว่า ส่วนมากบิดา หรือมารดาของเด็ก สำเร็จการศึกษาสูงสุดในระดับที่สูงกว่าปริญญาตรี แสดงว่าบิดา มารดาของเด็กส่วนใหญ่มีความรู้ค่อนข้างสูง และให้ความสำคัญกับการศึกษาเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการอบรมสั่งสอนเด็ก โดยดูได้จากอาชีพของมารดาส่วนใหญ่ เป็น แม่บ้าน ซึ่งนอกจากทำหน้าที่ดูแลความเรียบร้อยของบ้านแล้ว ก็เพื่อที่จะมีเวลาให้กับเด็กมากขึ้น กล่าวคือ บิดามีหน้าที่หารายได้ให้กับครอบครัว ส่วนมารดามีหน้าที่ให้การอบรมสั่งสอนเด็กใน ทุก ๆ เรื่อง ให้เป็นไปในทางที่เห็นว่าเหมาะสม

4.2 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

จากการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียน ฟ้าใส* จำนวน 12 ราย พบว่า

ในกลุ่มเด็กนักเรียนผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ เป็นชายและหญิงในจำนวนที่เท่า ๆ กัน (ร้อยละ 50.00) มีอายุเฉลี่ยอยู่ที่ 13.6 ปี โดยมีอายุ 14 ปีมากที่สุด (ร้อยละ 58.33) ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ (ร้อยละ 83.33) นอกนั้นนับถือศาสนาคริสต์ (ร้อยละ 16.67) เป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ระดับ มัธยมศึกษาปีที่ 2 และ 3 จำนวนเท่า ๆ กัน (ร้อยละ 50.00) นักเรียนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 66.67) มี

จำนวนพี่น้องร่วมบิดามารดา (รวมผู้ให้ข้อมูล) จำนวน 2 คน รองลงมา มีจำนวนพี่น้องมากกว่า 2 คน (ร้อยละ 25.00) จำนวนพี่น้องมากที่สุด คือ 4 คน ครึ่งหนึ่งเป็นน้องคนเล็กของครอบครัว (ร้อยละ 50.00) และมีสมาชิกในครอบครัว 4 คน (ร้อยละ 50.00) จำนวนสมาชิกในครอบครัวมากที่สุด จำนวน 6 คน ซึ่งเห็นได้ว่า ครอบครัวส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว หรือครอบครัวเนื้อแท้มากขึ้น ส่วนใหญ่มีบุตรจำนวน 2 คน เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน

ตารางที่ 4.2 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน(n=12)	ร้อยละ (100.00)
เพศ		
- ชาย	6	50.00
- หญิง	6	50.00
อายุ (ปี)		
- 13	5	41.67
- 14	7	58.3
ศาสนา		
- พุทธ	10	83.33
- คริสต์	2	16.67
ระดับการศึกษา		
- ม.2	6	50.00
- ม.3	6	50.00
จำนวนพี่น้อง		
- ถูกคนเดียว	1	8.33
- 2 คน	8	66.67
- มากกว่า 2 คน	3	25.00
จำนวนพี่น้องสูงสุด คือ 4 คน		

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน(n=12)	ร้อยละ (100.00)
เป็นบุตรคนที่		
- บุตรคนเดียว	1	8.33
- บุตรคนแรก	3	25.00
- บุตรคนกลาง	2	16.67
- บุตรคนสุดท้อง	6	50.00
จำนวนสมาชิกในครอบครัว		
- 3 คน	3	25.00
- 4 คน	6	50.00
- มากกว่า 4 คน	3	25.00
จำนวนสมาชิกในครอบครัวสูงสุด 6 คน		

ในส่วนของสภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัยในความคิดเห็นของเด็กนักเรียน ส่วนมากเห็นว่าสภาพแวดล้อมดีสงบ และปลอดภัย (ร้อยละ 50.00) รองลงมาเห็นว่า สภาพแวดล้อมอยู่ในแหล่งชุมชน ทำให้มีเสียงดังมากเกินไป (ร้อยละ 25.00) ในส่วนของหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบของเด็กนักเรียน ส่วนมากจะได้รับมอบหมายให้ทำความสะอาดบ้าน (ร้อยละ 50.00) รองลงมาคือให้ดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อยของตัวเอง (ร้อยละ 33.33) ส่วนกิจกรรมที่ทำร่วมกันทั้งครอบครัวในวันหยุด โดยส่วนใหญ่จะมีจะดูทีวี / ดูภาพยนตร์ (ร้อยละ 58.33) รองลงมาคือไปรับประทานอาหารข้างนอก / ไปซื้อของ (ร้อยละ 41.67) ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวอยู่ในความสนใจของวัยรุ่นอยู่แล้ว ในส่วนของการ ไปซื้อของ และรับประทานอาหารนอกบ้านร่วมกัน ครอบครัวที่มีกิจกรรมดังกล่าว ให้เหตุผลว่า บุตรของตัวเองมีเรียนพิเศษในช่วงวันหยุดเสาร์ – อาทิตย์ เมื่อต้องออกไปรับกลับ จึงถือโอกาสไปเดินซื้อของด้วยกัน และรับประทานอาหารข้างนอกด้วย จนกลายเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ทำร่วมกันทุกสัปดาห์ของครอบครัว

ตารางที่ 4.3 ข้อมูลความเห็นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัย และกิจกรรมที่ทำของครอบครัว

รายละเอียด	จำนวน *(n=12)	ร้อยละ**(100.00)
สภาพแวดล้อมของที่พักอาศัย		
- สงบ ปลอดภัย	6	50.00
- อยู่ที่ชุมชน เสียงดัง	3	25.00
- เพื่อนบ้านสร้างความรำคาญ	2	16.67
- ไม่ค่อยมีคนอาศัยอยู่	1	8.33
หน้าที่ภายในบ้าน		
- ไม่มีหน้าที่รับผิดชอบ	3	25.00
- ทำความสะอาดบ้าน	6	50.00
- ดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อยของตัวเอง	4	33.33
- รดน้ำต้นไม้ / ดูแลสัตว์เลี้ยง	2	16.67
กิจกรรมที่ทำร่วมกันของครอบครัว		
- ดูทีวี / ดูภาพยนตร์	7	58.33
- รับประทานอาหารนอกบ้าน/ซื้อของ	5	41.67
- ทำอาหาร/ทำงานบ้านร่วมกัน	1	8.33
- ไปต่างจังหวัด	3	25.00

หมายเหตุ : * คอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

** ศึกษาร้อยละจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

4.3 กรณีตัวอย่างจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

กรณีศึกษารายที่ 1: อัยย์

อัยย์ เพศหญิง อายุ 14 ปี นับถือศาสนาพุทธ กำลังศึกษาอยู่ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นลูกสาวคนเล็ก มีพี่ชาย 1 คน อายุ 16 ปี ศึกษาอยู่ในระดับปวช. อาศัยอยู่กับพ่อ และพี่ชาย ก่อนหน้านี้อยู่กับพ่อ และแม่ที่ต่างจังหวัด แต่พอพ่อแยกทางกับแม่ ก็ย้ายเข้ากรุงเทพ แล้วพ่อก็รับทั้งอัยย์ และพี่ชายมาเลี้ยงเอง ส่วนแม่ก็อยู่กับครอบครัวใหม่ แม่มีลูกอีก 2 คน นาน ๆ จะได้เจอกันบ้าง พ่อมีรถรับจ้างให้เช่า มี 3 คัน ให้เช่า 2 อีกคันพ่อจะขับเอง ตักขยะที่อยู่อาศัยเป็นอพาร์ทเมนต์ เช่าห้องอยู่เป็นตึกที่อยู่ในซอย ไม่ไกลจากถนนใหญ่มาก ก็พอเดินเข้าออกได้ ที่อยู่ก็มีผู้คนอาศัยอยู่มาก แล้วก็มีคนหลากหลายประเภท อัยย์*บอกก็ไม่ค่อยชอบ โดยเฉพาะช่วงเช้ากับคอนเสิร์ตจะมีเด็กเล็ก ๆ เยอะมาเล่นกันอยู่หน้าตึก เสียงก็จะดัง น่ารำคาญ เวลากลับมาจากโรงเรียน หรือวันหยุดที่ได้อยู่บ้านก็ต้องทำงานบ้านทุกอย่างเลย เป็นผู้หญิงก็เลยต้องทำทั้งหมด ส่วนพี่ชายก็ไม่ได้ช่วยทำอะไร ก็ที่เป็นผู้ชายพ่อก็ไม่ได้ว่าอะไรที่ บางครั้งก็ช่วยกรอกน้ำบ้าง ถ้ามีเวลาว่างตรงกันทั้งสามคน ส่วนใหญ่จะเป็นวันหยุดเสาร์ อาทิตย์ ไม่ค่อยมีกิจกรรมที่ทำร่วมกันคือส่วนใหญ่พ่อก็จะเหนื่อยจากการทำงานแล้ว ก็อยากพักผ่อน ก็แค่อุ้พร้อมหน้ากันในห้อง มีดูทีวีด้วยกันบ้าง พูดคุยกันบ้าง มีบ้างที่ออกไปข้างนอก ก็ไปสูหนังบ้าง ไปซื้อของ บางครั้งก็ออกไปทานข้าวข้างนอก แต่ก็น้อยครั้ง แต่ส่วนใหญ่จะนั่งดูทีวีอยู่ในบ้าน นั่งคุยกันอยู่ในบ้านมากกว่า

เรื่องของการเลี้ยงดู ตั้งแต่เกิดจนอายุ 5 ขวบ ส่วนใหญ่แม่เป็นคนเลี้ยง เมื่อก่อนอยู่ต่างจังหวัดกัน แต่หลังจากแม่แยกกับพ่อ พ่อก็พาอัยย์*เข้ากรุงเทพ แล้วก็รับเลี้ยงเองรวมทั้งพี่ชายด้วย แล้วก็มีการช่วยเลี้ยงบ้าง พ่อบอกได้ป็นเป็นคนช่วยเหลือเพราะป้าไม่ได้แต่งงาน ไม่มีลูกต้องดูแล ก็เลยมาช่วยเลี้ยงหลาน ๆ ได้เต็มที่ บางทีป้าก็จะซื้อของ แล้วก็ออกเงินไปก่อน อย่างรถที่พ่อมีให้คนอื่นเช่า ก็เป็นเงินทุนของป้า ออกให้ก่อนแล้วพ่อก็ผ่อนใช้ทีหลัง เวลาอัยย์*มีปัญหาอะไรก็จะปรึกษาพ่อ เพราะพ่อก็จะพูดเสมอ ๆ ว่าถ้ามีอะไรก็มาพูดกับพ่อได้เลย ไม่ต้องกลัว มีที่โกรธกับเพื่อนก็เอามาเล่าให้พ่อฟัง พ่อก็บอกว่าช่างเค้าเถอะ อย่าไปสนใจเลย เราทำให้ดีที่สุด ไม่ต้องไปทำตามคนอื่น เราก็คือ แต่กับพี่ชายไม่ค่อยได้คุยกันมาก พี่เป็นผู้ชายก็ไม่ค่อยมาสนใจเรื่องของอัยย์*เท่าไร ส่วนใหญ่ก็จะคุยกันแต่กับเพื่อนตัวเอง เรื่องกีฬาบ้าง อัยย์*ไม่ได้สนใจอยู่แล้วก็เลยไม่ค่อยปรึกษาเรื่องอะไรกับพี่มากนัก

เมื่อถามถึงวิธี และรูปแบบการอบรมสั่งสอน อัยย์*บอกว่าพ่อจะเอาใจใส่เรื่องการเรียนมาก คือพ่ออยากให้เราตั้งใจเรียน ไม่ถึงกับต้องได้เกรดดี ๆ แต่ขอให้ตั้งใจ ไม่เกเร เพราะพอบ ม.3 พ่อก็อยากให้ต่อ ม.4 แล้วก็สอบเข้ามหาวิทยาลัย แต่ก็ไม่ได้บังคับให้เราต้องสอบเข้าให้ได้ แต่อยากให้ต่อในระดับมหาวิทยาลัยเท่านั้น แต่ถ้าถึงเวลานั้นจริง ๆ แล้วสอบเข้าไม่ได้ก็ค่อยมาคุยกันอีกทีว่าจะเอายังไงต่อ ส่วนเรื่องของกฎเกณฑ์ พ่อไม่เคยตั้งอะไรมาบังคับแบบเป็นจริงเป็นจัง ถึงขนาดว่าห้ามทำ ถ้าทำแล้วจะ โคนลง โทษทัณฑ์ แบบนี้ไม่มี แต่จะมีถ้าจะ ไปไหนต่อหลังจากเลิกเรียนก็จะมีโทรไปบอกก่อนบ้าง พ่อก็จะบอกห้ามกลับเกิน 6 โมงเย็น หรือ 1 ทุ่มบ้าง บางครั้งก็กลับเกินเวลาที่บอกไว้ พ่อก็แค่บอกรายละเอียดให้หลังอย่าทำ ไม่ได้ทำโทษอะไร แต่มีอยู่ครั้งหนึ่ง เมื่อปีที่แล้ว เคยไปกับเพื่อน ๆ แล้วกลับบ้านมาตอน 5 ทุ่ม ตอนนั้นพี่สาวของเพื่อนก็มาส่ง พ่อ โมโหมาก ก็เลยโดนตี จริง ๆ ตัวเองที่ผิดเพราะวันนั้นที่ไปก็ไม่ได้บอกพ่อไว้ก่อนด้วยว่าจะไปไหน พ่อก็คงเป็นห่วงอีกอย่างก็กลับเกินเวลากว่าทุกครั้งที่เคยขอไป เรื่องที่พ่อตามใจก็เป็นเรื่องพวกซื้อของ พวกเสื้อผ้า ของใช้ ส่วนเรื่องที่พ่อจะพูดแนะนำบ่อย ๆ ก็เรื่องการเรียน เรื่องพฤติกรรมทั่วไปของอัยย์* แล้วก็เรื่องการคบเพื่อนก็จะพูดบ่อย จะบอกให้เราเลือกคบ ให้รู้จักดูว่าใครดี ใครไม่ดี ถ้าไม่ดีก็อย่าเข้าใกล้ ถ้าพ่อจะว่า หรือว่ากล่าวตักเตือนก็จะให้เวลาเป็นชั่วโมงเลย บางเรื่องเรายังไม่ได้ทำอะไรเลย อยู่ ๆ ก็มานั่งบ่นสะอียงเรื่องเกี่ยวกับเพื่อน ไม่ได้ไปเที่ยวไหนที่ไม่ดี ก็ไปกินตามปกติเหมือนที่ที่เคยไป พ่อก็จะบ่นไปก่อนล่ะ เหมือนจะห้ามเราทั้ง ๆ ที่เราก็ไม่ได้คิดจะไป ก็มีขี้เกียจฟัง ฟังบ้าง ไม่ฟังบ้าง บางครั้งก็ทำหน้า บึ้ง ๆ พ่อก็จะบ่นว่า พ่อพูดแค่นี้ทำหน้าบึ้งนะ บางครั้งก็มีโกรธ แล้วก็เถียงบ้าง แต่ก็คิดอย่างที่พ่อก็ไม่ได้ว่าอะไร เรื่องวิธีลงโทษ มีดีครั้งสุดท้ายก็เมื่อปีที่แล้ว ก็เรื่องที่ถูกตีบ้าน 5 ทุ่ม หลังจากนั้นก็ไม่ มีแค่บ่นอย่างเดียว พ่อให้อิสระอัยย์*มากเหมือนกัน เรื่องซื้อของเล็กน้อยก็ไม่ต้องมาถามกันว่าซื้อสิ่งนี้ จะมีการเรียนที่อยากให้ออก ม. 4 แล้วอยากจะเรียนสายอะไรก็ตามใจ พ่อจะบอกบ่อย ๆ ว่าอนาคตอยู่ที่ตัวเราเอง พ่อไม่มีอะไรจะให้ อยากให้อนาคตเป็นยังไง เราก็ต้องทำตัวเราเอง เรื่องของเพื่อนที่คบอยู่ ก็มีที่พ่อไม่ชอบพฤติกรรมของเพื่อนเราบางคนเหมือนกัน คือก็มีบางคนชอบชวนเที่ยว บางคนก็จะแนะนำคนอื่นให้รู้จัก พ่อก็บอกพ่อไม่ชอบนะ ถ้าคุยก็คุยได้ แต่อย่าเพิ่งคบเป็นแฟน ตอนนี้อยากให้เรียนไปก่อน อัยย์*ก็เชื่อนะ

ในส่วนของการต่อรอง ส่วนใหญ่จะขอไปเที่ยวกับเพื่อน แล้วถ้าไม่ได้ก็จะมีโกรธ แล้วก็งอน ๆ บ้าง พ่อก็จะบอกว่าให้เข้าใจพ่อหน่อยนะ พอวันหลังพ่อก็ซื้อของมาให้ เราก็หายงอน บางครั้งไปขอ พ่อก็บอกว่าเที่ยวบ่อยไปนะ คือออกทุกอาทิตย์เลย แล้วบางทีรถที่ให้เช่าเสีย พ่อก็ต้องเอาเงินที่เก็บไว้ไปจ่ายค่าซ่อมรถก่อน แล้ววันนั้นเราไปขอเงินจะเอาไปเที่ยว มันก็ไม่ดี คือเรารู้บางทีก็ไม่เหมาะ พ่อก็มีเหตุผล อย่างเรื่องที่เรากลับบ้านเด็กไปบ้าง พ่อก็จะถามก่อนว่าไปไหนมา ไม่ใช่กลับมาถึงก็จะมาว่า มาคุยอย่างเดียว ไม่ถามอะไรก่อนไม่เหมือนกับครอบครัวของเพื่อนในกลุ่ม

คือพ่อของเพื่อนจะดีมาก เคยไปส่งเพื่อนแล้วพ่อเพื่อนก็ตีเพื่อนคนนั้นต่อหน้าอัยย์*เลข แล้วก็ไม่ถามอะไรซักคำว่าไปไหนมา ไม่เห็นมีเหตุผลเลย อัยย์*เลขคิดถึงพ่อคือพ่อเราเองยังมีเหตุผลกว่ามากเลย

ถามถึงความเห็นเกี่ยวกับวิธี และรูปแบบการอบรมสั่งสอนที่พ่อใช้ อัยย์*เลขบอกว่า จริง ๆ วิธีของพ่อก็ดีแล้ว จะมีบ่นบ้างแต่ก็ยังดีมีเหตุผล แต่บางครั้งก็อยากให้ปล่อยบ้างอย่างเรื่องเที่ยว เรื่องการเรียน แต่บางทีก็อยากให้เข้มงวดบ้างเหมือนกัน คือบางครั้งเราเที่ยวกับเพื่อนก็เสลิดไปตามเพื่อนคือเพื่อนทำอะไร เราก็ทำตาม ก็อยากให้พ่อมาสนใจเรื่องนี้บ้างเหมือนกัน

ปัญหาที่มีส่วนใหญ่อีกเรื่องความคิดเห็นไม่ตรงกัน บางทีที่จะไปเที่ยวกันมันไม่ได้มีอะไรกันตรง แต่พ่อก็จะกลัวไปก่อน แล้วก็มาห้ามไม่ให้ไป เราเองก็ไม่ค่อยเห็นด้วย ก็มีอยู่เรื่องเดียว

ส่วนข้อเสนอแนะ อยากให้พ่อ แม่ทุกคนรอบครัวเลี้ยงลูกแบบใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ คือบางเรื่องควรจะคุยกันก่อนให้เข้าใจกัน ไม่ใช่มาตักต้อนก็ว่าไม่ได้ฟังเหตุผลของลูก อย่างของเพื่อนที่เล่าให้ฟัง แล้วยังเลยมาว่าถึงอัยย์*หาว่าเรากับเพื่อน ๆ ไปทำลูกของตัวเองเสียคนตามไปด้วย

กรณีศึกษาตอนที่ 2: มิน*

มิน* เพศชาย อายุ 14 ปี นับถือศาสนาพุทธ กำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นลูกชายคนเล็ก มีพี่สาว 1 คน อายุ 21 ปี ศึกษาอยู่ระดับมหาวิทยาลัย อยู่หอ วันหยุดถึงจะกลับบ้าน และพี่ชาย 1 คน อายุ 18 ปี ศึกษาอยู่มัธยมศึกษาปีที่ 6 มิน*อาศัยอยู่กับพ่อ แม่ มีสมาชิกในครอบครัวทั้งหมด 5 คน พ่อประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว ส่วนแม่เป็นแม่บ้าน ลักษณะที่อยู่อาศัยเป็นตึกแถว 2 ชั้น เนื่องจากบ้านอยู่ติดถนนใหญ่ มีคนมาก พลุกลั่น และรถผ่านเข้าออกมาก มิน*ไม่ค่อยชอบเพราะเสียงดังมาก เวลาอยู่บ้านมิน* ไม่ได้มีหน้าที่อะไรที่ได้รับมอบหมายให้ทำเป็นพิเศษ นอกจากจะช่วยแม่ทำของบ้าง หรือบางครั้งแม่ก็บอกให้ช่วยทำ ถึงจะทำ อย่างเช่นช่วยแม่ล้างจาน กวาดบ้าน ดูบ้านบ้าง ส่วนใหญ่ถ้ากลับจากโรงเรียนก็จะทำการบ้าน แล้วก็ดูทีวี หรือ ไม่ก็ออกไปเล่นกับเพื่อน ๆ ข้างบ้านบ้าง เมื่อมีเวลาว่างตรงกันทั้งครอบครัวส่วนใหญ่จะเป็นวันอาทิตย์ เพราะมิน*ไม่มีเรียนพิเศษ แล้วพี่สาวก็กลับบ้านด้วย กิจกรรมที่ทำร่วมกันคือออกไปเดินเที่ยวตามห้างสรรพสินค้าใกล้ ๆ บ้าน ไปเดินซื้อของที่จตุจักรบ้าง

เรื่องของการเลี้ยงดู ตอนเด็ก ๆ ส่วนใหญ่แม่จะเป็นคนเลี้ยง แล้วก็มิทูลช่วยเลี้ยงบ้าง ช่วงเวลาที่แม่ต้องออกไปทำธุระ ขายมาช่วยแม่เลี้ยงถึงอายุประมาณ 4 ขวบ เวลามีปัญหามิน*ก็จะมาปรึกษาแม่ก่อนเป็นคนแรก เพราะว่าแม่จะค่อนข้างเข้าใจลูก ๆ มากกว่าพ่อ แล้วก็มียุเวลามากกว่าเวลากลับบ้านก็จะเจอแม่ก่อน ส่วนพ่อก็ทำงานกว่าจะกลับก็มีดึกแล้ว ส่วนที่ ๆ ไม่ค่อยได้ปรึกษามาก

อย่างกับพี่สาวก็ไม่ค่อยได้คุยกันมาก เพราะพี่สาวจะอยู่หอ กับพี่ชายก็จะคุยกันเรื่องทั่ว ๆ ไปมากกว่า ก็ไม่ได้ปรึกษาอะไร

ในส่วนของวิถี และรูปแบบในการอบรมสั่งสอน มีนบอกว่แม่จะเอาใจใส่เรื่องการทานอาหารมากเป็นพิเศษ แม่จะทำกับข้าวเอง แล้วก็บอกให้มิน*ทานเยอะ ๆ เรื่องกฎเกณฑ์ แม่ก็ไม่ได้ตั้งกฎอะไรมาบังคับ ทำอะไรถ้าไม่เกี่ยวกับเรื่องเรียนแม่ก็จะไม่ว่า อย่างมิน*อยากจะทำฟุตบอลช่วงที่มีแข่งบอลยูโร มันจะมีศึก ดีหนึ่งคือสอง แม่ก็ให้ดู เพราะทุกคนเช้าเราก็ยังเดินไปโรงเรียนได้ ไม่ได้คันสาย อย่างเรื่องกลับบ้านเย็นแม่ก็ไม่ได้ว่าอะไร แต่ก็มีโทรมาถามบ้างว่าอยู่ไหนแล้ว เคยกลับบ้านเย็นกว่าปกติ พอกลับมาแม่ก็ถามว่าไปไหน เราก็บอกไปว่าไปบ้านเพื่อน แม่รู้จักเพื่อนคนนั้นของมิน*อยู่แล้ว รู้ว่าบ้านเพื่อนอยู่ที่ไหนแม่ก็ไม่ได้ว่าอะไร แม่จะไม่ค่อยบ่น ไม่ค่อยว่าอะไร ยิ่งพ่อจะไม่บ่นเลย เหมือนพ่อจะให้แม่เป็นคนดูแลลูกทุก ๆ คน เพราะไม่ค่อยเห็นพ่อบ่น หรือว่าใครสักคน อีกอย่างก็ไม่มีเรื่องอะไรที่มิน*ทำไม่ดี ก็เลยไม่ค่อยมีเรื่องอะไรให้แม่ต้องว่ากล่าวกัน เรื่องที่แม่จะตามใจก็เป็นเรื่องเรียนพิเศษ คือถ้ามิน*อยากเรียนอะไร ก็ไปบอกแม่ว่าอยากเรียนพิเศษวิชานี้เพิ่มเติม แม่ก็แค่ถามก่อนว่าเรียนที่ไหน เมื่อไร แล้วก็ให้ไปเรียน ยังไม่เคยห้ามสักครั้ง เรื่องที่แม่จะพูดบ่น ๆ ถามถึงบ่น ๆ ก็จะเป็นเรื่องการเรียนเป็นหลัก จะคอยถามว่าเรียนที่โรงเรียนเป็นยังไงบ้าง มีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องเรียนมั้ย ถ้าแม่จะเตือน จะว่าอะไรก็จะใช้เวลาไม่นาน ซัก 5 นาที ไม่ถึงกับเป็นเรื่องที่ต้องเครียดมาก หรือใหญ่โตอะไร มีนเคยเถียงแม่เหมือนกัน คือคิดว่าเราไม่ได้เรียกว่าเถียงมากกว่า แต่ถนอกกับแม่แบบใช้เหตุผลว่าทำไมถึงทำ อย่างเรื่องฟุตบอล คือบางวันก็มีศึกมาก แล้วแม่ก็ไม่อยากให้ดูก็ให้มิน*ไปนอน แต่ก็เคยบอกแม่ว่าการบ้านมิน*ก็ทำเสร็จแล้ว อีกอย่างก็เป็นวันหยุดแล้วไม่ต้องไปโรงเรียน มีนว่าไม่ได้เถียงแบบข้าง ๆ คู ๆ แต่ก็ดีที่แม่ก็จะฟังเหตุผลเรา แม่ก็จะยอมให้เรา แม่จะให้อิสระมิน*ตัดสินใจบ้าง อย่างไปเดินเที่ยวห้างที่หน้าโรงเรียนช่วงหลังเลิกเรียนจริง ๆ ก็ไม่จำเป็นต้องโทรไปขอแม่ว่าจะให้ไป หรือไม่ให้ มีนก็ไปได้เลย แต่ส่วนใหญ่เวลาจะไปจริง ๆ ก็จะไปตามแม่ก่อนทุกที อย่างเรื่องเรียนก็จะถามก่อน แต่แม่ก็จะบอกว่าความใจมิน* ถ้าชอบอยากเรียนก็เรียน แม่ไม่ได้ห้ามเรียนวิชาอะไร หรือบังคับให้เรียนอะไร

เมื่อถามถึงเรื่องการต่อรอง ถ้าขอแล้วแม่ไม่ให้ก็ไม่ได้แสดงท่าทางว่าโกรธ บางอย่างถ้าเราหาซื้อได้เอง คือมีเงินเก็บอยู่บ้าง ก็จะซื้อเอง อย่างของเล็ก ๆ น้อย ๆ พวกเครื่องเขียน เคยถามเหมือนกันว่าทำไมไม่ให้ แต่แม่ก็ไม่ได้บอกเหตุผลอะไร คือไม่ให้ก็คือไม่ให้ ส่วนมากจะขอซื้อหนังสือการ์ตูน แม่จะไม่ค่อยให้ ก็มีซื้อเองบ้างแบบไม่ได้ขอ ซื้อเองเลย แต่ถ้าไปเที่ยวดูหนังกับเพื่อน ๆ ที่ห้างหน้าโรงเรียน แม่ก็จะให้ไป คือแม่จะถามก่อนว่าไปกับเพื่อนคนไหน แล้วแม่ก็รู้จักด้วยก็เลยไม่ห่วงอะไร แล้วก็ไปเที่ยวกันใกล้ ๆ แต่ถ้าขอซื้อของไม่ได้ก็คือไม่ได้ ก็ไม่ได้ไปอ้อน

หรือพูดจนกว่าแม่จะใจอ่อนอะไร พอนาน ๆ ไปเราเองก็ลืมไปแล้วว่าตอนนั้นเราอยากได้มาก แต่ส่วนใหญ่แม่จะให้นะ ขอไปดูหนังกับเพื่อน ให้บ่อยที่สุด

ส่วนของการคิดเห็นเกี่ยวกับวิธี และรูปแบบในการอบรมสั่งสอน มีนบอกว่ารู้สึกว่าจะไม่ค่อยเข้มงวดกับเรื่องอะไร โดยเฉพาะ อาจจะเพราะเห็นว่ามันผลการเรียนใช้ได้ แล้วก็ยังไม่เคยทำอะไรที่ทำให้แม่ต้องหนักใจ แม่ก็เลยไม่ค่อยเดือน หรือเข้มงวดอะไรกับมิน*เป็นพิเศษ เรื่องที่อยากให้แม่เข้มงวดกับมิน* ก็อยากให้แม่หัดให้เรารู้จักรับผิดชอบ อะไร ๆ มากขึ้น อย่างพวกร้านบ้านทั่ว ๆ ไปแม่ก็ไม่เคยให้ทำอะไร ตั้งแต่เล็ก ๆ แล้ว กับพี่ ๆ ก็เหมือนกันไม่ได้กำหนดว่าใครจะต้องรับผิดชอบงานบ้านส่วนไหนจริง ๆ จัง ๆ ซึ่งถามว่าทำได้มั๊ย มินก็ทำได้ แต่พอจะทำแม่ก็บอกว่าไม่ต้องทำ ก็เลยรู้สึกว่ามันไม่มีอะไรให้เราต้องรับผิดชอบ มีแค่เรื่องเรียนอย่างเดียว แล้วอีกเรื่องก็อยากให้แม่ เข้มงวด คือเรื่องพฤติกรรมก็อยากให้เราควบคุมบ้างเหมือนกัน คือแม่จะปล่อยมิน*มากคือไวใจ มินมากกว่าคงไม่ทำอะไรที่ไม่เหมาะสม ไปเที่ยวกับเพื่อนก็ให้ไป ก็กลัวเหมือนกันว่าอาจจะตามเพื่อนมากเกินไป

กรณีศึกษารายที่ 3: คีร์*

คีร์* เพศชาย อายุ 13 ปี นับถือศาสนาพุทธ กำลังศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 เป็นลูกคนเล็ก มีพี่สาว 1 คน อายุ 16 ปี คอนนี้อาศัยอยู่กับพ่อ ส่วนแม่เสียชีวิตตั้งแต่คีร์*ยังเด็ก พ่อประกอบอาชีพรับราชการ ลักษณะที่อยู่อาศัยเป็นบ้านเดี่ยว 2 ชั้น อยู่หลังตลาดขายส่งสินค้าพวกผัก และผลไม้ ทำให้มีรถวิ่งเข้า ออกอยู่ตลอดเวลา เวลาจะออกมาก็ต้องผ่านตลาดก่อน คีร์*บอกไม่ค่อยชอบ เพราะมีคนอยู่มาก อุ่นวาย แล้วก็เสียงดัง น่ารำคาญ เวลาอยู่บ้านหน้าบ้านที่รับผิดชอบเวลา ส่วนใหญ่คีร์*จะดูแลเรื่องของควมก่อน พวกเก็บเสื้อผ้า หับล้างเสื้อผ้าของตัวเองเข้าตู้ให้เรียบร้อย แล้วก็มีการนำดิน ไม้บ้าง เรื่องงานบ้านอื่น ๆ ไม่ต้องทำ เพราะจะมีคนทำอยู่แล้ว ถ้ามีเวลาว่างตรงกันทั้งครอบครัว ส่วนใหญ่จะเป็นวันหยุดเสาร์ อาทิตย์ ถ้าไม่นั่งดูทีวีด้วยกันที่บ้าน ก็จะออกไปดูหนังข้างนอก แต่ส่วนมากจะอยู่บ้านมากกว่า

เรื่องของการอบรมเลี้ยงดู ตั้งแต่เล็ก ๆ แม่จะเป็นคนเลี้ยงดู แล้วก็พี่เลี้ยงช่วยแม่เลี้ยงด้วยอีกคน เป็นคนพม่าแล้วพ่อค่อนข้างหวัง ไม่อยากให้อยู่กับพี่เลี้ยงนาน ๆ เพราะกลัวจะติดนิสัยของพี่เลี้ยง แต่พอแม่เสียชีวิตตั้งแต่คีร์*ยังเล็กก็เป็นพ่อที่คอยดูแล เวลามีปัญหา ส่วนใหญ่จะเอาไปปรึกษา กับพี่สาวมากกว่ากับพ่อ เพราะพี่อายุใกล้เคียงกัน คุยกันได้ทุกเรื่อง อีกอย่างที่จะฟังรามมากกว่า ไม่ค่อยคุยเหมือนพ่อ แต่ถ้าเรื่องใหญ่ ๆ ก็ต้องปรึกษาพ่ออีกที อย่างเรื่องเรียนก็ตามพ่อ แต่ถ้าเรื่องทะเลาะกับเพื่อนก็ตามพี่สาว ไม่ค่อยบอกพ่อ

ส่วนของรูปแบบ และวิธีการอบรมสั่งสอน พ่อจะเอาใจใส่กับดาร์* เรื่องของการเรียน และกีฬาเป็นหลัก ก็พ่อบอกว่าดาร์เป็นเด็กที่ตัวเล็ก ก็อยากให้เล่นกีฬาจะได้แข็งแรง เรื่องกฎพ่อไม่ได้ตั้งกฎอะไร แต่ก็รู้ว่าด้วยตัวเองว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ อย่างเช่นจะไปไหนหลังเลิกเรียนไม่ว่าจะใกล้ หรือไกลยังไงก็ต้องโทรบอกก่อนต้องขออนุญาตจากพ่อก่อน หรือว่าจะไปเที่ยวที่ไหนกับเพื่อนก็โทรบอก แต่ก็ไม่ได้ไปบ่อย ๆ นาน ๆ ครั้ง ดาร์* บอกว่าเคยโดยพ่อดี เพราะเรื่องที่ติดแล้วยังไม่ยอมถอยหน้า ซึ่งดาร์* ก็เห็นว่ามันไม่ใช่เรื่องอะไรที่ผิดมากมายถึงต้องตีกัน ก็ถ้าเป็นเรื่องที่ดาร์* ไปเที่ยวแล้วไม่ขออนุญาตน่าจะเป็นเรื่องใหญ่กว่า อีกเรื่องที่โดนตงโทษบ่อยก็เป็นเรื่องประเภทที่พ่อพูดอะไรแล้วดาร์* ไม่ค่อยเชื่อฟัง แบบบอกให้ทำอะไรแล้วไม่ทำ ก็จะมีโดนทำโทษบ้างเหมือนกัน พ่อจะสนใจเรื่องเรียนเป็นพิเศษ จะพูดบ่อยว่าอยากให้เรารู้เรื่องเรียน แล้วก็ไปเล่นกีฬา ช่วงนี้ก็เล่นวอลเลย์บอลอยู่ พ่อก็สนับสนุน ถ้าดาร์* ทำอะไรไม่ดี ไม่เหมาะ อย่างพูดไม่ดีกับพี่สาว พ่อก็จะมุดบ้าง หรือไม่กี่เดือน หรือบางครั้งก็ตีเลย ถ้าพูดแล้วไม่เชื่อฟัง แต่ก็ไม่ได้บ่อยนัก

เรื่องของการต่อรอง ดาร์* บอกว่าพ่อค่อนข้างดุ เลยไม่ค่อยกล้าทำอะไรจากพ่อ เวลาจะขอ บางครั้งก็ไปถามพี่สาวก่อนว่าจะขอคิมบี้ ถ้าพี่บอกว่าไม่ควร ก็จะ ไม่ขอ อย่างเคยจะขอไปเที่ยวกับเพื่อน ๆ แลวสยามแล้วพี่สาวบอกว่าพ่อคงไม่ให้ไป เพราะไกล แล้วก็ไปกินเอง ก็เลยไม่ได้ขอ แต่ถ้าอยากได้อะไรจริง ๆ แล้วขอ ถ้าพ่อไม่ให้ก็แปลว่าไม่ให้ พ่อไม่ชอบให้มาเข้าจี้อะไรมา ๆ ก็ถ้าบอกไม่ให้ ก็แปลว่าขอ ที่ขอแล้วไม่ได้ก็จะไปพวกเกมส์คอมพิวเตอร์เกมส์ใหม่ที่เพื่อน ๆ มี เพราะพ่อบอกว่าไม่ชอบให้เล่นเกม เล่นแล้วก็ติด แล้วก็จะไม่ใส่ใจการเรียน ไม่ตั้งใจเรียน บางเรื่องถ้าอยากได้จริง ๆ ก็จะให้พี่สาวช่วยพูดให้เผื่อจะได้ แต่ส่วนใหญ่พ่อจะบอกให้มาขอเองมากกว่าตัวเองอยากได้อะไรก็ต้องมาพูดเอง ไม่ใช่ให้คนอื่นมาพูดแทน

ส่วนของความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบ และวิธีที่ใช้อบรมสั่งสอน ดาร์* บอกว่า จริง ๆ ก็ดีอยู่ เหมาะสมดี แต่ก็อยากจะให้ปล่อยบ้าง เพราะบางเรื่องก็เข้มงวดมากเกินไป อย่างเรื่องการเรียน เรื่องพฤติกรรมเวลาอยู่ในบ้าน ก็รู้สึกไม่ค่อยชอบ ไม่พอใจเหมือนกัน คือบางเรื่องก็น่าจะปล่อยไปบ้าง ที่เห็นว่าไม่ได้มีผลเสียอะไร อย่างเรื่องที่จะไปไหนกับเพื่อน ๆ ไปเดินห้างกับเพื่อนหลังเลิกเรียน แล้วห้างก็อยู่ใกล้ ๆ กับโรงเรียน คือแค่ข้ามถนนก็ถึงแล้ว หลังเลิกเรียนเพื่อน ๆ ก็ข้ามไปเดินเที่ยวกับดาร์* ก็ต้องโทรไปขออนุญาตจากพ่อก่อน บางครั้งก็ให้ไป แต่บางครั้งก็ไม่ให้ไป ก็มีไม่เข้าใจเหมือนกันว่าทำไมบางครั้งให้ บางครั้งก็ไม่ให้ทั้ง ๆ ที่ก็ไปที่เดียวกัน แต่เห็นเพื่อนบางคนก็ไม่ต้องขออนุญาตจากพ่อ แม่เลย ก็ไปได้ ดาร์* เห็นว่าที่ห้างอยู่ใกล้ ๆ แค่นี้เอง ทำไมต้องขอกันทุกครั้งก็ไม่รู้ อยากให้ปล่อย ๆ บ้างเหมือนกัน พ่อจะค่อนข้างควบคุมพฤติกรรมของดาร์* เวลาจะไปไหน จะทำอะไรก็ต้องได้ขอก่อนทุกครั้ง ก็ไม่ค่อยชอบ แต่ก็ยังไม่เคยบอกพ่อว่าอยากให้ปล่อย ให้เข้มงวดน้อยลง

ส่วนปัญหา และอุปสรรคระหว่างพ่อกับคาร์ ส่วนใหญ่คาร์จะมีอะไรแล้วไม่ค่อยกล้าเข้าไปคุยกับพ่อโดยตรง เพราะพ่อค่อนข้างดุ ก็เลยไม่ค่อยกล้า แต่จะใช้วิธีบอกที่สาวมากกว่า แล้วพ่อก็จะไปคุยกับพ่ออีกที พ่อก็เคยบอกให้เข้ามาพูดเองเหมือนกัน คือถ้ามีปัญหาอะไร ให้ปรึกษากับพ่อโดยตรง ก็มีบ้างที่เข้าไปพูดเอง แต่ก็ไม่บ่อย

4.4 ข้อมูลเกี่ยวกับการอบรมสั่งสอน

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญเด็ก รวมทั้งสิ้น 12 ราย เกี่ยวกับการอบรมสั่งสอน มีรายละเอียดดังนี้

ในส่วนของผู้ที่ให้การเลี้ยงดูในวัยเด็ก ส่วนใหญ่แม่จะเป็นผู้ให้การเลี้ยงดู (ร้อยละ 75.00) นอกจากนั้นก็จะมีผู้ช่วยเลี้ยง ซึ่งอาจจะเป็นญาติพี่น้องของฝ่ายพ่อ หรือแม่เลี้ยง หรือที่เลี้ยงที่ทางพ่อแม่ให้ทำหน้าที่ดูแลเด็กโดยเฉพาะ (ร้อยละ 50.00) ในส่วนของบุคคลในครอบครัวที่เด็กสนิทสนมมากที่สุด และมักจะขอคำปรึกษา ส่วนมากคือแม่ (ร้อยละ 50.00) รองลงมาคือพี่น้อง (ร้อยละ 41.67) แล้วจึงเป็นพ่อ (ร้อยละ 33.33)

ในเรื่องของวิธีการอบรมสั่งสอนของพ่อ แม่ พบว่าพ่อ แม่ทั้งหมดดูแลเอาใจใส่เด็ก นอกจากนั้นก็มีการส่งเสริม/แนะนำ (ร้อยละ 75.00) มีการลงโทษ (ร้อยละ 66.67) ตามใจ (ร้อยละ 58.33) และมีการตั้งกฎเกณฑ์ (ร้อยละ 33.33) โดยเรื่องที่พ่อ แม่จะเน้นย้ำมากเป็นพิเศษ ในความคิดเห็นของเด็ก พบว่า เด็กทุกคนเห็นว่าเรื่องการเรียน เป็นเรื่องแรกที่พ่อ แม่เน้นย้ำมากที่สุด ตัวอย่างในกรณีของปอน*บอกว่า แม่ของปอนมักจะเน้นเรื่องการเรียนมากเป็นพิเศษ ชอบให้ปอนไปสอบแข่งขัน เวลาโรงเรียนจัดกิจกรรม หรือไปสอบกับโรงเรียนอื่น ๆ โดยเฉพาะวิชาคณิตศาสตร์ แต่ปอนไม่ค่อยชอบ บางครั้งก็ไป แต่บางครั้งก็ไม่ไป แต่ก็ไม่ได้บอกแม่ว่าไม่ได้ไป บอกแค่ว่าสอบไม่ได้ รองลงมาเป็นเรื่องของสุขภาพ เกี่ยวกับการรับประทานอาหาร (ร้อยละ 33.33) เรื่องการคบเพื่อน (ร้อยละ 16.67) และเรื่องพฤติกรรม กิริยามารยาทในการอยู่ในสังคม (ร้อยละ 8.33) ตามลำดับ ในส่วนของความคิดเห็นของพ่อ แม่ พบว่าพ่อ แม่ส่วนมากจะเน้นเรื่องการเรียน (ร้อยละ 66.67) รองลงมาเป็นเรื่องพฤติกรรม กิริยามารยาทของเด็กในการอยู่ในสังคมให้เหมาะสม (ร้อยละ 58.33) เรื่องการคบเพื่อน (ร้อยละ 33.33) แล้วจึงเป็นเรื่องของสุขภาพ การรับประทานอาหาร (ร้อยละ 25.00) ซึ่งสังเกตได้ว่าทั้งเด็ก และพ่อ แม่มีความคิดเห็นตรงกันในเนื้อหาที่เน้นย้ำเป็นพิเศษในอันดับแรกซึ่งเป็นเรื่องของการเรียน เนื่องจากเด็กในวัยนี้ หน้าที่ที่สำคัญคือการศึกษาเล่าเรียน ดังนั้นถ้าเด็กได้รับการศึกษาที่ดี ที่เหมาะสมกับตัวเด็กแล้ว จะทำให้เด็กสามารถเติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่ดี มีคุณภาพต่อไป ยิ่งในปัจจุบันการแข่งขันในเรื่องของการศึกษาค่อนข้างสูง ทำให้พ่อ แม่พยายาม

ส่งเสริมในด้านการศึกษาให้กับเด็ก เพื่อให้เด็กได้รับแต่สิ่งที่ดีที่สุด จากการสอบถามพบว่า เด็กทั้ง 12 ราย นอกเหนือจากเรียนในโรงเรียนในเวลาปกติแล้ว ในวันหยุดเสาร์ และอาทิตย์ยังมีการเรียนพิเศษตามแต่เด็กจะสนใจ หรือต้องการเรียนวิชาใดเพิ่มเติม ส่วนใหญ่จะเป็นวิชาภาษาอังกฤษ และคณิตศาสตร์ ซึ่งตัวเด็กเองไม่ได้รู้สึกว่าการเรียนเพิ่มนอกเหนือจากที่โรงเรียน จะเป็นเรื่องที่หนักเกินไปสำหรับตัวเอง ถือว่าเป็นเรื่องปกติของสังคมเมืองในปัจจุบัน ทำให้เรื่องของการศึกษาเล่าเรียนจึงเป็นเรื่องที่พ่อ แม่เน้นย้ำกับเด็กมากที่สุด ในขณะที่เรื่องรองลงมา ความคิดเห็นทั้งเด็ก และพ่อ แม่แตกต่างกัน โดยเด็กคิดว่าพ่อ แม่มักเน้นเรื่องของสุขภาพ การรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ เป็นอันดับสอง เนื่องจากเด็กอยู่ในวัยของการเจริญเติบโต ทำให้พ่อ แม่ให้ความสนใจในเรื่องของการเลือกรับประทานมากเป็นพิเศษ ตัวอย่างในกรณีของค้ำ* บอกว่าพ่อของค้ำ* มักเอาใจใส่กับเรื่องการรับประทานอาหาร เพราะว่าค้ำ*มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน พ่อของค้ำ*ก็เลยอยากให้ค้ำ*อยากให้อ้วน แต่ค้ำ*ไม่ค่อยชอบ บางครั้งพ่อก็จะจ้างให้ค้ำ*นั่งเหมือนกัน เวลาไปเดินซื้อของด้วยกัน ก็จะทำให้ค้ำ*เลือกว่าอยากกินอะไร ถ้าพ่อเห็นว่ามิใช่ประโยชน์ก็จะซื้อให้ แต่พ่อแม่กลับเห็นว่าเรื่องของพฤติกรรม และกิจกรรมที่เด็กแสดงออก เป็นเรื่องที่จะเน้นย้ำมากรองจากเรื่องการเรียน เนื่องจากเด็กต้องออกไปอยู่กับสังคมอื่นนอกเหนือจากในบ้าน การพบปะผู้คนทั้งในวัยเดียวกัน ผู้ที่อายุมากกว่า และน้อยกว่า การแสดงพฤติกรรมหรือกิจกรรมจึงควรให้เหมาะสม โดยจากการสอบถามพ่อ แม่ส่วนมากไม่ได้ให้การอบรมสั่งสอนในเรื่องนี้อย่างเป็นทางการ แต่จะใช้วิธีสอดแทรก หรือพูดจาจากการไปพบเจอกับเหตุการณ์ต่าง ๆ กัน เพื่อให้เด็กไม่รู้สึกว่าเป็นการบังคับให้ทำ แต่ให้เด็กได้นำเหตุการณ์ตัวอย่างที่พบเจอมาคิดเองว่าควรจะทำอย่างไรมากกว่า จึงทำให้เด็กไม่ได้นึกถึงว่าเรื่องของพฤติกรรมนั้น พ่อ แม่ค่อนข้างเน้นย้ำมาก ตัวอย่างในกรณีของเอ*บอกว่าแม่มักจะพูดสอนเวลาที่ขับรถไปรับส่งเอ*ที่โรงเรียน มีวันที่แม่ไปรับแล้วมีเด็กในโรงเรียนตะโกนคุยกันเสียงดัง พอเอ*ขึ้นรถมา แม่ก็ถามว่าได้อินเด็กคนนั้นคุยกันมั๊ย แม้ว่าพูดจาไม่น่าฟัง แล้วก็หันมาถามเอ*ว่า เอ*คิดยังไง แม่ก็จะบอกว่าถ้าเราฟังแล้วรู้สึกไม่ดี เราไม่ชอบ เราก็อย่าไปทำ อย่าไปพูดแบบนี้กับใคร เพราะคนอื่นมองมาก็ไม่ชอบเหมือนกัน

ในส่วนของวิถีลงโทษ เมื่อเด็กกระทำผิดไปจากที่พ่อ แม่อบรมสั่งสอน เมื่อสอบถามจากพ่อ แม่พบว่า ในปัจจุบันการลงโทษของพ่อ แม่ทุกคนจะใช้วิธีการว่ากล่าวตักเตือนมากที่สุด โดยจะไม่ใช้ถ้อยคำที่รุนแรง จะเป็นการพูดคุยถึงเหตุและผลของการกระทำผิดนั้น ๆ และเมื่อสอบถามจากเด็ก ก็พบว่าได้ข้อมูลตรงกันคือส่วนมากพ่อ แม่จะใช้วิธีว่ากล่าวตักเตือน นอกจากนี้ก็มีการลงโทษโดยให้ทำกิจกรรม เช่นอ่านหนังสือ ทำงานบ้าน เป็นต้น ส่วนวิธีการลงโทษแบบตี พ่อแม่จะใช้ในช่วงก่อนหน้านี้นี้ คือช่วงที่ยังเล็กกว่านี้ โดยให้เหตุผลว่าที่ใช้การลงโทษแบบตีมากกว่าการว่ากล่าวตักเตือน เพราะการให้เหตุผลแก่เด็กในช่วงที่อายุน้อยกว่านี้ ตัวเด็กไม่เข้าใจ และยังคง

ไม่เชื่อฟัง การตีทำให้ลดพฤติกรรมที่คิดได้ในทันที เพราะเด็กจะรับรู้ถึงผลถ้าทำความผิดนั้น ๆ ขึ้นอีก แต่เมื่อเด็กโตขึ้นมาในระดับหนึ่ง การให้เหตุผลจะทำให้เด็กเข้าใจได้ในระยะยาวมากกว่า การตี โดยไม่อธิบายเหตุผลจะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับพ่อ แม่ห่างกัน เนื่องจากตัวเด็กจะไม่เข้าใจพฤติกรรมของพ่อ แม่ และในท้ายที่สุดเด็กจะไม่กล้าเข้ามาพูดคุยหรือขอคำปรึกษาจากพ่อ แม่ เพราะเด็กไม่รู้ว่าสิ่งที่จะทำนั้นผิดในสายตาของพ่อ แม่หรือไม่

โดยสรุปในส่วนของการอบรมสั่งสอน พบว่าจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ สามารถแบ่งรูปแบบการอบรมสั่งสอน โดยถ้าแบ่งตามการแบ่งของควงเคียน พันธุมนาวิณ และคณะ (2528 : 4-15) ที่แบ่งรูปแบบการอบรมสั่งสอนออกเป็น 5 แบบ คือแบบรักสนับสนุน แบบใช้เหตุผล แบบลงโทษทางจิตมากกว่าทางกาย แบบควบคุม และแบบให้พึ่งตนเองเร็ว พบว่า การอบรมสั่งสอนของพ่อ แม่ ส่วนใหญ่มีรูปแบบรักสนับสนุน คือเป็นการอบรมสั่งสอนที่พ่อ แม่ปฏิบัติต่อเด็กด้วยความรักใคร่เอาใจใส่ สนใจทุกข์สุขของเด็ก สนับสนุนช่วยเหลือ และให้ความสำคัญแก่เด็ก นอกจากนี้รูปแบบการอบรมสั่งสอนอื่นที่พ่อ แม่ใช้ คือมีการเอาใจใส่ดูแล ส่งเสริม/แนะนำในเรื่องที่เหมาะสม แต่ถ้าเด็กแสดงพฤติกรรมใดที่ไม่เหมาะสม ก็มีการลงโทษ โดยการว่ากล่าวตักเตือนบ้าง พ่อ แม่บางรายมีการตั้งกฎเกณฑ์เพื่อให้เด็กได้ปฏิบัติบ้างเช่นกัน แต่ไม่เข้มงวดมากนัก เช่นห้ามกลับบ้านเกินเวลาที่กำหนด หรือห้ามเล่นเกมสัปดาห์ในวันธรรมดา เป็นต้น

ซึ่งความความเห็นของผู้ศึกษา พบว่าวิธีและรูปแบบในการอบรมสั่งสอนของพ่อ แม่ที่ใช้อยู่เหมาะสมกับวัยของเด็ก และสภาพสังคมในปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะเด็กในช่วงวัยนี้ถือเป็นช่วงวัยรุ่นตอนต้น ที่โดยปกติมักต้องการแสดงออกถึงความเป็นตัวของตัวเอง ไม่ชอบอยู่ในกฎเกณฑ์ที่เข้มงวดเกินไป คือต้องการความเป็นอิสระจากครอบครัว ดังนั้นในเด็กวัยนี้พ่อ แม่จึงต้องพบกับความตึงเครียด และขัดแย้งกับเด็กอยู่ตลอดเวลา ถ้าพ่อ แม่ไม่ปรับวิธีการอบรมสั่งสอนให้แตกต่างไปจากช่วงต้นคือ อาจจะค่อนข้างเข้มงวด เพื่อให้เด็กมีพฤติกรรมที่เหมาะสม อยู่ในกรอบที่พ่อ แม่ว่าสมควรจะเป็น แต่เมื่อเด็กโตขึ้นเป็นวัยรุ่น เริ่มรู้จักคิด ได้ด้วยตัวเอง เริ่มต้องการอิสระ พ่อ แม่ควรลดระดับความเข้มงวดลง เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กรู้จักคิด และตัดสินใจด้วยตัวเอง โดยพ่อ แม่เปลี่ยนหน้าที่จากควบคุม เป็นคอยดูแลและให้คำปรึกษาในยามที่เด็กต้องการ ซึ่งถ้าพ่อ แม่ไม่ปรับเปลี่ยนวิธีการ อาจทำให้เด็กรู้สึกอึดอัด ส่งผลให้เด็กพยายามแสดงพฤติกรรมนอกเหนือจากคำสั่งสอนของพ่อ แม่ เกิดปัญหาตามมาในที่สุด

ตารางที่ 4.4 การอบรมสั่งสอนของพ่อ แม่

รายละเอียด	จำนวน* (n=12)	ร้อยละ**(100.00)
ผู้ให้การเลี้ยงดูในวัยเด็ก		
- แม่	9	75.00
- พ่อ	4	33.33
- พี่เลี้ยง/ญาติ	6	50.00
ผู้ที่เลิกสนิทสนมในครอบครัว		
- พ่อ	4	33.33
- แม่	6	50.00
- พี่น้อง	5	41.67
วิธีการอบรมสั่งสอน		
- เอาใจใส่	12	100.00
- ตั้งกฎเกณฑ์	4	33.33
- ลงโทษ	8	66.67
- ตามใจ	7	58.33
- ส่งเสริม/แนะนำ	9	75.00
รูปแบบการอบรมเลี้ยงดู		
- เอาใจใส่ / ตั้งกฎ / ลงโทษ	2	16.67
- เอาใจใส่ / ลงโทษ / แนะนำ	3	25.00
- เอาใจใส่ / ลงโทษ / แนะนำ / ตามใจ	1	8.33
- เอาใจใส่ / แนะนำ / ตามใจ (รักสนับสนุน)	4	33.33
- เอาใจใส่ / ตั้งกฎ / ลงโทษ / แนะนำ / ตามใจ	2	16.67
วิธีการที่พ่อ แม่ใช้ลงโทษเด็ก		
- ตี	1	8.33
- ว่ากล่าวตักเตือน	12	100.00
- อ่านหนังสือ/ทำงานบ้าน	2	16.67

หมายเหตุ : * ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

** คิดฐานร้อยละจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

ตารางที่ 4.5 เนื้อหาที่เน้นซ้ำเป็นพิเศษในการอบรมสั่งสอน

เนื้อหาที่เน้นซ้ำ	เด็ก**	พ่อ แม่**
เนื้อหาที่เน้นซ้ำเป็นพิเศษ*		
- การเรียน	12(100.00)	8(66.67)
- พฤติกรรม/กิริยามารยาท	1(8.33)	7(58.33)
- การคบเพื่อน	2(16.67)	4(33.33)
- สุขภาพ/การรับประทานอาหาร	4(33.33)	3(25.00)

หมายเหตุ : * ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

** คิดฐานร้อยละจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

4.5 ข้อมูลเกี่ยวกับการต่อรอง

ในส่วนของการต่อรองระหว่างเด็กกับพ่อ แม่ รูปแบบของการต่อรองจะเป็นได้ทั้ง 2 ลักษณะในปริมาณที่ไม่แตกต่างกัน คือแบบใช้อารมณ์ และแบบใช้เหตุผล (ร้อยละ 50.00) โดยวิธีแรกที่เด็กแสดงออกเมื่อการต่อรองไม่ประสบผลสำเร็จ ส่วนมากเด็กจะแสดงอารมณ์ ความรู้สึก ออกทางสีหน้า และท่าทาง โดยแสดงสีหน้าไม่พอใจ ทำหน้าบึ้งใส่พ่อ แม่ หรือเดินหนีไม่คุยกับพ่อ แม่ (ร้อยละ 58.33) ตัวอย่างกรณีของนิ่ว* บอกว่าทางโรงเรียนมีจัดไปเข้าค่ายต่างจังหวัด ก็ไปขอแม่ แม่ไม่ให้ไป บอกว่านิ่วยังเล็ก ยังไม่ต้องไปหรอก นิ่วก็บอกว่าใคร ๆ ก็ไปกัน แม่กลับบอกว่าก็ต้องมีคนที่ไม่ไปบ้างละ ไม่เข้าใจทำไมไม่ให้เราไป ก็โรงเรียนจัดไปไม่ได้ไปกันเอง ครูก็ไปด้วย ยิ่งใจก็คิดถึงคอยดูแลเด็กไม่ให้เกิดอันตรายอยู่แล้ว นิ่วก็เลยโกรธ แล้วก็เดินห้องไปเลย ปิดประตู กระแทกเสียงดัง ๆ ร้องลงมาจะมีการถามถึงเหตุผลกับพ่อ แม่ (ร้อยละ 33.33) และมีเพียงส่วนน้อย (ร้อยละ 8.33) ที่เมื่อการต่อรองไม่ประสบผลสำเร็จคำถามที่ตัวเองต้องการ ก็ยอมรับกับผล โดยไม่มีการแสดงอาการ หรือตามหาเหตุผล และเมื่อการต่อรอง โดยวิธีแรกไม่สำเร็จ ในกลุ่มของเด็กที่แสดงออกทางสีหน้า และท่าทาง จะเริ่มใช้เหตุผลกับพ่อ แม่ (ร้อยละ 58.33) โดยอาจจะเป็นเด็กถามพ่อ แม่เอง หรือพ่อ แม่อธิบายเหตุผลกับเด็กเอง นอกจากนี้ในกลุ่มที่ใช้เหตุผลในครั้งแรกไม่สำเร็จ ก็จะไม่ต่อรองกับพ่อ แม่อีก โดยกล่าวว่าเหตุผลที่ พ่อ แม่ให้มาในครั้งแรกเหมาะสม และตัวเด็กเองก็ยอมรับได้วิธีอื่น ๆ ที่เด็กใช้นอกเหนือจาก 2 วิธีแล้ว ในกรณีที่เด็กมีพี่น้อง ก็จะให้พี่น้องช่วย

ต่อรองกับพ่อ แม่ โดยให้เหตุผลที่ใช้วิธีนี้ว่า ถ้าเสี่ยงในการต่อรองมากกว่า พ่อ แม่ก็อาจจะให้ก็ได้ ซึ่งเคยใช้แล้วทั้งได้ผล และ ไม่ได้ผล อีกวิธีเด็กจะนำเงินที่เก็บไปซื้อของนั้น ๆ เอง สำหรับเรื่องที่เด็กต่อรองกับพ่อ แม่ไม่สำเร็จ ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 50.00) จะขอไปเที่ยว ทั้งที่ขอไปเที่ยวคนเดียว และขอไปในสถานที่ที่ไกลเกินกว่าที่เคยไป แม้ว่าจะไปกับเพื่อน ๆ แต่พ่อ แม่ยังคงห่วงถึงอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นได้ รองลงมา (ร้อยละ 33.33) เป็นการขอซื้อหนังสือการ์ตูน เสื้อผ้า หรือ เครื่องประดับ โดยเหตุผลของพ่อ แม่คือ ของที่เด็กต้องการยังไม่มีความเป็นจะต้องใช้ และราคาแพงเกินตัวเด็ก

โดยสรุป จากการที่เด็กต่อรองกับพ่อ แม่แล้วไม่ประสบผลสำเร็จ เด็กจะเกิดความคับข้องใจ ซึ่งก็จะมีวิธีการให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการ อาจจะสำเร็จ หรือไม่สำเร็จ แต่ก็ทำให้เด็กรู้สึกได้ว่า ตัวเองได้พยายามทำในสิ่งที่ต้องการแล้ว ซึ่งวิธีการที่เด็กใช้ในการต่อรอง สามารถแบ่งออกได้ตามการแบ่งของ โยฮัน สันสนดุทธ และคณะ (2533 : 280-294) ที่แบ่งตามการแสดงออก คือ

1. การแสดงความก้าวร้าว เป็นการแสดงวิธีการต่อรองโดยใช้อารมณ์เป็นหลัก คือเมื่อเด็กถูกขัดใจ ไม่ได้รับในสิ่งที่ตัวเองต้องการ ก็จะแสดงปฏิกิริยาให้พ่อ แม่ได้รับรู้ในทันทีทันใดถึงความไม่พอใจ โดยการแสดงออกทางสีหน้า และท่าทาง

2. การคิดทบทวน จากการที่พ่อ แม่ให้เหตุผลถึงการที่ไม่อนุญาตตามที่เด็กเรียกร้อง ทำให้เด็กได้มีโอกาสคิดทบทวนถึงสิ่งที่ตัวเองต้องการ และเรียกร้องไปนั้นเหมาะสม และถูกต้องมากน้อยเพียงใด และเมื่อเด็กเห็นด้วยกับเหตุผลของพ่อ แม่ ความต้องการในสิ่งนั้น ๆ ของเด็กจะหมดไป

ซึ่งการแสดงออกทั้ง 2 วิธีมีทั้งแบบที่ใช้เหตุผลและใช้อารมณ์ คือการแสดงความก้าวร้าวเป็นการต่อรองที่ใช้อารมณ์ โดยตัวเด็กเองก็ทราบว่าวิธีการนี้ไม่ค่อยได้ผล แต่เป็นความเคยชินมากกว่าเมื่อไม่ได้สิ่งที่ขอไป ส่วนวิธีการคิดทบทวน เป็นการต่อรองที่ใช้เหตุผล โดยเป็นเหตุผลที่ทั้งฝ่ายเด็กและพ่อ แม่เห็นพ้องร่วมกัน กล่าวคือเมื่อพ่อ แม่ให้เหตุผล เด็กจะนำมาคิด และเมื่อเด็กเห็นด้วย ผลคือ ไม่มีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดรู้สึกคับข้องใจ เด็กจะมองเห็นถึงความไม่จำเป็น ไม่เหมาะสมในสิ่งที่ขอไป พ่อ แม่ก็ไม่ลำบากใจเนื่องจากเด็กแสดงพฤติกรรมให้เห็นว่ายอมรับกับเหตุผลนั้น ๆ

ตารางที่ 4.6 การต่อรองระหว่างเด็กกับพ่อ แม่

รายละเอียด	จำนวน*(n=12)	ร้อยละ** (100.00)
รูปแบบในการต่อรอง		
- ใช้อารมณ์	6	50.00
- ใช้เหตุผล	6	50.00
วิธีแรกที่ใช้ในการต่อรอง		
- แสดงสีหน้า ท่าทางไม่พอใจ	7	58.33
- ถามเหตุผล	4	33.33
- ไม่ต่อรอง	1	8.33
วิธีอื่นที่ใช้ในการต่อรอง		
- ถามเหตุผล	7	58.33
- แสดงสีหน้า ท่าทางไม่พอใจ	2	16.67
- ให้น้องช่วยต่อรอง	2	16.67
- ใช้เงินเก็บตัวเองซื้อ	2	16.67
- ไม่ต่อรอง	3	25.00
เรื่องที่ต่อรองกับพ่อ แม่ไม่สำเร็จ		
- ขอ ไปเที่ยว	6	50.00
- ซื้อเกมส์คอมพิวเตอร์	2	16.67
- ซื้อหนังสือการ์ตูน/เสื้อผ้า	4	33.33

หมายเหตุ : * คอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

** ศึกษาร้อยละจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

4.6 วิธีการอบรมสั่งสอนที่พึงปรารถนา

ในส่วนของวิธีการอบรมสั่งสอนที่พึงปรารถนา ในเด็กส่วนมาก (ร้อยละ 41.67) ต้องการให้พ่อ แม่ลดความเข้มงวดลง ให้ปล่อยบ้างในบางเรื่อง โดยเฉพาะในเรื่องขอไปเที่ยวกับเพื่อน ๆ พ่อ แม่มักจะไม่อนุญาต รองลงมา (ร้อยละ 25.00) เด็กต้องการให้พ่อ แม่อบรมสั่งสอน โดยใช้

เหตุผลมากกว่าใช้อารมณ์ คือต้องการให้พูดคุยกันโดยใช้เหตุผล จะว่ากล่าวตักเตือนก็ใช้เหตุผล อธิบายกับเด็ก มากกว่าจะใช้การบังคับ หรือห้ามโดยไม่อธิบายให้เข้าใจ นอกจากนี้ก็ต้องการให้ พ่อ แม่ให้ความสนใจ และเอาใจใส่ในเรื่องการเรียนของเด็ก (ร้อยละ 16.67) ให้พ่อ แม่มีเวลาให้เด็กมากขึ้น และควรมีการฝึกในเรื่องของความรับผิดชอบ ในปริมาณที่เท่า ๆ กัน (ร้อยละ 8.33)

ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่า เด็กในวัยนี้ต้องการแสดงความเป็นตัวของตัวเอง ต้องการอิสระจากพ่อ แม่ และกลุ่มเพื่อนเริ่มมีอิทธิพลกับตัวเด็กมากขึ้น เนื่องจากกลุ่มเพื่อนและตัวเด็กเองอยู่ในวัยเดียวกัน มีความสนใจในเรื่องเดียวกัน การรวมกลุ่มเพื่อพูดคุย หรือทำกิจกรรมร่วมกันจึงเข้าใจกันมากกว่าพ่อ แม่ ดังนั้นเด็กจึงต้องการอยู่ร่วมกับเพื่อน ๆ ในวัยเดียวกันมากกว่าอยู่กับพ่อ แม่ เด็กจึงต้องการให้พ่อ แม่ลดความเข้มงวดลง เพื่อเปิด โอกาสให้เด็กได้ออกไปทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน ได้มากขึ้น แทนที่จะมีกิจกรรมทำร่วมกับสมาชิกในครอบครัวเพียงอย่างเดียว

นอกจากนั้น เด็กวัยนี้ไม่ต้องการการถูกบังคับให้ทำ หรือแสดงพฤติกรรมที่พ่อ แม่เห็นว่าเหมาะสม โดยไม่บอกเหตุผลที่สมควร หรือห้ามกระทำใด ๆ ที่เด็กไม่ทราบสาเหตุที่ดีพอ เนื่องจากเด็กวัยนี้รู้จักคิดเป็น และตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ได้เป็น พ่อ แม่จึงไม่จำเป็นต้องคิดแทน หรือตัดสินใจทุกเรื่องให้กับเด็กอยู่ตลอดเวลา เด็กต้องการให้พ่อ แม่ปล่อยให้ตัดสินใจด้วยตัวเอง แต่บางเรื่องที่พ่อ แม่ต้องการให้เป็นไป ในทางที่เหมาะสม ก็ควรบอกกล่าวกันด้วยเหตุผล จะทำให้เด็กเข้าใจ และยอมรับคำสั่งสอนนั้น ๆ ได้มากกว่าการที่พ่อ แม่จะใช้อารมณ์ในการอบรมสั่งสอนเพียงอย่างเดียว

ตารางที่ 4.7 วิธีการอบรมสั่งสอนที่พึงปรารถนา

วิธีการอบรมสั่งสอน	จำนวน(n=12)	ร้อยละ(100.00)
วิธีการอบรมสั่งสอนที่พึงปรารถนาของเด็ก		
- เข้มงวดน้อยลง	5	41.67
- ใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์	3	25.00
- เอาใจใส่เรื่องการเรียน	2	16.67
- ฝึกความรับผิดชอบ	1	8.33
- ให้เวลาเด็กมากขึ้น	1	8.33

4.7 ปัญหา และอุปสรรคในการอบรมสั่งสอน

เมื่อถามถึงปัญหา และอุปสรรคในการอบรมสั่งสอนระหว่างเด็กกับพ่อ แม่ พบว่าเด็กจำนวนครึ่งหนึ่งของผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด (ร้อยละ 50.00) ไม่มีปัญหา และอุปสรรคกับพ่อ แม่ในการอบรมสั่งสอน คือไม่เห็นว่ารูปแบบ และวิธีที่พ่อ แม่ใช้ในปัจจุบัน จะสร้างปัญหาให้ตัวเด็กไม่สบายใจ ในขณะที่เด็กอีกครึ่งหนึ่ง พบว่ามีอุปสรรคบ้าง แต่ก็ไม่ได้ทำให้ตัวเด็กเองรู้สึกอึดอัด หรือไม่สบายใจจนเด็กคิดว่าเป็นปัญหากับตัวเอง โดยอุปสรรคที่พบส่วนใหญ่ (ร้อยละ 25.00) เด็กกับพ่อ แม่มีความคิดเห็น ไม่ตรงกัน ในเรื่องที่พ่อ แม่ว่ากล่าวตักเตือน ร้องลงมา (ร้อยละ 16.67) ในจำนวนที่เท่า ๆ กัน ประการแรกคือเด็กไม่กล้าเข้าไปพูดคุย หรือขอคำปรึกษาจากพ่อ แม่ก่อน ประการที่สองพ่อ แม่พูดเน้นย้ำแต่เรื่องเดิม ๆ บ่อยครั้ง ทำให้เด็กเบื่อ เกิดความรำคาญ ไม่อยากฟัง และสุดท้ายการอบรมสั่งสอนของผู้ใหญ่ในเรื่องเดียวกันขัดแย้งกันเอง ทำให้เด็กเกิดความสับสน และไม่แน่ใจว่าควรเชื่อฟังคำสั่งสอนของใครมากกว่ากัน เช่น ในกรณีของเอ*จะถูกผู้เป็นพ่อห้ามอ่านหนังสือการ์ตูน โดยให้เหตุผลว่าไม่มีประโยชน์ต่อการเรียน ในขณะที่ผู้เป็นแม่ไม่เคยห้าม โดยให้เหตุผลว่าหนังสืออะไรก็ตามมีประโยชน์ทั้งสิ้น ขอให้อ่านก็เป็นการฝึกเด็กไปในตัว ดังนั้นเมื่อเอต้องการซื้อหนังสือการ์ตูน ก็จะไปขอกับแม่ แต่เมื่อซื้อมาแล้วพ่อเห็นก็จะ โคนพ่อต่อว่าบ้าง ในกรณีนี้ก็ทำให้เด็กสับสนได้

นอกจากนั้น อุปสรรคอื่น ๆ ที่พบคือ เด็กรู้สึกว่าพ่อ แม่เข้มงวดมากเกินไป ทำให้รู้สึกอึดอัดเวลาอยู่ในบ้าน และอุปสรรคอีกอย่างคือ พ่อ แม่ไม่ค่อยมีเวลาให้ เนื่องจากการที่พ่อ แม่ต้องออกไปทำงาน กว่าจะกลับบ้านก็ค่ำมืด เด็กจึงต้องอยู่กับพี่น้อง เวลาที่จะอยู่กับพ่อ แม่ก็น้อย เด็กจึงหันไปพูดคุย และปรึกษากับพี่น้องมากกว่า ในขณะที่บางเรื่องเด็กก็ต้องการจะ ได้รับคำแนะนำจากพ่อ แม่มากกว่า

ตารางที่ 4.8 ปัญหา และอุปสรรคในการอบรมสั่งสอน

รายละเอียด	จำนวน*(n=12)	ร้อยละ**(100.00)
ปัญหาและอุปสรรค		
- ไม่มีปัญหา และอุปสรรค	6	50.00
- ความคิดเห็นระหว่างเด็กกับพ่อ แม่ไม่ตรงกัน	3	25.00
- ไม่กล้าเข้าไปคุยกับพ่อ แม่ก่อน	2	16.67

ตารางที่ 4.8 (ต่อ)

รายละเอียด	จำนวน*(n=12)	ร้อยละ**(100.00)
- พ่อ แม่พูดซ้ำแต่เรื่องเดิม ๆ	2	16.67
- การตั้งสอนของผู้ใหญ่แต่ละคนขัดแย้งกันเอง	2	16.67
- เข้มงวดมากเกินไป	1	8.33
- พ่อ แม่ไม่มีเวลาให้	1	8.33

หมายเหตุ : * ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

** ศึกษาร้อยละจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

4.8 ข้อเสนอแนะในการอบรมสั่งสอน

ข้อเสนอแนะในการอบรมสั่งสอน พบว่า พ่อ แม่ส่วนมาก (ร้อยละ 58.33) คิดว่าควรให้อิสระกับเด็กในการแสดงความคิดเห็น ให้เด็กได้ลองตัดสินใจเองในเรื่องของตัวเอง โดยที่พ่อแม่ไม่ควรเข้าไปตัดสินใจแทนในทุก ๆ เรื่อง เพื่อให้เด็กได้รู้จักคิดเองเป็น รองลงมาพ่อแม่ต้องการให้การอบรมสั่งสอนโดยใช้เหตุผลมากกว่าการใช้อารมณ์กับเด็ก (ร้อยละ 33.33) ให้มีการอธิบายในสิ่งที่พ่อแม่ได้ห้ามไม่ให้เด็กกระทำว่าเพราะเหตุใดจึงไม่ควร เพื่อให้เด็กได้เกิดความรู้ และเข้าใจอย่างแท้จริงถึงความไม่เหมาะสมของพฤติกรรมนั้น ๆ วิธีการอบรมสั่งสอนที่พ่อแม่เห็นว่าเหมาะสมรองลงมา คือ การไม่คาดหวังกับตัวเด็กมากเกินไป (ร้อยละ 25.00) ไม่ว่าจะเรื่องใดก็ตาม โดยเฉพาะกับเด็กวัยนี้ พ่อ แม่มักจะคาดหวังให้เด็กเรียนเก่ง เรียนดี เพื่อสามารถแข่งขันกับคนอื่น ๆ ได้ ทำให้ตัวเด็กเกิดความกดดัน นอกจากกดดันจากต้องแข่งกับคนอื่นแล้ว ยังกดดันที่จะต้องทำให้ได้ตามที่พ่อแม่ต้องการ ซึ่งเป็นผลเสียแก่เด็ก อาจทำให้เด็กทำออกมาได้ไม่ดีเท่าที่ควร

ตารางที่ 4.9 ข้อเสนอแนะในการอบรมสั่งสอน

รายละเอียด	จำนวน*(n=12)	ร้อยละ**(100.00)
ข้อเสนอแนะในการอบรมสั่งสอน		
- ให้อิสระเด็กได้คิดเอง	7	58.33
- ใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์	4	33.33
- ไม่คาดหวังในตัวเด็ก	3	25.00
- ฝึกความรับผิดชอบ	2	16.67
- มีเวลาให้เด็กมากขึ้น	1	8.33

หมายเหตุ : * ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

** คำนวณร้อยละจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “วิธีการอบรมสั่งสอนเด็กวัยรุ่นของบิดามารดาไทย” ผู้ศึกษามุ่งหวังเพื่อศึกษาถึงวิธีการอบรมสั่งสอนเด็กของ พ่อ แม่ นอกจากนี้ยังศึกษาวิธีการต่อรองที่เด็กวัยรุ่นใช้กับ พ่อ แม่ เพื่อให้ได้สิ่งที่ต้องการ และศึกษาถึงวิธีการอบรมสั่งสอนที่พึงปรารถนาในทัศนะของวัยรุ่น โดยผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ คือกลุ่มของเด็กนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งมีอายุระหว่าง 13-15 ปี ของโรงเรียนฟ้าใส จำนวน 12 ราย โดยวิธีการศึกษาอาศัยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก(In-depth Interview) การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและการสังเกตสภาพ โรงเรียน บริบทแวดล้อมและถิ่นที่อยู่อาศัย ผลการศึกษารูปได้ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

จากการรวบรวมข้อมูลจากเด็กนักเรียน รวมถึงพ่อ แม่ของเด็กเพื่อให้ได้ข้อมูล ได้รายละเอียดเกี่ยวกับการอบรมสั่งสอนในเชิงลึกมากยิ่งขึ้น ผู้ศึกษาได้สรุปผลการศึกษาโดยประกอบไปด้วยวิธีการอบรมสั่งสอนของพ่อ แม่ วิธีการต่อรองของเด็ก วิธีการอบรมสั่งสอนที่พึงปรารถนาของวัยรุ่น ปัญหา อุปสรรคในการอบรมสั่งสอน และข้อเสนอแนะในการอบรมสั่งสอน โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

5.1.1 วิธีการอบรมสั่งสอนเด็กวัยรุ่นของพ่อ แม่

โดยส่วนใหญ่ ผู้ที่ให้การเลี้ยงดูตั้งแต่วัยเด็ก คือ แม่ นอกจากนี้ก็มีพี่เลี้ยง/ญาติช่วยเลี้ยง สมาชิกในครอบครัวที่เด็กสนิทสนมมากที่สุด และมักขอคำปรึกษาคือแม่ โดยให้เหตุผลว่าแม่มีเวลาให้ และเข้าใจตัวเด็กมากกว่าพ่อ รองลงมาคือพี่น้อง เหตุผลคือพี่น้องมีวัยใกล้เคียงกัน จึงสามารถคุยได้ทุกเรื่อง และไม่กลัวว่าเหมือนแม่ ในส่วนของวิธีการอบรมสั่งสอน พ่อ แม่ทุกคนจะดูแลเอาใจใส่กับเด็ก มีการส่งเสริม/แนะนำในเรื่องที่พ่อ แม่เห็นว่าเหมาะสม ลงโทษบ้างแต่เป็นไปในทางว่ากล่าวตักเตือน เนื่องจากเด็กวัยรุ่นช่วงนี้เติบโตพอที่จะพูดคุยด้วยเหตุผลมากกว่าการลงโทษด้วยการตีเหมือนช่วงก่อนหน้านั้น นอกจากนี้พ่อ แม่ก็ตามใจเด็กบ้างโดยส่วนมากเป็นเรื่องของการเลือกเรียน

ในสิ่งที่เด็กสนใจมากกว่าจะบังคับให้เป็นไปตามที่พ่อ แม่ชอบ มีการตั้งกฎเกณฑ์บ้าง แต่ไม่เข้มงวดมากนัก โดยเนื้อหาที่เน้นย้ำเป็นพิเศษในการอบรมสั่งสอน ส่วนของเด็กเห็นว่าเรื่องการเรียนรู้ เป็นเรื่องที่พ่อ แม่เน้นย้ำมากที่สุด รองลงมาคือเรื่องของสุขภาพ การรับประทานอาหาร จะเน้นการเลือกรับประทานอาหารที่มีคุณภาพ ประโยชน์ต่อตัวเด็ก ส่วนพ่อ แม่จะเน้นย้ำทุกเรื่องในปริมาณไม่ต่างกันมากนัก โดยเน้นเรื่องการเรียนรู้เป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาเป็นเรื่องของพฤติกรรม และกิจกรรมทางที่แสดงออกทั้งที่อยู่ภายในบ้าน และออกไปอยู่ในสังคมภายนอก เรื่องของการคบเพื่อนเป็นลำดับรองลงมา และเรื่องของสุขภาพ การเลือกรับประทานอาหารเป็นลำดับสุดท้าย

5.1.2 วิธีการต่อรองระหว่างเด็กวัยรุ่นกับพ่อ แม่

ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญในกลุ่มเด็ก มีรูปแบบของการต่อรอง โดยใช้เหตุผล และใช้อารมณ์ในปริมาณที่เท่า ๆ กัน โดยในครั้งแรกเมื่อการต่อรองไม่ประสบผลสำเร็จ เด็กส่วนใหญ่จะแสดงออกทางสีหน้า และท่าทางไม่พอใจในทันที เพื่อให้พ่อ แม่รับทราบ วิธีการรองลงมาคือการ ถามหาเหตุผลกับพ่อ แม่ ซึ่งก็มีทั้งเด็กที่ยอมรับได้ และล้มเลิกที่จะต่อรองต่อไป และเหตุผลที่เด็กไม่ยอมรับ และหาวิธีอื่นในการต่อรองต่อไป โดยวิธีที่เด็กใช้ ในส่วนของเด็กที่แสดงสีหน้า และท่าทางไม่พอใจ มักจะได้รับการอธิบายจากพ่อ แม่ถึงความไม่เหมาะสมของสิ่งที่เด็กต้องการ นอกจากนั้นก็มีการให้พี่น้องช่วยพูดต่อรอง หรือบางคนมีเงินเก็บส่วนตัวก็จะใช้เงินของตัวเองซื้อสิ่งที่ตัวเองต้องการ มีเด็กบางส่วนก็ไม่ต่อรอง เมื่อได้ฟังเหตุผลจากพ่อ แม่แล้วเช่นกัน

5.1.3 วิธีการอบรมสั่งสอนที่พึงปรารถนา

ในความคิดเห็นของเด็กทั้ง 12 ราย พบว่าส่วนใหญ่ต้องการให้พ่อ แม่ลดความเข้มงวดในการอบรมสั่งสอน ในทุก ๆ เรื่อง โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับเพื่อน ๆ รองลงมาต้องการให้พ่อ แม่ใช้เหตุผลในการอบรมสั่งสอนมากกว่าใช้อารมณ์ เพราะว่าเด็กต้องการอิสระทั้งในตัวเอง และความคิด ดังนั้นการที่พ่อ แม่ปล่อยให้เด็กให้ออกมารวมกลุ่มกับเพื่อน เพื่อพูดคุยและทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้เด็กได้แสดงความคิดของตัวเองออกมา และถ้าความคิดนั้นได้ถูกนำไปปฏิบัติได้จริง ทำให้เด็กเกิดความรู้สึกภูมิใจในตัวเองที่สามารถสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ได้ออกมาตามความคิดของตัวเอง โดยพ่อ แม่เป็นฝ่ายติดตาม และดูแลความเป็นไปของเด็ก ให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมกับสังคม และวัฒนธรรมในปัจจุบัน

นอกจากนั้นในการอบรมสั่งสอนแต่ละครั้ง เด็กต้องการให้ผู้ใหญ่ใช้เหตุผลในการพูดคุยกัน จะทำให้ตัวเด็กยอมรับในเรื่องที่พ่อ แม่สั่งสอน หรือดักเตือน และเต็มใจที่จะปฏิบัติตาม

มากกว่าที่พ่อ แม่ใช้อารมณ์ในการพูดคุย เพราะว่าเวลาที่พ่อ แม่ใช้อารมณ์ ทำให้เด็กรู้สึกเหมือนถูกบังคับให้กระทำ เด็กจะรู้สึกขัดใจ และต่อต้านในที่สุด

5.1.4 ปัญหา และอุปสรรคในการอบรมสั่งสอน

เด็กส่วนใหญ่ไม่พบว่าตัวเองมีปัญหา หรือมีอุปสรรคใดเกี่ยวกับรูปแบบและวิธี การอบรมสั่งสอนของพ่อ แม่ในปัจจุบัน โดยเด็กพอใจ และเข้าใจกับวิธีการอบรมสั่งสอนดังกล่าว แต่ก็มีเด็กนักเรียนอีกส่วนที่พบว่า ปัญหา และอุปสรรคในการอบรมสั่งสอน คือการที่ทั้งเด็กและพ่อ แม่ มีความคิดเห็น ไม่ตรงกัน เกิดความขัดแย้งกันบ่อยครั้ง แต่ก็ไม่ถึงขั้นรุนแรง เพราะทุกครั้งที่เกิดขัดแย้งกันพ่อ แม่ จะอธิบายเหตุผลให้เข้าใจ

นอกจากปัญหาเรื่องความคิดเห็นไม่ตรงกันแล้ว อุปสรรคอีกอย่างคือตัวเด็กไม่กล้าเข้าไปพูดคุยกับพ่อ แม่ สาเหตุคือพ่อ แม่ดู เด็กจึงกลัวว่าการเข้าไปอาจจะถูกพ่อ แม่ว่ากล่าว หรือตำหนิได้ ดังนั้นเวลามีปัญหาต้องการคำปรึกษาจึงพูดคุยกับพี่น้องมากกว่า ปัญหาอื่น ๆ คือพ่อ แม่แต่เรื่องเดิม ๆ เด็กเกิดความเบื่อหน่าย และการอบรมสั่งสอนของผู้ใหญ่ในเรื่องเดียวกันขัดแย้งกันเอง ทำให้เด็กไม่แน่ใจว่าควรเชื่อฟังใครมากกว่ากัน

5.1.5 ข้อเสนอแนะในการอบรมสั่งสอน

ข้อเสนอแนะของพ่อ แม่เกี่ยวกับวิธีการอบรมสั่งสอนเด็กวัยรุ่นที่ควรจะเป็น ในสังคมปัจจุบัน พ่อ แม่ ส่วนใหญ่คิดว่าควรให้เด็กได้มีอิสระในความคิด คือพ่อ แม่ ควรปล่อยให้เด็กได้มีโอกาสแสดงความคิดของตัวเองต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวเองออกมา ควรปล่อยให้เด็กได้ตัดสินใจบางเรื่องด้วยตัวเอง เพื่อฝึกให้เป็นคนที่มีความมั่นใจในตัวเอง และกล้าที่จะแสดงออก รองลงมาคือพ่อ แม่ควรอบรมสั่งสอนเด็กด้วยเหตุผลมากกว่าอารมณ์ คือในกรณีที่กล่าวตักเตือนควรให้คำอธิบายที่มีเหตุผลสมควร ไม่ควรใช้การออกคำสั่งโดยการบังคับ หรือห้ามปรามโดยไม่อธิบาย โดยพ่อ แม่ให้เหตุผลว่าการ ไปบังคับ หรือห้ามเด็กไม่ให้กระทำอย่างหนึ่งอย่างใดโดยไม่อธิบายว่า เพราะเหตุไฉน ด้วยวัยของเด็กที่มีความอยากรู้อยากเห็น และอยากลองอยู่แล้ว ทำให้เด็กพยายาม ออกนอกกรอบข้อบังคับ ข้อห้ามที่กำหนด ซึ่งบางเรื่องผลลัพธ์ไม่รุนแรง แต่บางเรื่องมีผลค่อนข้างรุนแรง พ่อ แม่จึงควรให้เหตุผลประกอบด้วยเสมอ เพื่อให้เด็กได้รับรู้ผลลัพธ์ของการกระทำจากผู้ใหญ่ ดีกว่าให้เด็กลองกระทำเอง แล้วได้ผลลัพธ์กับตัวตัวเอง

นอกจากวิธีการทั้งสองวิธีแล้ว พ่อ แม่ ยังเห็นว่าในการอบรมสั่งสอนเด็ก ไม่ควรคาดหวังกับเด็กมากเกินไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กในช่วงนี้ เป็นวัยของการศึกษาล่าเรียน พ่อ แม่มักคาดหวังในเรื่องการเรียนของเด็กมาก ซึ่งทางที่ดีสำหรับเด็กคือพ่อ แม่ไม่ควรตั้งความหวังให้เด็กเรียน หรือ

เป็นไปในแนวทางที่พ่อ แม่ต้องการทั้งหมด เพราะสิ่งเหล่านี้ทำให้เด็กเกิดความกดดันตัวเอง ส่งผลเสียต่อตัวเด็ก อาจทำให้เด็กทำได้ไม่ดีเท่าที่ควรจะเป็น

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากข้อสรุปที่กล่าวมาข้างต้น ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะให้กับสถาบันทางสังคม หรือกลุ่มทางสังคมที่มีส่วนสำคัญ และมีอิทธิพลต่อเด็กวัยรุ่น ซึ่งก็คือในส่วนของครอบครัว โรงเรียน และกลุ่มเพื่อน นอกจากนี้ ผู้ศึกษาได้ให้ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาเพิ่มเติมต่อไปแก่ผู้ที่สนใจ และต้องการหาข้อสรุปเพิ่มเติม ดังต่อไปนี้

5.2.1 ข้อเสนอในทางปฏิบัติ

5.2.1.1 ครอบครัว

ครอบครัว มีหน้าที่หลัก คือให้การอบรมสั่งสอนแก่สมาชิกในครอบครัว ให้เจริญเติบโตเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมต่อไป โดยที่มนุษย์มีช่วงของการเป็นเด็กอ่อนที่ค่อนข้างพึ่งพิงครอบครัวมากกว่าสัตว์ชนิดอื่น ดังนั้น โอกาสในการเรียนรู้ ถ่ายทอดนิสัย บุคลิกภาพต่าง ๆ จากผู้ที่ให้การเลี้ยงดูจึงมีอยู่มาก ดังนั้น พ่อ แม่ รวมถึงผู้ให้การเลี้ยงดูคนอื่น ๆ ผู้ใกล้ชิด จึงต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็ก ตั้งแต่แรกเกิดทั้งการแสดงออกทางพฤติกรรมทางกาย ตลอดจนความนึกคิดต่อสิ่งต่าง ๆ ภายนอก กล่าวคือถ้าผู้ใกล้ชิดมองสิ่งรอบตัวในแง่ลบมากกว่าแง่บวก โอกาสที่เด็กจะซึมซับความรู้สึคนึกคิดด้านลบของคนนั้นก็จะมีมาก โดยสรุปแล้วขั้นแรกของการอบรมสั่งสอนคือผู้ให้การเลี้ยงดูต้องทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็กในทุก ๆ เรื่อง ในขั้นต่อมาของการอบรมสั่งสอน ควรมีความพอดี ไม่เข้มงวดเกินไป และไม่ปล่อยปละละเลยจนเกินไปเช่นกัน

ในการอบรมสั่งสอนของพ่อ แม่ ควรแตกต่างกันตามวัยของเด็ก กล่าวคือตั้งแต่แรกเกิด เป็นช่วงที่เด็กต้องพึ่งพิงครอบครัวตลอดเวลา พ่อ แม่จึงต้องดูแล ช่วยเหลืออย่างใกล้ชิดในทุก ๆ เรื่องของเด็ก แต่เมื่อเด็กเติบโตจนอยู่ในวัยของการศึกษา เด็กสามารถดูแลเรื่องของตัวเองได้เอง พ่อ แม่จึงควรลดการช่วยเหลือในเรื่องที่เกี่ยวกับตัวเด็กลง แต่ยังคงเอาใจใส่ในเรื่อง ทัว ๆ ไป ซึ่งเป็นไปตามความต้องการของเด็ก นั่นคือเด็กต้องการให้พ่อ แม่ปล่อยให้เด็กได้มีอิสระ ได้ทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นในบางโอกาส ได้ไปเที่ยวกับเพื่อน ๆ ในวัยเดียวกัน แทนที่จะอยู่บ้านอ่านหนังสือในวันหยุด เพราะเด็กในวัยนี้ เพื่อนเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญเพิ่มมากขึ้น รองจากสมาชิกในครอบครัว เนื่องจากที่เด็กได้เข้าไปสู่อีกสังคมหนึ่ง คือ โรงเรียน ทำให้เด็กได้พบปะ รู้จัก พுகุญ และมีกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น นอกเหนือจากสมาชิกภายในครอบครัวเดียวกัน ประกอบกับเพื่อนที่โรงเรียนเป็นเด็ก

วัยเดียวกัน ย่อมมีความต้องการที่ตรงกัน การพูดคุยจึงเข้าใจกันง่าย พ่อ แม่ต้องเข้าใจ และยอมรับ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับเด็กในช่วงนี้

นอกจากนี้แล้ว การอบรมสั่งสอนของพ่อ แม่ที่เหมาะสมอีกแบบ คือการใช้เหตุผล กับเด็กให้มากขึ้นในทุก ๆ เรื่อง เนื่องจากเด็กวัยนี้ไม่ชอบการบังคับ การอธิบายให้ฟังอย่างมี หลักการที่น่าเชื่อถือจึงคือการออกคำสั่งห้ามเพียงอย่างเดียว นอกจากเด็กจะเกิดข้อสงสัยในใจ แล้วไม่เชื่อฟัง โอกาสที่จะออกนอกคำสั่ง เพื่อหาผลของการกระทำก็มากขึ้น โดยที่พ่อ แม่อาจจะไม่ ทราบล่วงหน้า เนื่องจากเด็กมีวิธีการมากมายในการทำให้พ่อ แม่เชื่อได้ว่าตัวเด็กนั้นเชื่อฟังคำสั่ง สอน จนเมื่อเกิดผลขึ้น อาจจะไม่มีทางแก้ไข

ดังนั้น ถึงแม้พ่อ แม่จะลดความเข้มงวดในการอบรมสั่งสอนลง แต่ก็ต้องดูแลความ เป็นไปโดยรอบ ๆ ของเด็ก เพราะเมื่อเด็กเข้าไปสู่สังคมที่มีคนอื่น ๆ ในวัยเดียวกัน ประกอบกับ สิ่งแวดล้อมรอบข้าง อาจทำให้เด็กหลงไปกับสิ่งแวดล้อม นำไปสู่ความคิดและการกระทำที่ผิด

5.2.1.2 โรงเรียน

โรงเรียน เป็นเสมือนบ้านหลังที่สองของเด็ก พ่อ แม่ให้เด็กเข้าโรงเรียน นอกจาก ต้องการให้เด็กได้ศึกษาหาความรู้ในส่วนของวิชาการแล้ว เด็กยังได้อยู่ร่วมกับผู้อื่นนอกเหนือจาก บุคคลภายในครอบครัว เป็นการเรียนรู้ที่จะร่วมกับผู้อื่น ซึ่งเป็นหน้าที่ของโรงเรียนที่จะต้องคอย ดูแลเอาใจใส่เด็กทุกคนใน โรงเรียนแทนพ่อ แม่ ทั้งครู อาจารย์ ตลอดจนบุคลากรอื่นในโรงเรียนจึง ต้องให้ความใส่ใจกับเด็กทั้งพฤติกรรมส่วนตัว และพฤติกรรมเวลาอยู่ร่วมกับเพื่อน และเมื่อเห็นว่า เด็กเริ่มมีพฤติกรรมที่แปลกแยก แยกต่างออกไปในทางที่ไม่เหมาะสม บุคลากรในโรงเรียนต้องหา ทางแก้ไข โดยในขั้นต้น อาจต้องเรียกเด็กมาเพื่อพูดคุยทำความเข้าใจกัน และในขั้นต่อไปอาจต้อง พยายามพูดคุยกับพ่อ แม่ของเด็ก เพื่อให้รับทราบปัญหา และร่วมมือกันหาทางปรับปรุง หรือแก้ไข พฤติกรรมของเด็กต่อไป

5.2.1.3 เพื่อน

ในช่วงที่เด็กเข้าสู่วัยรุ่น กลุ่มเพื่อนเริ่มมีบทบาท มีอิทธิพลกับเด็กวัยรุ่นมากขึ้น ต่อ จากครอบครัว เนื่องจากเด็กวัยรุ่นเข้าสู่สังคม โรงเรียน เริ่มรู้จักกับบุคคลอื่นนอกเหนือจากคนใน ครอบครัว เพื่อนเป็นบุคคลที่อยู่ในวัยเดียวกัน ความคิดเห็น หรือความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ จึง ค่อนข้างสอดคล้องกัน ดังนั้นเด็กวัยรุ่นจึงสนิทสนมกับเพื่อนรุ่นเดียวกันได้ง่าย และเริ่มด้อยห่าง ทอดจากพ่อ แม่ ซึ่งตัวเด็กคบเพื่อนที่ดี คือเป็นกลุ่มเพื่อนที่ชักนำไปสู่การกระทำที่เหมาะสมแล้ว เด็ก วัยรุ่นก็จะมีพฤติกรรมที่เหมาะสมตาม ในทางตรงกันข้าม ถ้ากลุ่มเพื่อนที่คบมีความประพฤติกที่ไม่ เหมาะสม โอกาสที่เด็กจะมีความประพฤติกไม่คิดตามก็มีความเป็นไปได้สูง ดังนั้นการเลือกคบเพื่อน

จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งอีกส่วนหนึ่งที่จะทำให้พฤติกรรมของของเด็กวัยรุ่นเป็นไปในลักษณะใด ซึ่งตัวของเด็กเองก็ต้องตระหนัก และให้ความใส่ใจกับการเลือกคบเพื่อน และพ่อ แม่ของเด็กก็ต้องให้ความเอาใจใส่ และสนใจเรื่องของเพื่อนแต่ละคนที่เด็กคบอยู่ ควรทำความรู้จักกับเพื่อนของเด็กไว้บ้าง เพื่อสังเกตพฤติกรรมที่มี และเมื่อเห็นว่าเริ่มมีพฤติกรรมใดที่ออกมาในทางที่ไม่ดี พ่อ แม่จะได้บอกกล่าว และตักเตือนกับตัวเด็กได้ทัน่วงที

5.2.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

5.2.2.1 ควรทำการศึกษาถึงความแตกต่างของการอบรมสั่งสอนระหว่างเด็กผู้ชาย และเด็กผู้หญิงว่าพ่อ แม่ให้การสั่งสอนแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร เรื่องที่เน้นย้ำแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร เนื่องจากเมื่อเด็กเริ่มเติบโตเข้าสู่วัยรุ่น ความสนใจและความต้องการของเด็กก็แตกต่างกัน ปัญหาที่เด็กมีก็แตกต่างกัน จึงควรเพิ่มเติมเนื้อหาส่วนนี้ในการจะศึกษาครั้งในต่อไป

5.2.2.2 ควรทำการศึกษาถึงอิทธิพลของกลุ่มเพื่อน ว่ามีผลต่อพฤติกรรมการครองใจของเด็กกับพ่อ แม่ มีการเลียนแบบรูปแบบ หรือวิธีการของเพื่อนนำมาปรับใช้กับตัวเองหรือไม่ อย่างไร

5.2.2.3 ควรขยายการศึกษาโดยค่อจากการวิจัยครั้งนี้ กล่าวคือ นำไปศึกษากับพื้นที่ และกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างออกไป เช่น นำไปศึกษากับนักเรียนในเขตพื้นที่ ในสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่ต่างออกไป ซึ่งอาจจะได้ผลที่แตกต่างออกไป

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แนวการสัมภาษณ์เจาะลึก

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน

1. เพศ
2. อายุ
3. ศาสนา
4. ระดับการศึกษา
5. จำนวนพี่น้อง

จำนวนสมาชิกในครอบครัว

สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัว(การทำหน้าที่ตามบทบาทของตัวเอง)

ความผูกพันภายในครอบครัว(การทำกิจกรรมร่วมกัน)

6. อาชีพของพ่อ แม่
7. รายได้ของครอบครัว/เดือน
8. ลักษณะ/สภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัย(รูปแบบที่อยู่อาศัย, สิ่งแวดล้อมโดยรอบ)

ส่วนที่ 2 ด้านการอบรมสั่งสอน

9. ผู้เลี้ยงดูในวัยเด็ก
10. ผู้ใกล้ชิดที่สุดในครอบครัว (ในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน พร้อมเหตุผล)
11. รูปแบบที่ใช้ในการอบรมสั่งสอน (แบบรักสลับสลับ, แบบควบคุม ฯลฯ)
12. วิธีการที่ใช้ในการอบรมสั่งสอน (ตั้งกฎเกณฑ์, ปล่อยตามใจ ฯลฯ)
13. เนื้อหาที่เน้นย้ำเป็นพิเศษในการอบรมสั่งสอน
14. ระยะเวลาที่ใช้ในการอบรมสั่งสอนแต่ละครั้ง (ในเนื้อหาที่แตกต่างกัน)
15. ผลของการอบรมสั่งสอน
16. วิธีการที่ใช้ลงโทษเด็ก

17. การให้อิสรระในการตัดสินใจ

ส่วนที่ 3 ด้านการต่อรอง

18. วิธีที่ใช้ในการต่อรอง (ใช้เหตุผล, อารมณ์)
19. ขั้นตอนการต่อรอง
20. ทางเลือกที่ใช้ในการต่อรอง (หาพวกพ้อง เป็นต้น)
21. ผลของการต่อรอง (ความสำเร็จ, การยอมรับผล)

ส่วนที่ 4 วิธีการอบรมสั่งสอนที่พึงปรารถนา

22. รูปแบบของการอบรมสั่งสอนที่พึงปรารถนา (แบบรักสนับสนุน, ความคุม ฯลฯ)
23. วิธีการในการอบรมสั่งสอนที่พึงปรารถนา (ตั้งกฎเกณฑ์, ปฎอัยคามาใจ ฯลฯ)
24. ผู้อบรมสั่งสอนที่ต้องการให้เป็น พร้อมเหตุผล

ส่วนที่ 5 ปัญหา และอุปสรรค

25. ปัญหา และอุปสรรคในการอบรมสั่งสอน (รูปแบบ, วิธีการ, เนื้อหา)

ส่วนที่ 6 ข้อเสนอแนะ

26. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบ วิธีการ และเนื้อหาในการอบรมสั่งสอน

ภาคผนวก ข

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ตาราง ข.1 ข้อมูลพื้นฐาน

รายละเอียด	แหล่งอ้างอิง												จำนวน	ร้อยละ	
	ค	คัฟ	คีน	ชัย	สิ	โบ	ชัน	ปตม	นิว	เทพ	ปต	เทม			
ข้อมูลเด็กนักเรียน															
1. เพศ															
ชาย	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	6	50.00
หญิง	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	6	50.00
2. อายุ															
13 ปี	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	5	41.67
14 ปี	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	7	58.33
3. ศาสนา															
พุทธ	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	10	83.33
คริสต์	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	2	16.67
4. ระดับการศึกษา															
ม. 2	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	6	50.00
ม. 3	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	6	50.00
5. จำนวนพี่น้อง															
1 คน	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	1	8.33
2 คน	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	8	66.67
มากกว่า 2 คน	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	3	25.00
6. เป็นบุตรคนที่															
คนเดียว	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	1	8.33
คนแรก	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	3	25.00
คนกลาง	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	1	8.33
คนสุดท้าย	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	7	58.33
7. จำนวนสมาชิกในครอบครัว															
3 คน	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	3	25.00
4 คน	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	6	50.00
มากกว่า 4 คน	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	3	25.00

ตาราง ๗.๑ (ต่อ)

รายละเอียด	แหล่งอ้างอิง											จำนวน	ร้อยละ	
	๑๐	คำร	มีน	ชัย	ฐิ	โบ	สัน	ปอม	นิว	แคท	ปอ			เรน
๘. ลักษณะที่อยู่อาศัย														
บ้านเดี่ยว	/	/			/	/	/	/		/			8	66.67
ทาวน์เฮ้าส์			/						/		/		3	25.00
อพาร์ทเมนท์				/									1	8.33
๙. อาศัยอยู่กับ														
บิดา และมารดา	/		/		/	/	/	/	/	/	/		9	75.00
บิดา		/		/									2	16.67
ญาติผู้ใหญ่						/							1	8.33
๑๐. หน้าที่รับผิดชอบในบ้าน														
ไม่มีหน้าที่			/						/		/		3	25.00
ทำความสะอาดบ้าน				/	/	/	/		/	/	/		6	50.00
ดูแลความเรียบร้อยของตัวเอง		/		/	/		/		/	/			4	33.33
รดน้ำต้นไม้/ดูแลสัตว์เลี้ยง	/	/											2	16.67
๑๑. สภาพแวดล้อมของที่พักอาศัย														
สงบ ปลอดภัย	/				/	/	/		/	/			6	50.00
อยู่ในชุมชน เสียงดัง		/	/	/									3	25.00
เพื่อนบ้านสร้างความรำคาญ									/		/		2	16.67
ไม่ค่อยมีคนอาศัยอยู่							/						1	8.33
๑๒. กิจกรรมที่ทำร่วมกันในครอบครัว														
ดูทีวี / ดูหนัง		/		/		/	/		/	/	/		7	58.33
รับประทานอาหารนอกบ้าน/ซื้อของ	/		/	/		/	/		/	/			5	41.67
ทำงานบ้านร่วมกัน	/												1	8.33
ไปต่างจังหวัด					/				/	/			3	25.00

ตาราง ข.1 (ต่อ)

รายละเอียด	แหล่งอ้างอิง											จำนวน	ร้อยละ	
	๑	ตำรวจ	วิป	ตชด	ส	โ	สัน	ปตท	นิว	มทท	ปอ			รท
ข้อมูลบิดา มารดา														
1. ระดับการศึกษาของบิดา/มารดา														
ต่ำกว่า ปริญญาตรี	/		/	/		/							4	33.33
ปริญญาตรี/เทียบเท่า									/		/	/	3	25.00
สูงกว่าปริญญาตรี		/			/		/			/			5	41.67
2. อาชีพของบิดา														
รับราชการ	/	/				/	/		/		/	/	7	58.33
ธุรกิจส่วนตัว			/				/						2	16.67
พนักงานเอกชน					/					/			2	16.67
รับจ้าง				/									1	8.33
3. อาชีพของมารดา														
รับราชการ							/						1	8.33
ธุรกิจส่วนตัว	/									/			2	16.67
พนักงานเอกชน							/			/			2	16.67
แม่บ้าน			/		/	/		/			/		5	41.67
อื่น ๆ		/		/								/	2	16.67
4. รายได้														
ไม่เกิน 30,000 บาท				/		/			/				3	25.00
30,001-50,000 บาท	/	/	/		/	/			/	/			6	50.00
50,001 บาท ขึ้นไป							/			/	/		3	25.00
5. สภาพแวดล้อมของที่พักอาศัย														
สงบ ปลอดภัย	/		/		/	/	/		/	/	/	/	9	75.00
เสียงดัง/ใกล้แหล่งมั่วสุม		/		/									2	16.67
ไม่ค่อมมีคนอาศัยอยู่							/						1	8.33

ตาราง ข.2 ข้อมูลการอบรมสั่งสอน

รายละเอียด	แหล่งอ้างอิง											จำนวน	ร้อยละ	
	๓	ตำรวจ	มีพ	ชัย	ร	โบ	สัน	ปอน	นิว	เทพ	ปอ			เทม
1. คนที่สนิทมากที่สุดในครอบครัว														
พ่อ				/	/					/	/		4	33.33
แม่			/		/	/	/	/				/	6	50.00
พี่น้อง	/	/					/	/	/				5	41.67
2. เนื้อหาที่บิดามารดาเน้นย้ำ														
การเรียน	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	12	100.00
พฤติกรรม/กิริยามารยาท									/				1	8.33
การคบเพื่อน				/	/								2	16.67
สุขภาพ/การรับประทานอาหาร			/			/	/		/				4	33.33
3. วิธีการอบรมสั่งสอน														
เอาใจใส่	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	12	100.00
ตั้งกฎเกณฑ์				/	/			/			/		4	33.33
ลงโทษ		/		/	/		/	/		/	/	/	8	66.67
ความใจ	/		/		/	/	/	/					7	58.33
ส่งเสริม / แบนบำ	/	/	/		/	/	/	/	/			/	10	83.33
4. เนื้อหาที่เน้นย้ำเป็นพิเศษ														
การเรียน			/	/	/	/		/	/		/	/	8	66.67
พฤติกรรม / กิริยามารยาท	/		/		/		/			/	/	/	7	58.33
การคบเพื่อน	/			/	/			/					4	33.33
สุขภาพ / การรับประทานอาหาร	/	/				/							3	25.00
5. วิธีการลงโทษของบิดามารดา														
การตี		/											1	8.33
ว่ากล่าวตักเตือน	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	12	100.00
ให้เด็กอ่านหนังสือ/ทำงานบ้าน								/		/			2	16.67

ตาราง ข.3 ข้อมูลการต่อรองระหว่างเด็กกับบิดามารดา

รายละเอียด	แหล่งอ้างอิง											จำนวน	ร้อยละ	
	มอ	ตำรวจ	พิน	อัย	ร	โบ	ชัน	ปอน	นิว	เตก	ปต			เรน
1. รูปแบบการต่อรอง														
ใช้อารมณ์				/	/	/	/	/	/				6	50.00
ใช้เหตุผล	/	/	/							/	/	/	6	50.00
2. วิธีแรกที่ใช้ในการต่อรอง														
ถามหาเหตุผล			/							/	/	/	4	33.33
แสดงสีหน้า ท่าทางไม่พอใจ	/			/	/	/	/	/	/				7	58.33
ไม่ต่อรอง		/											1	8.33
3. วิธีอื่นที่ใช้ในการต่อรอง														
ถามหาเหตุผล	/			/	/	/	/	/	/				7	58.33
แสดงสีหน้า ท่าทางไม่พอใจ										/		/	2	16.67
ให้พี่น้องช่วยต่อรอง		/							/				2	16.67
ใช้เงินตัวเองซื้อ			/							/			2	16.67
ไม่ต่อรอง						/					/	/	3	25.00
4. เรื่องที่ต่อรองกับบิดามารดาไม่สำเร็จ														
ขอไปเที่ยว				/	/	/	/	/	/		/		6	50.00
ขอซื้อเกมส์คอมพิวเตอร์		/						/					2	16.67
ขอซื้อหนังสือการ์ตูน/เครื่องแต่งกาย	/		/							/		/	4	33.33

ตาราง ๗.4 วิธีการอบรมตั้งสอนที่พึงปรารถนา

รายละเอียด	แหล่งอ้างอิง											จำนวน	ร้อยละ	
	อ	ค	น	อ	ร	บ	ค	อ	น	ว	ร			
วิธีการอบรมตั้งสอนที่พึงปรารถนา														
จ้างวิทยากร		/		/				/	/				5	41.67
เอาใจใส่เรื่องการเรียน	/					/							2	16.67
ฝึกความรับผิดชอบ			/										1	8.33
ใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์					/					/			4	33.33
ให้เวลากับเด็กมากขึ้น						/							1	8.33

ตาราง ๗.5 ปัญหาและอุปสรรคในการอบรมสั่งสอน

รายละเอียด	แหล่งอ้างอิง											จำนวน	ร้อยละ		
	๓	ตำรวจ	มีน	ชัย	วิ	โอบ	ตัน	ปตท	นิ	แค	ปอ			เรน	
ปัญหา และอุปสรรค															
ไม่มีปัญหา อุปสรรค			/		/		/			/	/			5	41.67
ความคิดเห็นไม่ตรงกัน	/			/		/		/						4	33.33
ไม่กล้าเข้าไปคุยกับบิดามารดา		/							/					2	16.67
บิดามารดาไม่ค่อยมีเวลา		/												1	8.33
บิดามารดาเข้มงวดเกินไป													/	1	8.33
การสั่งสอนของผู้ใหญ่ขัดแย้งกันเอง	/												/	2	16.67
ย่ำแต่เรื่องเดิม ๆ				/				/						2	16.67

ตาราง ๗.6 ข้อเสนอแนะในการอบรมตั้งสอน

รายละเอียด	แหล่งอ้างอิง											จำนวน	ร้อยละ		
	เอ	ค้ำ	มีน	ชัย	สี	โบ	ชัย	ปจน	นิว	เศก	ปอ			เรน	
ข้อเสนอแนะในการอบรมตั้งสอน															
ให้อีตระเด็กได้รู้จักคิดเอง	/		/	/		/		/	/	/				7	58.33
ไม่คาดหวังกับเด็ก	/										/	/		3	25.00
ใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์	/				/		/			/				4	33.33
ฝึกความรับผิดชอบ ความมีระเบียบ		/							/	/				2	16.67
มีเวลาให้กับเด็ก										/				1	8.33

บรรณานุกรม

- กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ. 2527. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการแนะแนว และจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- เกื้อกูล ทาสีทิธิ. 2513. การศึกษาเปรียบเทียบสังคมประเพณีและบุคลิกภาพของบุคคลจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่างกัน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2522. นโยบายและแผนพัฒนาเด็กระยะยาว. กรุงเทพมหานคร: ศรีสมบัติการพิมพ์.
- คณะกรรมการเฉพาะกิจเรื่องการศึกษาและอบรม. 2526. ประมวลผลงานวิจัยในประเทศไทยเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล.
- คณะกรรมการพัฒนาการศึกษาอบรม และดูแลเด็กวัยรุ่น. 2535. วัยรุ่นวัยสร้างสรรค์เพื่อสังคมไทย: ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนาเด็กวัยรุ่น. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการพัฒนาการศึกษาอบรม และดูแลเด็กวัยรุ่น.
- จรรยา สุวรรณชาติ และคณะ. 2531. การอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยรุ่น. ใน เอกสารการสอนชุดวิชาพัฒนาการเด็กและการเลี้ยงดู. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 6. นนทบุรี: ฝ่ายการพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. หน่วยที่ 6: 384-387.
- จิตรภา วสุวานิช และคณะ. 2529. เด็กกับสังคม. ใน เอกสารการสอนชุดวิชา การพัฒนาพฤติกรรมเด็ก. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาศึกษาศาสตร์. กรุงเทพมหานคร บริษัท ประชาชน. หน่วยที่ 1: 38-45.
- ไขทิพย์ พวงทอง. 2540. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูของบิดา มารดากับการอบรมเลี้ยงดูตามการรับรู้ของบุตรวัยรุ่น. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- จิตยา สุวรรณะชญ. 2527. สังคมวิทยา (Sociology). กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ. 2528. รายงานวิจัยเรื่อง ปัจจัยทางจิตวิทยานิเวศที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในครอบครัวและความสามารถในการใช้ภาษาของเด็กในครอบครัว 2 ประเภท. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

- ต้องจิต นาคบุญชัย. 2538. การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของประชาชนในเขตนอกกรุงเทพฯ และเขต
ปริมณฑล: ด้านครอบครัว การขัดเกลาทางสังคม และวัฒนธรรม. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโท สาขาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ท้าววัฒน ชาติโยธา. 2542. อิทธิพลของการขัดเกลาทางสังคมต่อการเป็นฆาตกร. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโท สาขาจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นรา สมประสงค์. 2520. ความสัมพันธ์ระหว่างความขัดแย้งระหว่างวัยรุ่นกับพ่อแม่ และการ
อบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทร
วิโรฒ ประสานมิตร.
- ปฐม ทรัพย์เจริญ. 2530. การควบคุมทางสังคม. ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะ
มนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ปัทมา จิตวัฒนา. 2535. การพัฒนาเด็ก เยาวชน และสตรี. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุม
สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ประคินันท์ อุปรมัย และคณะ. 2529. พัฒนาการวัยเด็ก. ใน เอกสารการสอนชุดวิชา พฤติกรรม
วัยเด็ก. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาศึกษาศาสตร์. กรุงเทพมหานคร:
บริษัท ประชาชน. หน่วยที่ 2: 89-90.
- ประเสริฐ รักไทยดี. 2543. เอกสารประกอบวิชา พค.701 โครงสร้างอำนาจและการเปลี่ยนแปลง.
คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. (อัครา).
- ศุภมาส พันธุ์ถ้วน. 2541. กระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจแปลงเพศของ
สาวประเภทสอง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรทิพา หอมจันทร์. 2528. การขัดเกลาทางสังคมของครอบครัวในชุมชนแออัดของกรุงเทพฯ.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรพรรณ จันทร์ลง. 2541. การศึกษารูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่กับการปรับตัวทางสังคม
ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 สังกัดกรมสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พิศวง ธรรมพันทา. 2523. สังคมวิทยาเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: โอเคชั่นส โตร์.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2529. พัฒนาการวัยรุ่นและการอบรม. นนทบุรี: ฝ่ายการพิมพ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- โยธิน ศันสนบุตธ และคณะ. 2533. จิตวิทยา. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาจิตวิทยา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- เรวดี สิริพลังคานนท์. 2544. การศึกษาวิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตรของผู้ที่บุตรมีพฤติกรรมก้าวร้าว. ภาคนิพนธ์ คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- วรศักดิ์ เพียรชอบ และสุจริต เพียรชอบ. 2522. รายงานผลการศึกษา เรื่องความต้องการที่สำคัญ ของนักเรียนไทยในชั้นมัธยมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรากรณ์ กระจุกสุณดี. 2545. จิตวิทยาการปรับตัว. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริม วิชาการ.
- วันทนีย์ วาสิตะสิน. 2537. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับเพศศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศรัณย์ คำวิสุข. 2525. จิตวิทยาพัฒนาการ. กรุงเทพมหานคร: พิกัดอักษร.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. 2538. จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สนิท สมัครการ. 2538. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม กับพัฒนาการสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร ศาสตร์.
- _____. 2540. วิธีการศึกษาสังคมมนุษย์กับตัวแบบสำหรับศึกษาสังคมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร ศาสตร์.
- _____. 2543. มีเงินก็นับว่านื่อง มีทองก็นับว่าพี่: ระบบครอบครัวและเครือญาติของไทย. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้า และพัสดุภัณฑ์.
- สมคิด อิศระวัฒน์. 2542. ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูเด็กของคนไทยในชนบท ซึ่งมีผลต่อการเรียนรู้ ด้วยตนเอง. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาศึกษาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และ มนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมบูรณ์ จิตชาญวิชัย. 2546. วิธีการขัดเกลาทางสังคมเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมของ วัยรุ่น โดยสถาบันครอบครัว ในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตร มหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ตัณญา สัตยญาวิวัฒน์. 2531. ทฤษฎีสังคมวิทยา: เนื้อหาและแนวการใช้เบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยาการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ. 2537. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิ เด็ก. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.

- สิทธิโชค วรานุสันติกุล. 2529. **จิตวิทยา: การจัดการพฤติกรรมมนุษย์**. นครปฐม: ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว วิทยาลัยครูนครปฐม.
- สุชา จันทร์เอม. 2517. **จิตวิทยาทั่วไป**. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาจิตวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- _____. 2529. **จิตวิทยาวัยรุ่น**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุพิศรา สุภาพ. 2523. **ปัญหาสังคม**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- _____. 2536. **สังคม และวัฒนธรรมไทย: คำนียม ครอบครัว ศาสนา ประเพณี**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- _____. 2538. **ปัญหาสังคม**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- _____. 2541. **สังคมวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุภาพร อธิวรกุล. 2541. พฤติกรรมการเลี้ยงดูของบิดามารดาในเรื่องเพศ ศึกษาเฉพาะกรณี: นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- โสตะบุญนิธิแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์. 2522. **อันเนื่องด้วยเด็ก**. กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานครพิมพ์.
- อัญญา สุขารมณ์ และคณะ. 2528. **การอบรมเลี้ยงดูกับการพัฒนาการทางสติปัญญาด้านเหตุผลของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2**. รายงานการวิจัย ฉบับที่ 31. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- อัญญาชลิ มาเสมอ. 2534. **ระบบการอบรมเลี้ยงดูของพ่อ แม่ที่มีผลต่อการปรับตัวเข้ากับกลุ่มเพื่อนของนักศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง**. วิทยานิพนธ์ คณะศึกษาศาสตร์ สาขาจิตวิทยาสังคม มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อัมพวัลย์ วิสวธีรานนท์. 2541. **วิถีของคนไทยรุ่นใหม่: ศึกษากรณีพฤติกรรมกรบริโภคอาหารของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร**. ภาคนิพนธ์คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ประวัติผู้เขียน

- ชื่อ – สกุล** นางสาวรัชฎา ชื่นเสียง
- ประวัติการศึกษา** วิทยาศาสตรบัณฑิต (สถิติ) คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545.
- ที่อยู่ปัจจุบัน** 39/412 ม.พิพรพงษ์ 2 วัฒนาภิรมย์ ต.ถนนเมือง กรุงเทพฯ
0 1912 8352